

¶GALENI DE

Morbis & Sympt. Libri sex.
De morborũ differentia. Lib. i.
De morborum caussis, Lib. i.
De Sympto. differentia Lib. i.
De Symptomatũ caussis, Lib. iij.
Guilielmo Copo Basileiensi, interprete.

Hos libros premsit bis prelegere q Methodũ therapeuticam Galeni, ut idem in 2 Metho: c:2: fol: 106.

¶Venundantur Parisijs in ædibus Hieronymi Denis, sub quatuor elementorum insigni.

N. Jacobus.

Index serie literaria collectus, eorum maxime, quę notatu insigniora videntur, sub quibus alia quęuis citra fastidium facile conceperis.

De litera A.

D

I.

L.

P

FINIS TABELLÆ.

Hic dividuntur morbi ex parte. Vide c. 6. Jodoci de morbis.

GALENI DE MORBORVM DIFFERENTIIS LIBER PRIMVS, GVLIELMO COPO BASILIENSI INTERPRETE.

VO dilucidius intelligantur ea, quæ in hoc opere explicare decreuimus: protinus ab initio quid sit morbus definiendum est. deinde quot in vniuersum sint primi simplicesq; morbi, qui reliquorum veluti elementa quædam statuũtur. Postremo eos qui ex his componuntur, aggrediemur. Incipiendum autem videtur ab eo principio, quod nemo non probat. nempe, quòd quiuis homo sanum se esse arbitratur, quum partium corporis adminiculo munijs ad vitã necessarijs citra noxam fungi potest. At partem quæ munus suum obire nequit, ægrotam esse putat. Quibus sic iactis fundamentis, in altera duarũ rerum sanitas quæ-

rẽda erit, aut ĩ actiõibus naturali-
bus, aut ĩ cõstitutiõe instrumẽto-
rum quibus actio perficitur. vnde
colligitur morbũ esse vel actionis
vel constitutionis vitium. Verũ
quum quis vel dormit, vel in vm-
bra & ocio degit, vel discumbit:
accidit interdum vt nulla ipsius
corporis pars moueatur, neq; vlla
res externa sensus ipsius afficiat:
ipsum tamen sanum esse nemo ne
gauerit. vnde patet sanitatem nõ
ab actione, sed à potentia potius
esse definiendã. atqui agẽdi facul
tas à naturali constitutione depen
det atq; ĩ hac sanitas cõsistit, quę
actionis respectu, causæ rationem
obtinet. proinde siue omniũ corpo
ris partium naturalẽ constitutio-
nem, siue actiõis causam, sanitatẽ
appellaueris: eadẽ erit vtrobiq; ser
monis ratio. Quòd si hæc sanitas
est: eius contrarium erit morbus,
nempe vel cõstitutio pręter natu
rã, vel viciatę fũctionis causa. At
manifestum est q̃d si affectum nõ

In graeco est praeter naturã.

naturalem dixeris, eadē erit signi
ficatio, & nomine vsus fueris anti
quo. Igitur si quot modis corpora
a naturali habitu recedāt, natura-
lesq́ actiones perficere nequeāt,
inueneris, simplicium morborum
numerum in vniuersum depręhē
des. Adducamus itaq; hoc quoq; ī
loco solidum principium, qđ apud
omneshomines in confesso est: nē-
pe id quod naturale est, modera-
tū esse, quod vero à naturali habi-
tu recedit, immoderatum. Proīde
sanitas symmetria quędā erit: mor
bus vero à iusto modo declinatio.
sed quibus rebus à modo receden-
tibus morbus nascatur, posthac dis
seremus. Iam manifestū est, ī eis-
dem rebus, quū à iusto modo rece
dunt, morbum consistere: in qui-
bus, quū modum seruant, sanitas
constituitur. Proinde si meatuum
symmetria sanitas est. eorūdē à iu
sto modo declinatio morbus erit.
Si vero calidi & frigidi & humidi
& sicci tēperies, sanitas est: ipsius

contrariũ morbũ esse necesse est. Haud aliter si in alio quopiã genere sanitas cõsistit, in eodem, si à modo deflectat, morbus erit. Cęterũ efficaciori ratione rẽ hãc cõtẽplemur. Si detur corpus q̃ simplicissimũ atq; vnũ, ipsum neq; intendi, neq; minui poterit, neq; in hoc genere alterũ altero, meli us, deterius ve inuenĩet. at vero quia ex cõpluribus cõstitutũ est, plurimi ĩ ipso cõpositionis modi, aliĩ aliĩs meliores, peiores ve cõspiciũtur. atq; hinc colligitur, vt eadẽ cõposita, interim meliorẽ, interim deteriorẽ sortiãtur conditionẽ. Et id quod optime cõstitutũ sit: ĩter illa q̃ ad eiusmodi genus spectãt, optimũ quoq; euadat Vnde patet animãtium corpora (vt aiũt) maioris, minoris'q; rationẽ suscipere. quippe tãta inuenitur in ipsis varietas, vt alia optimo sint habitu, alia simpliciter quidẽ bono, sed nõ optimo. q̃dam q̃uis sint sana, bono tamẽ habitu

Magis & Minus.

priuata sunt. ita q̄dam sunt parū̃ firma, quędā etiānum ęgrotant. Ac horū ęgrotatio iterī leuis est, interim periculū minatur: id'que nonnū̃q̄ vehemens, nōnū̃q̄ mediocre. Neque enī omnia corpora, siue sana sint, siue ægra, ęqualiter affici credendū est. vnde patet animātis corpus nō esse vnū: quēadmodū Epicuri atomus, aut Asclepiadis incōpacta corpuscula, quā ob rē cōpositū erit. Quod si ex atomis aut huiusmodi icōpactis corpusculis q̄ pati nō possūt, cōstaret: cōpositiōis dūtaxat q̈litate maioris minoris'q; rationē susciperet. veluti domus q̄ ex lapidibus, qui nihil patiātur, constructa sit, eorū tamen inepta sit cōpositio. Quod si lapides ipsi quomodolibet patiātur, tum domus hæc multiformes habebit in maioris, minoris've susceptione modos. Igitur cum corpora nostra à primo ortu ac suapte natura & pati & alterari possint: nō solū in cō-

positione & partiumcoformatio-
ne, verumetiã per se tota, maio-
ris minorisq́ rationem suscipiēt.
Proinde tot morborū generibus,
ijsq́ primis, ac simplicibus, & ve
luti reliquorum elementis, īfesta-
buntur: quot fuerint ea, quę cōpo-
sitiōem ipsam perficiunt, verum
quod per hæcverba (per se tota
alterari) intelligimus, id elemen-
tis impatibilibus, nequaq̄ accidere
potest. quippe fieri non potest, vt
insectile corpus (Græci atomū vo
cāt) quicquā patiatur. quāuis ipsi
us seu compositionem, seu confor
mationē pati posse, nonsit alienū.
Atqui corpus animātis trifariam
componitur, siue conformatur. In
primis ex ijs partibus quæ simila-
res appellantur, vt sunt arteriæ,
venæ, nerui, ossa, cartilagines, li-
gamenta, membranæ, carnes. De
inde ex instrumentis, nempe cere
bro, corde, pulmone, iocinere, vē
tre, liene, oculis, & renibus. Ter-
tius compositionis modus ad totū

corpus pertinet. Porro singula in
strumenta ex aliis, quę sensus iudi
cio simplicia videntur, sunt constituta.
Hæc vero ex primis constant ele-
mentis. Igitur caro quatenus caro
est, à primis elementis obtinet suę
compositionis differentias. At qua-
tenus instrumenti cuiuspiam pars
est: pro sui tum figmento, tum ma
gnitudine, efficit, vt instrumentum
quoque & figmenti & magnitudi
nis varias differentias sortiatur.
Principio itaque prioris sectæ pla
cita tractantes, quot numero mor
bi, & quales sint inquiramus. Dein-
de ad eam sectam redituri, quę cor-
ra per totam substantiam alterari
& transmutari fatetur. Sunt autem
morborum prima genera duo: vnum
patentibus late meatibus, alterum cum
clauduntur. Qui enim elementa im-
patibilia statuerit, iis in sola composi
tione pathemata inueniet. Atqui
compositionis differentię omnes iam di
ctę sunt: igitur necesse est quamlibet
similarium partium recte valere, si

meatuũ symmetriam seruauerit. hac em̃ corrupta, a naturali habi tu deflectit. Symmetria duabus discriminatur differẽtijs, nempe excessu & defectu: vnde colligi tur, simpliciũ partiũ primos mor bos duobus cõstare gñibus: altero quo patẽt meatus, altero quo clau duntur. Itaq; si vel ossiũ aliquod, vel caro, vel reliquorũ corporũ (q̃ sensus iudicio simplicia esse vi dẽtur) aliqua, adeo fuerit vel astri cta vel rara, vt à mediocritate ab= errẽt: ea male affecta esse pnũcia= bimus. Quũ vero inter vtrunq; excessum mediũ obtinẽt, tunc vt ad functiones sunt accõmodatis= sima, ita optima valetudine frui dicẽtur. Atqui exigue vtriq; ab exacta symmetria declinationes, haudquaq̃ morborũ nomine cen sentur, donec functiõi cuipiã no= xã, q̃ sensu pcipiatur, ĩferãt. Sed in his nõ parua maioris minoris= q; ratio habẽda est. Quippe ame tria, id est à iusto modo decliatio,

quę morbi nomīe cēseri q̄at, magno distat īteruallo ab ea, quæ ad vnguem salubris est symmetria, atq; in hoc spatio cōsistūt sanorū differētię. at ī eo q̄d ip̄m sequit̄, quod ad eā quę sensu ꝑcipi potest pertinet, morbi collocātur. Donec adeo a iusto modo fuerit aberratū, vt particulæ sequatur corruptio. Neq; enī animātium corpora quomodolibet vel astringi, vel laxari suapte natura possint. hn̄t enī in hac re terminū, vltra quē ꝓgredi citra dissolutionē, corruptionē'q; nequeāt. Atq; hęc est eorū, qui elemēta nihil posse arbitrātur, sentētia. Qui vero ip̄a pati, & in se īuicē efficere, & tota cū totis misceri, attēperari'q; autumat: ꝗ necessario tot morbos esse fatebūtur quot fuerīt prima elemēta. age igitur quatuor sint prima elemēta, calidū, frigidū, siccū humidū: quibus inter se inuicem tēperatis, sanum euadet animās, si moderate misceantur, ægro-

tum vero si immoderate. Ac quatuor etiã erũt primi morbi, vnus quidẽ calor à naturali symmetria deflectẽs. Alter frigiditas. Tertius hũiditas. Quartus siccitas. Itaq; secundũ alterius sectę hypothesim, hi sunt ĩ vniuersũ morbi eorum corporũ, quę & similaria vocant, & omnino videtur esse simplicia: morbos vero compositorũ ĩ nobis ĩstrumẽtorũ, vtriusq; sectæ authores cõmunes. Percurramus igitur & hos paucis, si prius ostẽderimus quomodo sint cõmunes. Etenim quũ oẽ corpus sensus iudicio compositum (Græci anomiomeres: id dissimilare vocant) quo probe munere suo fungi possit non ex quibuslibet, & vt sors tulit, particulis, neque simpliciter ex indecente numero vel magnitudine constitui, neque etiam pro fortunæ arbitrio cõpositionis modum habere debeat: colligitur in his quatuor generibus, omnium ĩstrumentorum morbos contineri.

Differentiæ vero per singula ge-
nera hoc modo accipiuntur, pri-
mum (quod diximus) genus est,
quum decens particulę forma cor
rumpitur, aut figura, aut concaui
tas male quadrat, aut etiam mea-
tus, aut horum aliquod, quod ades
se debebat, deperditũ est. Ad hoc
genus pertinent asperitas quoque
& læuitas, quando non apte inui-
cem inter se commutantur. In al-
tero genere quod simplicium pri
marumq́ꝫ particularum numero
continetur, duplex erit morborũ
differẽtia. aut enim deest aliquid,
quod adesse oportebat, aut abun-
dat quidpiã, quod non erat neces
sarium. In tertio genere, quod ad
magnitudinem spectat, itidem du
plex inuenitur differentia. quip-
pe si ad nimiam magnitudinem
attollatur id quod minus esse de-
cebat, aut ẽ diuerso extenuetur,
quod maiori mole oportebat esse
præditum, vniuersum instrumẽ-
tum non recte se habere dicemus.

Per reliquum morborũ genus, dif ferentiæ à cõpositione nascũtur: aut enim positus à naturali habitu euariat, aut partes inter sese non bene cõsentiunt. Porrò quemadmodum primorum instrumentorum singula ex simplicibus corporibus vel rectam vel vitiatam cõpositionẽ sortiuntur, atq; ex ipsis vt vel sanæ sint, vel ægra, obtinent: ita ex his ipsis primis instrumẽtis rursus secunda coalescunt. Etenim ex primorum instrumentorũ numero sunt musculus, vena, arteria. Sed digitus secũdi est ordinis, at digito magis pes, atque hoc multo magis crus. Nã in vniuersum quæcunq; ex similaribus coagmẽtatis vnius functionis gratia creata sunt, in primo instrumẽtorũ ordine numerãtur: quæ vero rursus ex his componũtur, tã etsi q̃ maxime vni totius instrumenti functioni deputata sunt, ad secundum ordinem reducuntur. Ĩdem tamen sunt tum horũ, tum

primorum instrumẽtorum (quos diximus) morbi. Verum de instrumentorum differẽtia, in alio libro disputauimus: nẽpe quæ adamussim prima sint, mox'que ab his secundo, & tertio, & quarto ordine sint collocãda: quippe sunt aliqua quæ ambiguas vtrinque habẽt notas, vt videantur tum ad primum tum ad secundum ordinem pertinere: atqui in præsentia non opus est tã exquisito sermone. hoc vnũ consideres velim, simplex ne sit particula (quatenus sẽsus iudicat) an composita. Nam simplici, accidere solent morbi, quos diximus ex primorum elementorum differentia distingui. Composito vero reliqui qui vtrique hypothesi sunt communes. Nullum tamen morbi genus est, neq; in simplicibus, neq; in compositis, quod sit vtrisque proprium. id enim haudquaq̃ fieri posse, ex diuidendi methodo ostenditur. At vero vnus est morbus omnibus corporibus, tum sim-

plicibus, tum compositis, communis siue ea ex primo, siue ex secundo, siue etiam tertio fuerint instrumentorum ordine. atque de ipso iamiam differemus. Methodus itaque qua huiusmodi morbus inueniatur, ĩ hoc versari videtur, sit ne quidpiam prędictis partibus omnibus commune. Si enim quũ in naturali sunt habitu, sit aliquid ipsis commune, quod animãti aut functionem, aut vsum aliquẽ præstet, hoc profecto, si viciatur, communis in ipsis morbus constituetur. Sed quid est hoc quod omnibus sit commune? partium vtiq; singularum vnitas: qua vnumquodque corpus, si prędítum fuerit, vnum esse, & vnam functionem, vel vnum vsum perficere dicitur. Quæ si ex aliqua occasione soluatur, ipsa illius partis morbus erit. Atqui quam in singulis partibus appellationem sortiatur hic morbus, paulo post dicemus, vbi iam dictorum generum differen-

tias in ſuas partes diſſecabimus.
Aggrediamur itaq; id quod propoſuimus, rurſus à priori hypotheſi initium ſumentes. Hæc enim duos ponebat ſimilarium partium morbos, in meatuum ametria (id eſt à iuſto modo declinatione) conſiſtentes. Vnum quum ſupra modum patent. alterum quum conſtipantur. Atque vterque horum bifariam diuiditur. quippe conſtipatio fit, aut quum totum corpus vndique in ſeſe cõtrahitur, aut quũ meatus ipſi obſtruuntur. At latitudo vbi vel corpus ad omnem partem extenditur, vel meatus quodam modo expandũtur: quod fieri ſolet quum concidunt elementa, quæ proprie corpora apellantur, nempe prima, ſimpliciaque. Nam quæ ex illis compoſita ſunt, ſyncrimata (quaſi concreta dixeris) vocãt. Porro altera hypotheſis, itidẽ duas habet morborum differentias, quippe ſimila

ria corpora interdum solis quali-
tatibus alterantur, interdum ve-
ro substantia quædam iam dictis
qualitatibus prędita, fluit ad ipsa.
Atque hic secundus modus tu-
morem in corpore excitat, qui nul
lum medicorum latere potest. Et-
enĩ erysipelata, phlemone, œdema
ta, phymatap, hygethla, strumę,
elephantiasis, psora, lepra, vitili-
gines, tumores duri, huius sunt ge
neris, & facile deprehenduntur.
At morbi qui in sola qualitatũ in-
tẽperie cõsistũt, non ita facile co-
gnosci possũt, nisi pars ipsa pluri-
mum a naturali habitu deflexerit
tũc enĩ haud difficile fuerit eos co
gnoscere. Quippe vbi calor totũ
corpus infestat, febris nominatur,
qui & ĩ partibus nõnunq̃ haud ob
scure apparet. Nam crura, & ĩjs
qui vehemẽter & p̃ter cõsuetudi
nẽ ãbulauerĩt, & manus, si pluri-
mũ eas exercueris remigãdo, fodi
ẽdo, aut quidpiam huiusmodi faci
endo, calidiores manifeste videtẽ,

non ſolum laborantibus ipſis, ve-
rum etiam ĳs qui extrinſecus eos tetigerit. Si enim magnus tumor in particula quapiam oriatur, ob affluentem aliquam ſubſtãtiam calidam, is ad ſecundam morborum differentiam pertinebit. Verum morbi quos iam diximus, & affectus quoq́, qui aut ab adurente ſole, aut calfaciente igne (incendiũ vocant, & ambuſtionem) vel in parte, vel in toto corpore relicti fuerint, ad primam ſunt referendi. Eius vero morbi, qui calido opponitur, nẽpe frigidi, affectus in extremis ptibus, adeo ſubĩde manifeſtus eſt, vt ipſas emortuas decidere nonnunquam contigerit. At huiuſmodi affectus in vniuerſo quoque corpore accidit ĳs, qui ſub vehemẽti frigore iter aggreſſi ſunt. Horũ enim alĳ in ipſo ſtatim itinere mortẽ obierũt, alĳ priuſquam domũ reuerti potuiſſent, diuerſoriũ nacti, ſemimortui, gelidiq́ apparuerũt. Solet huiuſmodi

affectusaccidere,& apopleticis,& comitialibus morbis, & tremẽtibus,& conuulſis.. Porroeorum q in itinere frigoris inclemẽtia perierũt,alĳ emproſtothono,alĳ opiſthotono,alĳ tetano,alĳ cõgelatione arrepti obriguerũt,alĳ quidpiã apoplexiæ ſimile perpeſſ. ſũt. Cęterum in oĩbus his quibus ſymptoma aliquod acceſſerit, ipſum nonnullorum intelligentiæ adeo imponit vt ſymptoma putẽt morbum eſſe,&morbum ſymptomatis cauſam. Quippe qui actionum noxas, morbos eſſe arbitrantur, ñ non ab re conuulſionem, ſentiendi vim abolitam, torporem , & id genus alia, morbos appellant. Sed nos ab initio de nominibus diſputau mus, vt in his omnibus intelligas nõ de rebus ipſis ſed de nominibus eſſe cõtrouerſiam. Quippe illi duntaxat repræhẽdẽdi videntur , qui ſuam ipſorum hypotheſim nõ obſeruãtes,quanq̃ errãt,putãt tamẽ ſapiẽter ſe quid-

piam agere. Quippe audire licet eos, quum distinguunt, dicentes. Si à phlegmone nascatur conuulsio, ipsam esse phlegmones epiginema (perinde ac si dicas aduentitiũ germẽ) & symptoma. Si vero à sola intẽperie prodierit, morbũ esse aiunt. Similiter de febre quoq; statuũt. quppe eã symptoma esse arbitrantur quum sensibilem aliquẽ partis affectum sequitur. alioqui morbum & pathos appellant.
Qui & si reprehensione maxime digni sunt, tamen alienam cõfutationem non expectantes, ipsi seipsos irretire videntur. Igitur qui vel functionum offensas morbos vocari statuerint (si hoc ipsum pꝫpetuo, constanter'que defendant) vel alioqui hallucinantur, ñ vt in nominibus errare vidẽtur, ita ĩ rebus ipsis nihil peccant. Sed medica nomina omnia, in alio volumine accurate pſequuti sumus proĩde q recte ipsis vti voluerit, cum tractatũ percurrat: in p̄sẽtia vero

(quia res ipsas considerandas su=
scepimus) sequẽtes prędictum de
nominibus pactũ, ad reliqua nos
accingamus. De affectibus itaque
tum calidis, tum frigidis nulla af=
fluente materia iam dictum est.
Neq; diuersa ab his est humido=
rum, siccorum'q; morborum ge
neratio, quũ tota corporum na=
tura, nulla extrinsecus irruente
substantia alteratur. Atq; vt exi
guas mutationes dep̄hendere p=
difficile est, ita magnæ haud ob=
scure cognoscuntur, pręserti vbi
partes aliquæ iam emortuæ vidẽ
tur. Nam quędam harum exiccã
tur, perinde ac si sale cõditę sint,
id vero non ita crebro euenire so
let. Contra quędam adeo sunt mu
cidæ, molles, & laxæ, vt non so=
lũ tangentibus, verũetiam aspi=
cientibus innotescant. quippe si
particulas ipsarũ manibus tracta
re tentaueris, ilico defluere, & è
digitis excidere videbis, haud a=
liter q̃ aquã. Sic ossiũ quoq; mar=

cidorũ quædam in ſabulum ferè reſoluuntur, exẽplo lignorũ quibus vetuſtas cariẽ induxit. quædam vero ob ĩmodicã humiditatis ĩtemperiẽ, veluti mucida demoriũtur. Cęterũ reliquæ omnes partium intẽperies, ſi exiguæ fuerint, ab indocta multitudine non percipiũtur: quã ob rem eas vulgo imbecillitates vocant. Etenim ſi phlegmone, vel vlcus, vel aliquid huiuſmodi, ventrẽ infeſtet, nullam aliã cruditatis cauſam q̃runt: vbi vero nihil horum appa ret, tũ ventriculi imbecillitatem in cauſa eſſe dicũt, tanq̃ aliud dixerint ab eo quod manifeſtũ eſt, puta cibos non probe concoqui. Quid enĩ aliud intelligere poſſis, quũ imbecillitas eius dicitur, niſi functionis infirmitatem? verum non hoc, ſed q̃ huius imbecillitatis cauſa, id vero quęritur. Quid enim obſtat, quo minus venter ſuo munere fungatur, vbi neque phlegmone, neque ſcirrus, neq;

vlcus, neq; aliud quidpiam huiusmodi ipsum infestat? neque enim sine causa factum est vt non pbe cõcoquat. Itaq; oportet oĩno vel meatuũ ametriã vel itẽperiẽ icusare. Hic etiã manifeste patet, nullũ ex primis morbis, qui ad similares partes ꝓprie ptinẽt, eos posse via & ratiõe curare, sine primoꝝ elemẽtorũ cõtẽplatiõe. Sed hos ĩ aliĩs tractationibus, prout res expostulabat, confutauimus. Id vero in pręsentia scire oportet, omnem imbecillitatem siue ventriculi, siue venæ, siue arteriæ, siue musculi, atque (vt simpliter dicam) cuiuslibet instrumenti, tum vitalis, tum animalis, necessario, vel ob meatuum ametriam, vel ob itemperiem euenire. Verum quibus notis huiusmodi affectus depręhẽdi possint, nõ est huius negotiĩ: qppe q nõ notas scribere, sed primos ipsos morbos enumerare proposuimus. Hactenus omnes similarium partium morbos recensuis

se mihi videor. Consequens est vt eos qui ad instrumẽta pertinent, percurramus. Iam vero alias demonstratum est, in ipsis esse vnã aliquam quę sit actionis causa, reliquas vero omnes, vt huic vsum quendam pręstant, fuisse creatas. proinde totius instrumẽti functio maxime ac præcipue viciabitur, vbi pars ipsa quę functiõis est causa, ægrotauerit. Ac reliquarũ partium omnium vehementiores affectus, actionem impediunt. Igitur qui non per se ipsos: sed quatenus primo actionis instrumento nocent, actionem impediunt non morbi, sed morborum causę sunt. Vbi vero nihil incommodant primo functiõis organo, possint tamẽ functionẽ impedire, iam huiusce modi affectus morbi sunt appellandi. Nascũtur vero, vt iã diximus, vbi vel confirmatio à naturali habitu euariat, vel particularum debitus numerus, vel decens singularũ magnitudo nõ seruatur, vel

non vt oportebat inter se compositæ sunt. Quoniam igitur natura (vt iam demonstratũ est) nullam harũ frustra fecit, sed ad eũ finem formauit omnes, vt quodlibet instrumentum, vel commodius, vel tutius suo munere fungeretur, necesse omnino est earũ noxas, quæ functionem vel in totum prohibent vel impediũt, in morborum numerum redigere. Quæ vero ad primæ partis, quæ functionem efficit, noxam conferunt, eas morborum (vt nuper dictũ est) causas appellare oportet. Quã ob rem & vaciarum, & varorum, & plancorum crura, minus expedite suo munere fungũtur, eo quod ab idonea figura deflexerunt. Itidem quibus fracta ossa non recte curata fuerunt, ne ipsi quidem huius membri officiũ probe perficiunt. Neq; non male opus suum aggrediuntur crura, vbi ob vehementẽ articulorũ dolorem, luxatio sequuta est, aut

cum perfracto iuxta articulos su-
percilio, articulus exiliens prom-
pte luxatur, aut vbi eminenti-
or callus articulo innascitur. per
huiusmodi affectus, ob spatii an-
gustiam totus articulus non faci-
le poterit moueri. Atqui huiusce-
modi figurarum vitia aduentitia
sunt. Nam sunt quædam natiua,
quæ in vtero contrahuntur, pri-
ma statim cõformatione peccan-
te. Hęc in quacũq; corporis par-
te euenerint ex eadẽ, animal effi-
ciunt ęgrotum. Oportet enĩ cor-
dis, pulmonis, vẽtris, cerebri, lin
guæ, lienis, renum, ac reliquarũ
partium omnium, seruari figu-
ram, quæ si vitio quopiam offen-
ditur, totius instrumẽti functio-
nẽ deteriorem reddi necesse est.
Iam tum magnitudo, tum mul-
titudo, omnium concauitatum,
quæ partibus debentur, serue-
tur, necessario ipsarum occasio-
ne offendetur actio. Sed multi-
plices sunt huiusce morbi. Alii

quia meatus coalescunt, alĳ quia
ĳdem à viscidis crassis'que humo=
ribus obstruuntur, consistere so=
lent. Rursus alĳ quia exiccata sũt
corpora, aut à vicina aliqua par=
te ingruente compressa constipã=
tur. Atque corporum ipsorũ, qui=
bus huiusmodi sunt meatus, essen=
tia, interdum vel indurata, vel
phlegmone prædita, vel tabe=
scens, vel suppurata, vel inflata,
aut alias aduenticia magnitudine
turgens, deinde sua mole propri=
as concauitates occupans, meatus
obturat. Verum huiuscemodi me=
atus longo interuallo differunt ab
ĳs, quos prioris sectæ principes,
ex primorum elementorum im=
patibilium concursu, ortum ha=
bere proposuerunt. Etenim in=
testinorum, venarum, arteria=
rum, ac omnium huiuscemodi
instrumentorum meatus, & lati
sunt, & manifesti, quos nemo nõ
videt. Quòd si aliqui adeo sint
exigui, vt sensum subterfugiant,

nõ tamẽ ꝑtinus huiuſcemodi meatus eiuſdem ſũt generis cum ĳs, quos prioris ſectę autores inſtituerunt. Atque per omnes eiuſmodi affectus, in quibus corporum ipſorum ĩ tumorem ſublatorum meatus occludi cõſtiparíq; cõtingit, nonnunq̃ vnus dũtaxat eſt morbus nempe obſtructio, quę functionem lædat, nonnunquam præter hunc alius quoque corporum affectus inſtat, qui obſtructionem efficit. Quòd ſi corpus quod in tumorem attollitur, nullam propriam habeat functionem, vnus quidem erit morbus, puta obſtructio. corporis vero quod in tumorem attollitur affectus, nõ morbus, ſed morbi ipſius cauſa cenſetur. Si enim (exempli cauſa) tunica venæ quę in ſima iocineris parte continetur, huiuſmodiquẽpiam affectũ ſuſtinens, meatum conſtipet, per quẽ gibbi ipſius vaſa ſanguinẽ recipiũt. duo exiſtimãdi ſũt morbi,

alter ipsius venę affectus, alter obstructio meatus. quippe venę affectus obstat, quo minus sanguis vtilis generetur: obstructio vero ipsius per corpus digestionem impedit. Atqui harum functionum vtraque animanti est necessaria. Etenim manifestum est, eos affectus qui primo functioni officiunt, morbos esse nominandos. Vbi vero nihil patitur vena, crassi autem & viscidi humores meatibus infixi, digestionem per corpus remorātur, hic affectus (nempe obstructio) vnicus erit visceris morbus. Haud aliter in intestino, si sola fuerit obstructio, vnicus erit morbus, at si phlegmone quoq; infesretur, atq; ob hāc internū ipsius spacium claudatur, prohibeaturque excrementorū transitus, tum duo erunt morbi. Nam subinde morbus ex morbo nascitur, veluti in ĩs quos diximus, videre est. Quandoquidem phlegmonas, erysipelata, herpetes, car-

bones, & id genus reliquos, febris comitatur. nonnunquam enim id quod effectũ est, functionis est vicium, oportet ipsum tum pathema, tum symptoma nominare, quippe symptomatis causa morbus appellatur. Veluti obstructio, ipsa enim in causa est, quo minus alimentum per corpus digeri possit. Quod vix autem quis sentiat, refrigeratio in causa est: atq; hæc morbi nomine censetur, à quo huiusmodi symptoma, originem traxit. Itaque quum affectus ipse functioni primo icommodat, eius vero causa ipsam non lędit, affectum quidẽ morbũ, id vero quod ipsum efficit causam morbi nominare oportet, id qđ in succis crassis viscidisq;, atq; obstructiõe, facile deprehẽditur. quippe obstructio ip̃a morbus est, succi autem causę sũt morbi. Cæterũ concauitatũ morbi, siue obstruantur, siue imodice pateãt, omnes ad conformationis genus reducuntur. quippe in om

nibus his naturalis conformatio impedita videtur. Neque vero natura cum partes formaret, eas frustra vel læuigauit, vel exasperauit. Hac enim occasione per singulas partes morbi nasci. nempe exasperata ea parte, quæ suapte natura debuit esse læuis. læuigata vero ea, quam oportuit asperam esse in hoc genere euidentissime innotescunt medicis ossium tum læuitates, tum asperitates.
Neque non faucium quoque asperitas, ob quam tussis excitari solet. Ac scire in præsentia oportet, vbi læsa est particulæ figura, simul cum ipsa viciari meatum aliquem Id quod in naso facile videre est: quum enim ob violentum ictum simus est factus, internum meatum adeo astringit, vt per ipsum vel nulla omnino, vel admodum difficilis fiat respiratio. Atqui neminem latet, in huiusmodi affectibus meatus constipationem

esse morborũ quippe qui primo respirationis functionem obturbat, causa autem quæ ipsum præcedit, est resima nasi figura, quæ naturalis figuræ ipsius noxa est. Igitur parte quapiam in conformationis genere à naturali habitu aberrante, adeo vt functionis noxam subeat, prædictę morborum differentię suboriuntur. In numero autem partium simplicium, ex quibus singula instrumenta constituuntur, duplices inueniuntur morborum differentiæ. aut enim deest, aut abundat pars aliqua. atque in harum vtraque, rursus aliæ depræhenduntur differẽtiæ. Nã earũ q̃ abundant, alię ĩis q̃ naturali sunt habitu adnumerãtur. vt si cuipiã sextus expullulet digitus, aut ĩ oculo pterygiõ (id est, vnguis(aut ĩ naribus corpulẽtũ tuberculũ, aut ĩ alio quopiam meatu, id genus aliud: sed horũ aliqua inter morbos reputantur, vt

ptergyon. Nam quum plurimum increuerit, & pupillam obscurauerit, visum ĩpediet. Alia vero causæ morborum sunt, vt tubercula quæ meatus obstruunt. in primis enĩ obstructio morbus est, quippe quæ primo functionem offendit. Quædam vero toto genere præter naturam sunt, vt lumbrici, ascarides, lapis in vesica, grando in oculo, suffusio, pus, itidẽ acrochordones, meliceri des, atheromata, steatomata, vitiligines, lepræ, calli. Præterea quicq̃d in abscessibus deprẹhenditur. Ex his ea quæ primo functionem impediunt, morbos esse dicemus, vt suffusionem. quæ vero non ita, morborum causas, id vero latere puto neminem. Earũ vero partiũ q̃ desunt, quædam radicitus perierunt, quẹdam veluti ex dimidio & amputatæ, sunt, & mutilatæ. At qui manifestum est cuique huiusmodi cum plurima protinus à prima generatione deprehendi. At vero ĳs qui

in lucem sunt æditi, auferuntur subinde ossa integra ex digitis, membris, capite, & lateribus. Aufertur etiã nonnunq̃ digitus, pes, extrema manus, crus, cubitus, itẽ venæ varicosæ, glãdulę induratæ, dentes exesi, atque eximitur etiam gurgulio, omentum, pręputiũ, & pudẽdi pars aliqua, ac subinde totum pudendum, similiter & testes. Sic correptus quidam non ita pridem vehementi vniuersi corporis conuulsione, linguę anteriorem partem mordicus amputauit: atque hic reualuit quidẽ à conuulsione: sed loqui, vt antea, haudquaquam potuit. Sub hoc genere continentur, labiorum, aurium, narium (vt vocant) detruncationes. Sic partes quædam corpulentæ, aut violenter auulsæ, aut putrefactæ, funditus exectę sunt. Atq; per huiusmodi miserias, siue vna pars, siue duæ, siue plures desint, quę vel omnino perierint, vel partim fuerint exẽptę natura-

lis partium numerus erit imperfectus. Igitur quæcunque harum functionem impediunt, eadem ratione in morborum ordine collocari debent. Quæ vero partem aliquam aliam, actionis opificem, vel refrigerant, vel ei non satis alimenti transmittunt, morborum causæ dicendæ sunt.
Quædam vtroque, sunt causæ, tum morbi, nomine continentur. vt gurgulio, quum funditus fuerit exectus: & vocem obturbat, & pulmones & pectus refrigerat. Quum enim ex eo libro, qui & functiones & vsus ratiocinatione docet, didiceris omnium animantis partium, alias functionem aliquam toti animali vtilem, perficere, alias per se quidem nihil agere, sed vsum quendam ĩ[?]s quæ agunt præbere: proculdubio earum noxas, quæ actionem plane viciant morbos, eas vero quæ vsum aliquem subtrahunt, morborum causas appellabis. Proinde

partes quę duplicem vel functionem vel vsum obtinent, ex vnica quandoque noxa, duplicem habebunt vel morbi, vel causæ rationem. Quòd si pars aliqua vtrunque possit præstare, nempe functionem & vsum, veluti gurgulio: eius abolitio vna quidem ratione morbus est, altera vero morbi causa. Atqui manifestum est, vt ad reliquam partem, quæ adhuc manet & seruata est, morbus sit referendus: non ad eam quæ iam non est. quippe non negaueris & vuam & gurgulionem (vt nominant) particulam esse spatij in ore, in quo sita est ea pars quæ nunc perpeti videtur. Igitur cum abolita est, & spacium ipsum deseruit: totum id quod residuum est, morbum sustinebit. Eo constanter manēte quod ab initio in cōfesso erat, nēpe quālibet functionem à morbo offendi. Quā ob rē aut ostendere oportet, & inspirationem & vocē nō esse

functiones animãtis, aut si id pro-
bari nequeat, manifestũ fuerit a-
bolitam vuam morbum in palato
efficere posse. Haud aliter dẽtis a-
bolitio, oris morbus est, q vel mã
dendi munus offendit in parte quę
dentem amisit, si is ex molarium
numero fuerit: aut simul edendi,
loquendi'que munia impedit, si ex
eorum numero fuerit qui cibos ĩ-
cidere solẽt, Gręci tomeos vocãt.
Sic vbi linguæ dimidium abscis-
sum est, reliqua pars mutilationẽ
præter naturam sustinet. Itidem
& de omento, & pudendo, & reli
quis omnibus ita affectis dicendũ
est. Quòd si quis huiusmodi non
morbum, sed pathos, aut pathema
voluerit appellare: is nõ de re, sed
de nomine cõtẽdet. Id vero facile
intelligitur per omnes iam dictos
morbos, nonnihil ex magnitudi-
ne minui, tum linguæ, tum omẽ-
ti, tum etiam pudendi, tum deni-
que omnium huiuscemodi instru
mentorum. Non tamen protinus

animalis ipſius diminutionẽ adeo manifeſtã eſſe oportet, vt ob hoc mutilum eſſe videatur. Sed partiũ numerum quẽdã amittit. tametſi per huiuſmodi affectus, & arteriæ, & venæ & nerui, & cutis, interdum & adeps, & membranæ, & carnes eximuntur. Atqui gurgulione, aut varicibus inciſis, numerus quidam partiũ ab ipſis inſtrumentis aufertur. Atque õnia hæc ad ĩmutatũ partiũ numerũ ſũt referẽda. Vbi vero ab inſtrumento quopiã aliquid eximit̃, ſed nõ eximitur pars abſoluta, huiuſmodi affectus ĩ vtroq; ferè genere cõprehẽditur. quippe deeſt animãti, tũ ſimplicium particularum numerus, tum cõpoſiti inſtrumenti magnitudo: totum enim mutilatum eſt. Neque vlli dubium eſt, quin vterque affectus, tum is qui ad numerum, tum is qui ad magnitudinem pertinet: in ſuperiore prædicamenti genere, nempe quantitate compræhendi poſſit. quan-

doquidem quantitas duas comple-
ctitur species: discretam, quæ pro-
priè quantitas nominatur, & con-
tinuam, quam græci pelicon vo-
cant. Verum in præsentia, vt cla-
rior esset doctrina, eas separatim
distinguere volentes, alteram ad
numerum, alteram ad magnitudi
nē reduximus. Postea q̃ de mor-
bis qui ad numerum spectant iam
dictum est, eos qui particularum
magnitudine consistunt (quomo-
docunq; eos nominare placuerit)
persequemur: qui quidem à iam di
cto genere distingui videntur. Si
enim seruante particula figuram
suam, magnitudo adeo vicietur,
vt hanc ob causam actio impedia-
tur: accidēs ipsum particulæ mor-
bus erit. Veluti si in prima statim
cōformatione, lígua vel ad tãtam
increscat magnitudinē, vt ad nul
lam oris partē sese deflectere pos-
sit: vel adeo sit exigua, vt non o-
mnes partes eius attingat. Verum
qui post ortum iam perfecti vidē-

tur, ĳs non ita crebro ſolent par-
tes ad magnitudinem præter na-
turam attolli. Atqui minuuntur
ſubinde, appellatur'q; morbus hic
alĳs atrophia, (id eſt defectus ci-
bi) alĳs phthiſis (id eſt tabes) ipſius
partis. Porro immodica incremē-
ta eueniunt, in vlceribus ſuper-
creſcente carne, atque in eo mor-
bo quem priapiſmum vocant. Ni-
comachi vero Smirnæi corpus a-
deo immodice auctum eſt, vt ne
mouere quidē ſeipſum poſſet. At-
que hunc ſanitati reſtituit Aſcle-
piades. Vidimus etiam linguam
cuiuſdam mirum in modum au-
ctam, id'que citra omnem ſenſum
doloris, vt neque œdema, neque
ſcirrus, neque phlegmone, videri
poſſet. Nam neque excauata eſt
ſubpremente digito, neque ſen-
ſum amiſit, neque dolebat. Sed
hic affectus incrementum quod-
dam erat partium, ita tamen, vt
ipſa partis eſſentia ab omni no-

xa videretur immunis. Sic testiculos quoque & mammas, aliis vtrosque, aliis alterum duntaxat, immodice increuisse compertum habemus. Ad hoc genus pertinet & struma (vt vocant) quippe quę immoderatius aucta, non parum functioni incommodat. Similiter oculorum quoque anguli, vbi à iusto modo recesserint, siue immodice fuerint aucti, siue diminuti: Græci alterum encanthida, alterum rhœada appellant. Atque huiusmodi sunt in hoc genere differentiæ morborum. Cęterum compositione à naturali habitu aberrante, morbi nascuntur, in positu quidem: vt sunt articulorum, tum luxatio, tum commotio. item si vel intestinum, vel omentum in scrotum deuoluitur: hoc epliplocœle, illud enterocœle, Gręcis nominatur. Vbi vero vicinarum partium inter sese consensus à naturali ordine recesserit, vt si ligamentum vel laxum, vel inten-

tum, vel abrutum fuerit: impedíet in ea parte motum articulis debitùm. Huius generis ſunt, linguæ, pudendorum'que immodica vincula: quippe quæ linguam ín loquendi mandendi'que functione impediunt. Pudẽda vero ob auerſum meatum cohibent, quo minus ſemen genitale procul, recto'que inceſſu, in fœminæ vterum inĩcere poſſint. Eiuſdem notæ ſunt labia, palpebræ, digiti, ſedes, atque aliæ huiuſmodi partes, quum ob vlcus præter naturam coaleſcunt. Atque hoc pacto colligere oportet morborum ſpecies, quę à compoſitione proueniũt. Iã ad reliquũ, id'ꝗ quitũ genus morborũ trãſeamus nempe vnitatis ſolutionem, ſiue illa ſimplicibus (quæ ſimilares vocantur) partibus adueniat, ſiue cõpoſitis. quippe cuius paulo ante ĩter communes vtriſ'que partibus morbos mentionem iam fecimus. Quum enim vel ligamẽtum, vel

arteria deuellitur: & totius instru menti, & ipsius diuulsæ partis, cō mune erit pathema. Nam vtriusq; soluitur vnitas. totius quidem, quia partes neque sibi inuicem co hærent, neque in vnum redigun tur: partis vero diuulsæ, quia non manet vna, quippe q̃ in duas disse cta sit. Quòd si non tota, sed pars eius aliqua fuerit diuulsa, tum affe ctus hic, nō totius īstrumēti mor bus est, (nisi ex accidente, qđ pars eius aliqua fuerit affecta) sed ad af fectam duntaxat partem proprie insigniter'q; ptinere videt̃. Por ro cōtinui solutio, in osse quidem fractura nominatur, in carne ve ro cōmuniter vlcus. Ruptrua ve ro & conuulsio ab eodem genere manāt. Nisi quòd hæc neruis, illa vero carni tribuitur. Diuelluntur autem neruorū fibrę, aut sub vio le nta aliqua attritione, aut vbi de repente affatim'q; intendūtur. At quę apo spasmata, id est auulsiones vocantur: in strumentorum dun-

taxat ſunt pathemata. Habes iam omnes ſimplicium morborum differentias. Conſequens eſt vt compoſitos quoque perſequamur. Igitur qui priorem hypotheſin ſequuntur, morbum quendam ſtatuunt, ex meatuum laxitate conſtipatione'que compoſitum: non quòd ſinguli particulatim meatus vtrun'que ſuſtineant, ſed viciſſim alij conſtipentur, alij dilatentur: ita tamen vtrum magis accuſes, latitudinem, an constipationem meatuū, in toto ſimilari corpore, haud quaquam inuenias. neque etiam ſumere queas ſenſibilem eius partem, cui alterum duntaxat aſſit: ſed quancunque ſumpſeris, ſemper tota ab vtriſ'que afficiet. Alterius vero hypotheſis autores, ſolis qualitatibus à naturali habitu aberrātibus: per ſingula corpora ſimilaria quatuor compoſitos morbos dinumerant: calidum ſimul & ſiccum, calidum ſimul & humidū, frigidū ſimul &

ſiccum, frigidum ſimul & humidum. affluente autem ipſis eſſentia quapiam, itidem quatuor alĳ ex qualitatibus eodem modo coniugatis, naſcentur morbi. Quia vero continui ſolutio non ſolum inſtrumẽtis, ſed ſimplicibus quoque corporibus accidere ſolet: idcirco connectitur ipſa nonnunquam iam dictis, iuxta vtriuſque ſectæ ſententiam, morbis compoſitis. Neque non ſimplicibus quoque quos ſtatim in huius operis initio deſcripſimus. quippe fieri poteſt vt pars aliqua ſuſtineat vlcus, & ſimul vel ſiccitate, vel humiditate, vel frigore, vel calore, præter naturam afficiatur: aut etiam vna cum vlcere, ſimul & calore & humore infeſtetur. Igitur partes quas ſimul & vlcus & phlegmone afficiunt, trifariam à naturali habitu recedunt: etenim ob vlcus, partium ſuarum vnitatem amittunt: ob phlegmonem vero, naturali ſua temperie cali-

diores fiunt & humidiores. Denique tumor in ipsis, si ad tantam magnitudinem attollatur, vt ob hanc ipsam functio impediatur, morbus censeri debet. alioqui vel symptoma vel pathema duntaxat, quemadmodum & dolor. Igitur quæcunque pars vna cum phlegmone vlcere quoque infestatur, eam triplici morbo affici necesse est: quamuis nonnunquã quatuor sustinere possit. Porro phlegmonem in præsentia nõ nominamus pro veteri more, partium veluti inflammationem, sed rubentem renitentem'que tumorem, & qui dolorem inferat. Atque itidem in erysipelate nonnunquam vsu venit. Anthraces, id est carbones, aliter cõsistere haudquaquam possunt. Herpetes & cãcri in his mediam naturam obtinent. Nam magna ex parte vlceribus cõiungũtur, interdũ sine his consistere videntur. Atque huiusmodi morbi cõpositi sunt,

vel nullo comitante vlcere. Principio quòd omnes ex abundante nascuntur humore. Erysipelas à flaua bile. Cancer ab atra bile. Phlegmone à sanguine. Oedema à pituita. Deinde quòd omnes iam dicti humores, quanquam secundum speciem sunt humidi: potentia tamen non omnes humidi sunt. Nam atra bilis sicca & frigida est, flaua bilis sicca est & calida, pituita humida & frigida, Sanguis humidus & calidus est. Postremo quòd omnes hi morbi sibi inuicem implectuntur, neque facile aliquis eorum syncerus inuenitur. Nam phlegmone magna ex parte miscetur aliquid, quòd vel erysipelatis, vel œdematis, aut scirri naturam seruet. Erysipelati autem, quod phlegmones, aut œdematis aut scirri speciem referat: ita similiter in reliquis omnibus perpende. Itaq; multiformis est omnium huiusmodi morborum compositio. Dicemus

autem de ipsis copiosius in libro quem de morborum causis instituimus, atque in eo qui illum sequitur de symptomatis. Neque non in tractatu de medendi methodo, cuius gratia hos commẽtarios omnes conscripsimus. Postquam compositionis modum ĩ simplicibus iam satis diximus: ad instrumentorum morbos transeamus, ostendentes quomodo ipsi quoque inter se connectantur. si prius admonuerimus eius quod ab initio dictum est: nempe quòd alij sunt primorum similiarium'que corporum morbi, alij vero instrumentorum compositorum'que. Et enĩ phlegmone ad prima corpora, Luxatio vero ad instrumenta pertinet. Quum itaque membrum aliquot simul & luxatur, & phlegmone afficitur: luxatio quidem totius ĩstrumẽti primò morbus est. Phlegmone aũt neque primo, neque ꝓprie, sed per accidẽs. Quia eñ

phlegmone singularū ipsius par-
tium morbus est, erit vtique toti-
us quoque instrumenti morbus,
sed per accidens. Ita de oculis etiā
& lippitudine dicendum est. Est
enim lippitudo membranæ quæ
ceratoidi tunicæ adhæret phleg-
mone. quamuis ex accidenti ocu-
li morbus esse videatur. Atque e-
uenit nonnunquam, ceratoide tu-
nica altum habente vlcus, vt ipsa
tota exesa, procidat tunica quæ
sub ea ponitur. rhagoides Græcis
appellata, & distorqueatur pupil-
la. Horum trium affectuum quili-
bet oculi pathema putatur. quam-
uis & vlcus, & erosio, ad solam ce
ratoiden pertineant, lapsus ad ra
goiden, & distortio ad pupillam.
Sed vt nuper dictum est, similari-
um corporum morbi ex acciden-
te, ad totum instrumentum refe-
runtur. Quòd si vnum quod-
libet ex ipsis, compositus morbus
infestauerit, is quoque ex acciden
ti ad totum instrumentum perti-

nebit, Atque vbi complures partes sunt affectæ, ita vt singule singulos sustineant morbos: tum sic quoque totum instrumentu m cõposito morbo laborare putabimus Igitẽ fac esse (si ita sors tulerit) vt id in oculo eueniat (Neq; enĩ ĩpossibilis est hypothesis) Nẽpe pterygiõ id est vnguis, & lippitudo, & erosio ceratoidis, & exitus rhagoidis, incipiens'q; apparere suffusio. non esse vnum duntaxat & simplicem morbum, id vero latere potest neminẽ. At non deerit quispiam, qui omnes homini affectus, compositum oculi morbum vocabit. Alius vero non vnum compositũ, 'sed plures dicet esse in oculo morbos, in diuersis ipsius partibus consistentes. Verum ob hoc haudquaquam variabitur medendi indicatio, cuius gratia omnes huiusmodi quæstiones tractamus: siue vnus fuerit compositus morbus, siue plures, pugnantibus remedijs indigentes. Sed de his in opere de

medendi methodo amplius disse=
remus. At hoc in loco satis fue=
rit ostendisse, probabilem vtros=
que fouere, sententiam: tum eos qui
plures esse morbos in oculo arbi=
trantur: tum eos qui vt vnum est
instrumentum affectum, ita vnũ
quoque morbum compositum autu
mant. quamuis (vt iam dictũ est)
multæ sint in ipso partes affectæ.
Igitur quemadmodum simpliciũ
morborum: alius quidem primo
totius instrumenti morbus erat,
veluti suffusio: alius vero ex acci=
dente, vt vlcus in ceratoide: ita
compositorum quoque morborum,
alĳ proprie ad totum instrumen=
tum referuntur: nempe qui com=
plures eius particulas simul infe=
stant: alĳ vero per accidens, qui
in vna quapiã ipsius particula cõ=
sistunt morbi compositi, vt lippi=
tudo, quæ in hęrentis membranæ
phlegmone est. quippe phlegmo=
nem compositum affectum esse, iã
demonstratũ est. Quòd si ꝓpterea

vlcus in membrana suboriatur, sic profecto multomagis compositũ morbum particula ipsa sustinebit. At nihilominus totus ipse oculus composito morbo laborare dicendus est. Atq; huiusmodi sunt, qui ex accidenti, ad totum referuntur instrumentum, morbi compositi. Atvero ĳ per quos eodẽ tempore multæ partes afficiuntur, ipsorum instrumẽtorum primo compositi morbi sunt: pręsertim si particulatim quiuis simplicium nõ ex accidenti, sed primo, totius instrumenti morbus fuerit, vt in oculo pterygion, id est vnguis, suffusio, rhoeas. Horum quilibet proprius est oculi morbus. At quũ simul cõcurrunt: compositum, propriũq; oculi morbũ constituunt. Igitur si hac via & ratione processeris, facile omnes cõpositos instrumẽtorum morbos, dephendes. Nã omnes & persequi & componere superuacaneum mihi videtur. Si enim simplices morbos omnes co-

gnoueris, deinde quo pacto inter sese componantur didiceris: satis idoneus eris qui in reliquis particulatim te exerceas. Proinde si semel duntaxat, eaque in hoc opere conscripsimus, perlegeris: nihil vtilitatis reportabis, nisi exacta diligentia crebro in ipsis te exercere studueris.

GALENI DE MORBORVM CAVSIS LIBER SECVNDVS, GVLIELMO COPO BASILIENSI INTERPRETE.

MNES iam morbos quot qualesq́ue sint, & specie, & genere discriminatos, tũ simplices, tum compositos, superiore volumine declarauimus. Consequẽs est vt singulorũ causas persequamur, sumpto initio ab ijs animantis partibus, quæ & simplices, & similares nominantur: mox ad cõpositas, & instrumẽta rursus trãs

ibimus. Postea quàm igitur demō stratum est (si eorum sententiam sequimur, qui substantiam generationi corrupteIæque obnoxiam in vnum redigi, alterarique arbitrantur) omnē similaris simplicisque ad sensum corporis morbum, vel itemperiem quandam esse, vel partium quæ inter sese coherere debent diuisionem: aut (si alterius sectæ placita recipimus, quæ partes non in vnum coalescere, sed vacuum quoddam spacium in omni corporis concretione intextū putat) meatuū ametriam, id est à iusto modo declinationē, aut partium, quæ sibi inuicem ad sensum cohærere debebant solutio. Incipiamus igitur nunc singulorū morborum causas considerare: prioris sectæ hypothesi (quam verā esse credimus) innitentes. Erant autē (ni fallor) quatuor simplices morbi, & quatuor compositi, increscente nimirum immodice vel calore duntaxat, vel frigore. Aut

in altera oppositione, vel siccitate, vel humiditate. Accidit vero nonnunquam, vt cõiugatæ simul qualitates augeantur: oriatur'que morbus, vel calidus simul & siccus, vel frigidus & siccus, vel calidus & humidus, vel frigidus & humidus. Videamus itaque à quibus causis singuli dictorum morborum nascantur, incipientes ab eo morbo, qui in immodici caloris intemperie consistit. Atque reliqua corpora omnia quæ plus satis incalescunt, ita videntur affici, vel ob motum aliquem, aucto calore, vel ob putredinem, vel quia calidiori cuipiam corpori vicina sunt, vel quia constipantur, vel quia cibum sumunt, qui suapte natura calorem excitare possit. De motu satis apparet, tum in his qui exercitantur, tum in lapidibus, aut lignis, quum inter se mutuo confricantur. Denique in flamma ventilata. Ex putredine calesiunt, tum corpora reliqua om-

nia, tum maxime ſemina, aut ſter cora. Equidem vidi columbarum ſtercora ob putredinem accen= ſu arſiſſe. Quòd vero ob calidio= rum vicinitatem proxima quæ= que corpora caleſcant, ſatis pate= re puto ĩjs, qui balnearum, ſolis æſtiui, & flammæ cuiuſlibet, vim fuerint experti. Iam ſi brumæ tẽ= pore ſuccendas ignem in amplo cubiculo, oblinens omnia ipſius ſpiramenta, vehementem colli= ges ibi calorem. At niſi ſpira= menta claudas, nihil ſane profe= ceris. Atque eandem ob cauſam & balneæ, & camini, adaucto in= terno calore æſtuant. Ex quibus ſatis patet conſtipationem non= nunquàm adaucti caloris cauſam eſſe. Quòd materia autem auge= re calorem poſſit, vel hoc argu= mento plane intelliges. Nam ſti= pulæ aridæ facile maximã flam= mã prębent, cui ſi lignorum viri= dium magnũ cumulum inieceris: in primis quidem aliquãdiu flam=

mam, tum grauãt, tum suffocant, tandem vero eam augere videntur. Sed quo pacto perficiuntur hæc in animantis corpore? Certe si ab exercitatione quispiam fuerit fatigatus, is immodicum sustinere calorem dicetur, maiorẽ inquam, quàm pro naturali habitu, tum in musculis, tum in articulis. quippe ad hos in primis mouendi munus pertinet. quod si calor non vltra progrediat̃, sed priusquã ꝑ totũ animantis corpus fuerit sparsus, soluatur: affectus ita genitus, lassitudo duntaxat fuerit. Si vero in totum extẽdatur corpus, morbus ipse febris nominari debet: quippe quæ totius animantis calor immodicus est. Itidẽ ira quoque, quæ caloris, qui circa cor est, feruor quidam est, id'ꝙ ob immodicum motum, atque hic interdũ per totum corpus dispersus febrĩ accendit. Iam ea quæ putrescunt in animantis corpore, calorẽ quẽdam immodicum ĩ ĳs partibus in

quibus putrent, efficere possunt. id quod i erysipelate, herpete, carbunculo, phlegmone, & phygetlo, facile videre est. Si vero simul vniuersum corpus calfaciant, febrim quoque excitare solent. Porrò quonã pacto tertia causa in animantibus immodicum calorẽ excitet, ex iam dictis satis manifestũ arbitror: atque ex ĳs quoque, quas ambustiones vocant. Quippe in bubone, phlegmone, erysipelate, & omnibus adeo calidis morbis, pars ipsis proxima continuáque, in primis calore afficitur, quẽ deinde vicinæ parti tradit. Atque hæc rursus illi quæ ipsam sequitur, ita perueniente intemperie ad fontẽ insiti caloris, non ita multo post totum corpus principĳ pathema percipit. Cæterum qui in apricis diu morantur locis, si nudi sunt, tota interdum cutis calidior redditur: si vero vestiti, caput duntaxat afficitur calore. Atque hic affectus ambustio vo-

catur. Calor vero totum corpus occupans, febris eſt. Quartum genus eorum quæ inſitum calorem accendere poſſunt, in conſtipatione conſiſtit. Nam ſi immodico algore quiſpiam correptus fuerit, aut in aqua quæ vel aluminis naturam vel aliam huiuſmodi facultatem ſeruet, natauerit: conſtipabitur denſior'que reddetur cutis. Atq; ſic vapores, quo minus trāſpirent, prohibentur. Quòd ſi forte fortuna fuliginis ſpeciē referant: ea quæ ibi cumulata ſunt, febrim ſuccendunt. Inter illa quæ immodicum calorē inducere poſſunt, quītum locum obtinent, alimentorum qualitates acres & calidę: eiuſmodi ſunt allia, porri, cepæ, & reliqua id genus. Nam qui ĩjs immodice vtuntur, febre nonnunquam laborant. Eiuſdem generis ſunt potiones calidæ, vt vinū vetus, & acre ſi imbecillo corpori liberalius īgeratur. Itē medicamēta acria, qualia ſunt & amu-

leta, & venena: quippe quæ febrĩ excitare possunt. Cur igitˉ nõ semper, inquiunt, ob quãlibet dictarũ causarum succenditur febris? Tũ quia effectricis causæ quãtitas inæqualis est, tum etiã quia affectus quem ipsa corpori infert, magnã in maioris, minorisq; ratione suscipit differentiam. Preterea animantium corpora, alia aliĵs longe sunt vel promptiora, vel contumaciora, ad hoc vt à naturali habitu deflectant: igitur vt non dubitas, quamobrem non quiuis motus lassitudinem inducere, quippe qui plane intelligis, neq; musculos, neque articulos vnq̃ fatigari, nisi ipsorũ natura à multo & forti motu vincatur: ita perpendere oportebat, nisi lassitudo tum magnitudinem, tũ morã notatu dignã habuerit, eã totũ corpus vitiare non posse. Exiguus motus, lassitudinem efficere non potest. Num exigua lassitudo succendet febrim? aut motus efficiendi vim

ad aliquid relatam habebit, lassitu do non habebit? Quòd vero Athletarum corpora vehementes motus, diu citra fatigationẽ sustinere possunt, & nos priuati, si paulo vltra consuetudinem laborauerimus, ægre feramus, nemo adeo rudis est, quin intelligat. Proinde nihil mirum videri debet, si fatigatus aliquis haudquaq̃ febricitauerit: aut enim leuis fuit labor, aut non ita diu durauit, aut minor q̃ pro corporis robore, vel etiam exercitatio ip̃a breuis fuit & remissa, atq; imbecillior q̃ ꝓ exercitata natura. Id vero in igne, re omniũ efficacissima, videre est. Neq; eñ refrigeratos calfacere potest, nisi & tempus habeat, & robur. Etenĩ redeũtes aliquando ab aere gelido, in dolẽter per maximã flãmã ducimus manus. Neque etiam quãlibet materiam ilico accẽdit. Nam stipulæ aridæ, primo protinus occursu accẽduntur. At ligna humida, viridia'que vt accendan-

tur, longiori tempore, fortiore'ꝗ
flamma indigent. Atqui cum ni-
hil horũ in igne mirum tibi videa
tur, miraris tamẽ, vt laſſitudo in-
ducatur, opus eſſe & magnitudi-
ne, & tẽpore, & corpore quod faci
le queat accẽdi. Verũ ſatius fuerit
te ob huiuſmodi res nihil mirari,
ſed quęnam animantium corpora
ſuapte natura facile, quæ vero nõ
ita facile calfieri poſſint, cõſidera-
re. Sed de ĩjs poſthac audies. In p̃-
ſentia autẽ haudquaquam mirabi-
le tibi videatur, ſi quod facturum
quidpiam eſt, indiget & tempore
& magnitudine, pręterea vt pro-
xima ſit ei res, quæ ſuapte natura
prompte affici poſſit. Sine his ne
ignis quidẽ quicq̃ accendere, nec
gladius ſecare poteſt. Neq; aliud
quidpiam vel efficaciſſimum agit,
ſi vel res in quam agendum erat,
ſit illo validior, vel non ſuppetat
tẽpus notatu dignum. Neq; enim
lucernæ flammam cõfertim per-
fundes oleo, nedum aqua: neque

gladio lapides secabis, tantũ abest vt adamantem aggrediaris. Tamen laborem, calorem, & frigus, & reliqua id genus semper febrẽ posse accendere putabis? etiam si exigua fuerint, & pauco immorẽtur tẽpore, siue vniuersum quoq; corpus ad suscipiendum calorem ineptum sit. Quòd enim iam calidum est, magis pronum est, vt immodice calescat. Quẽadmodum frigidum, vt refrigeretur immoderatius. Quòd vero ecõtrario se habet, ineptum est: adeo stupida, rudisq; est eorũ, qui huiusmodi scrutãtur, quæstio. Sunt vero alij nihil dubitãtes, qui prõpte, ꝓterueq; pronunciant, nihil eorũ quę iã dicta sunt vnq̃ posse febrim excitare. Horum stupiditas quidem miserationem: cõtẽtio vero odiũ meretur. Verũ huiusmodi sophismata soluta sunt in eo volumine, quod causis procatarcticis, id est euidẽtibus, separatim dicauimus. Neq; nunc errores confutare, sed

vera dũtaxat docere inſtituimus. Redeamus igitur ad id quod propoſitum nobis erat, nempe vt ſingulorum ſimplicium morborum cauſas explicemus, tum pręcedentes, tum procatarcticas, id eſt euidentes (neque enim fuerit abſurdum dilucidioris doctrinę gratia, eas huiuſmodi nominibus diſtinguere, Eas igitur quæ in animali ipſo conſiſtunt, ſiue affectus ſint, ſiue motiões pręter naturam: cauſas nominant morbum pręcedentes. Quæ vero extrinſecus adueniunt, ſi vehementer alterant, imutãt'qꝫ corpora: eas interim procatarchontas, interim procatarcticas cauſas appellant. Calidi morbi cauſas in vniuerſum diximus: tranſeamus itaqꝫ ad frigidum: cuius multæ ſunt numerò cauſæ: vt frigidorũ vicinitas: cibi potuſ'qꝫ, tum quantitas, tum qualitas. Item conſtipatio, & raritas, præterea & ocium, & motus immodicus. quippe ab huiuſmodi occaſiõibus,

ignis quoque extinguitur. Nam si exiguæ prunæ, niuem plurimam, aut glaciem adhibeas, aut frigidã aquam infundas: ipsam ilico extingues. Item si aer nos ambiẽs summo frigore afficiatur, (quale potissimum apud istrum horis brumalibus grassari solet: videbis non solum lucernam sub dio expositam, verũetiam omnem ignẽ exiguũ protinus extingui. Atq; sic vĩcit ignem, rerum pręfrigidarum vicinitas. Alimẽtorum autem ipsius vel abundantia, vel defectus, aut aliena qualitas, ad hũc illi modum officit. magna quidem lignorum strues, si confertim exiguæ flammæ inijciatur, ob immodicæ quãtitatis excessum, eã suffocabit. At si nulla penitus, aut pauca admodũ ligna suppeditaueris, tabescere flammam videbis. id'q; ob alimenti, vel defectum, vel paucitatem. Sic lucernæ flammã & minui, & ferè extĩgui videmus: vbi ꝓpriũ ipsius alimẽtũ à iusto modo aber=

rauerit. siue enim nimis parce o-leum adhibeas, siue affatim plurimum infundas, noxam non vitabis. At si liberaliter quidem materiam adhibueris, sed quæ suapte natura vel accendi non possit, vel vix accendatur, ilico minorē reddes flammam: vt si oleum aquæ mixtum, in ignem effundas. Porro autem si aerem qui flammam circundat incluseris. ac immodice rarum effeceris: videbis flammam & diminui, & pene extingui. Atqui clauditur vel sub medica cucurbitula, vel vaporatorio cubiculo, vel alio copiam id genus instrumento: vel etiam camino: si ipsius foramina obstruxeris. Quod si in loco aprico sole vehemēter ęstuāte ignem accendas, vel fortiori ipsum flamma circundes: videbis tum imbecilliorem flammam tabescere. quippe quæ ab externa flamma, vtpote fortiore: & laxior fit & vehementer dissipatur. Neque nō perspicuū est: si eam vēti/

laueris, hoc eſt moueris, augebis: ſi quidem modice id feceris. Nã im= modica ventilatio diſſoluit, diſſi= patq́ue. Ita ventos, à quibus vſus aliquis expectatur, oportet flam= mæ ſemper proportione reſpon= dere. Nã maiores quàm pro ipſius ratione, ipſam diſcutiunt, non vẽ tilant. Hinc manifeſtum eſt flam= mam aduẽticio motu indigere, vt increſcat, modo is non ſit immo= dicus. Nam quæ omnino nõ vẽti= latur, tabeſcit. Quæ vero ab ex= terno motu immoderatius irruẽte agitatur, ea & diſſipatur & diſcu= titur. Igitur primæ cauſæ ſpecies, frigidum morbum inducet, ſi fri= gida res (quæcunq; illa fuerit) ex= trinſecus acciderit, ſiue ſolo con= tactu, ſiue potentia, id efficiat. Sic natantes in aqua frigida, aut infe= liciter loti, aut per loca frigida ambulantes, periculum ſubie= runt: quippe nouimus quoſdam, qui priuſquam domum reuerte= rentur extincti ſunt. Ob eam

vero quam ſecundo loco diximus cauſam, nonnulli apoplexia, aut morbo comitiali laborauerunt, aut ſenſus motioniſ'que incommodum ſubierunt, aut alio quopiam pacto refrigerati ſunt: id'que ob ebrietatem: quis vinum, (ſi modice ſumatur) intimum calorem augere poſſit, quippe quòd ſit alimentum maxime familiare. Itidem optimi ſucci cibus, & qui plurimũ alimenti præbere poteſt, ſi animanti immoderatius ingeratur, frigidos morbos excitabit. Præterea tum cibi', tum potiones ſuapte natura frigidiores, ipſi quoque inter frigidorum morborum cauſas numerantur: cuiuſmodi ſũt papauer, mandragora, hyoſcyamum, cicuta, atque ĩj præ nimio frigore mortem quoque inducũt. Cæterũ maxima conſtipatio (hãc enim in tertio cauſarum, quæ frigidos morbos pariunt, ordine ſtatuimus) & graues ſopores, & veternũ, & apoplexian afferre ſolet.

Atque hoc est quod Hippocrates ait. Si derepente quis obmutuerit: venarum interceptiones, corpori molestiam inferunt. Vtraque san-guinis vasa (quemadmodũ & maiores) venas nominans. q̃q̃ recentiores, alterum duntaxat genus, nempe id quod non pulsat, venas appellant. quandoquidem arteriæ quoque in animante intercipiun-tur, id est adeo implentur sangui-ne vt nullum in ipsis supersit va-cuum spatium, in quod inter dila-tandum, externum aerem illicere queant: atque ob id intimus calor, tum præfocatur extinguiturque: & eorum qui sic afficiuntur corpo-ra, subito mouendi sentiendi' q; vi-ribus priuantur. Iã in libro de pul-suum vsu demonstrauimus, ideo pulsare arterias, vt seruetur in o-mnibus animãtis partibus caloris temperies. Item in opere de vsu re-spirationis, quòd ipsã quoque calo-ris, qui in corde continetur, ser-uat temperiem. Igitur quẽadmo-

dum externa flamma ilico perit, si ambiens aer arceatur, quo minus illi comunicet: vt cum in vaporatorio cubiculo, aut cucurbitula, aut in alio huiusmodi vase ĩcludi/tur: ita animantis quoque calor ocyssime peribit, si ipsum cohibeas ac includas, vt nullam possit cum circunfuso aere habere communicationem. Igitur cordis calor, ambienti nos aeri, per gutturis meatum communicat. hunc si occluseris, ilico præfocabis, interimes'que animantem. At calor qui per vniuersum corpus in arterĳs continetur, tum per cor ipsum (quatenus faucibus communicat) tum per vniuersam cutem ĩ ambientem nos aerem respirat: ac ventilatur quidem cum attolluntur arteriæ, purgatur vero à fuligine, quum contrahuntur. Atqui vtroq; horum naturalis ipsius modus conseruatur. Nam quum arteriæ constipãtur, aut à plurimo sanguine (vt nuper diximus) aut obstructis earum

oſculis, vt haud quaquam tranſpi-
rare poſſint: neceſſe eſt calorem
quidem extingui, corpus vero i-
pſum emori. Quod ſi modica fue-
rit conſtipatio, natiuus calor ob i-
pſam non neceſſario afficietur.
Quum'que in animantis corpore
veluti fuliginoſa quędam, aut fu-
moſa excrementa cõtinentur: tũ
aliud natiui caloris pathema con-
ſiſtet. aliud vero ſi vaporis ſuauis
vtiliſ'que naturam referat. Ho-
rum vero vtrunque bifariam di-
ſcriminatur. Etenim optimus in
corpore ſanguis, nullius vicioſi
excremẽti permixtione turbatus,
quum calefactus eſt: vaporem red-
dit optimum, qui nihil ſecum fe-
rat neque igneum neque acre. hu-
iuſmodi corpus ſi modice conſti-
petur, breui vel plethoricum, id
eſt oppletum, vel calidius quàm
pro naturali habitu reddetur. ple-
thoricum quidem quum per igna-
uiam exercitationem neglexerit,
ita enim retinentur in corpore ea,

quæ per motum excerni oporte/
bat. Calidius vero,, quum exercita
tur: vtpote aucto ad motum nati
uo calore, qui ob corporis constipa
tionem non transpirat. At si cor=
pus fumoso excremēto refertum,
cōstipetur: tum aut febris excita=
bitur, ob clausum intus fuliginosū
vaporem, aut præfocabitur, extin
guetur'que calor natiuus. Atque
vtrunque horum consequitur &
excrementi multitudinem, & con
stipationis fortitudinem. quippe si
plurimum fuerit fumidum excre/
mentum, quod īdigebat vacuati=
one & constipatio vehemens, ne
sub excremento præfocetur, extī/
guatur'que insitus calor: pericu/
lum est. Si vero paucum sit excre
mentum, & non ita vehemens cō
stipatio, febris accendetur. Atque
hinc perspicuum est, quod & na/
turales, & aduenticios corporis af
fectus, per quos vel fuliginosum,
vel fumidū, vel vapore refertū,
sit id qđ transpirat: nosse oportet.

ſed hęc in tractatu de medẽdi me-
thodo perſequemur: nunc ad inſti
tutum redeamus. Igitur vt con-
ſtipatio refrigerationis ſubĩde cau
ſa eſt, veluti iam diximus: ita ra-
ritas quoque, ſi modum non ſer-
uat, diſcutiendo diſſipandóque na
tiuum calorem, corpus frigidius
reddit. Atque hæc nempe conſti-
patio, raritudóque, interim in v-
niuerſo animali, interim in ſingu-
lis partibus, ſimiliter euenire poſ-
ſunt. Etenim per arteriarum tum
obſtructionem, tum plenitudinẽ,
ſi qualis fuerit totius corporis affe-
ctus, talis ſit in parte quapiam: ob
arterias in ipſa ſola affectas, neceſ-
ſe erit partem, itidem vt totum,
morbo laborare. Atque ea quę ex-
trinſecus adhibentur, tum medi-
camenta, tũ aquæ medica vi prę-
ditæ, ac frigidæ, item aer nos am-
biẽs: partem ipſam immodice vel
raram vel conſtipatam reddere
poſſunt. Præterea vincula non-
nunquam violẽter vel ipſi parti-
culæ iniecta, vel ſuperioribus cir-

conligata: & vita partem priuãt, & eam refrigerant. quippe quæ eam priuant ea communicatione, qua principi animalis parti consentit, quæ & natiuum illi calorem, & facultatem arterias mouentem transmittit. De morbis tum calidis tum frigidis, satis dictum est: de siccis deinceps differamus. Igitur si aliquis plurimum quidẽ transpiret, sed parce nutricetur, id'que alimentis quibus siccandi facultas est: is facile ad siccum morbum perducetur, id'que maxime si sollicitudine, vigiliis'que torqueatur. Itidem aeris nos ambientis siccæ constitutiones, animantium corpora aridiora reddere solent. Sic etiam aquæ vel nitri, vel sulphuris, vel aluminis, vel bituminis, aut alterius id genus qualitatis, naturam seruantes, si quis in ipsis natauerit: item medicamenta quæ exiccandi habent potentiam, siue deuorentur ad interna, siue extrinsecus adhibeantur, ipsa

quoque exiccant. Atqui de his amplius dictum est in opere de medicamentis. Hæ quidem sunt siccorum morborum causæ. Quibus humidorum morborum causæ omnes econtrario opponuntur. vt sunt alimentorum quibus humectandi vis est, copia: potus plurimus, mollis educatio, animi tranquillitas, crebra in balneis dulciũ aquarum conuersatio, præsertim à cibo, vita ociosa & ignaua, himbres plurimi, temporum constitutio humida, & medicamenta quæ humectare possunt. Iam satis manifestum arbitror, compositorum morborum, compositas quoque causas esse. Quippe si calida causa simul cum sicca conueniat, calidum simul & siccum morbum oriri necesse est. si calida & humida, calidus quoque & humidus prodibit morbus. Ita in reliquis quoque duabus coniugationibus

perpende. nempe frigida & humi
da, ac frigida & ſicca. Cæterum
dicamus & id quoque quod ad
hunc ſermonem neceſſario addi,
ac definiri oportet: nempe quòd
corpus ſubinde alteratur, omni-
bus cauſis conformi inter ſeſe cõ-
cordia conuenientibus, ſubinde ve
ro ob contrarias facultates inter
ſeſe diſcrepantibus. Atque inte-
rim vincunt illæ quæ ſunt vel nu
mero plures, vel tempore diutur-
niores, vel robore potentiores. In-
terim ab vtriſ'que ex æquo cor-
pus noxam ſuſcipit. Accidit au-
tem (licet fieri non poſſe videa-
tur) vt idem corpus ſimul & cali-
dius, & frigidius, aut ſimul & hu-
midius & ſiccius, quàm pro natu-
rali habitu, reddatur: vocatur au-
tem hæc intemperies inæqualis.
id'que non ab re. De qua ſepara-
tim in alio volumine, prout res
ipſa expoſtulabat, diſſeruimus.

Verum non eſt nobis in his diu=
tius immorandum. Properemus i=
gitur ad reliqua morborum gene
ra, ipſorum cauſas tractaturi: ſi pri
us admonuerimus eorum quę in li
bro de morborum differentia iam
dicta ſunt, quòd corpora interdũ
à naturali habitu recedunt, lapſis
duntaxat quatuor qualitatibus,
nulla alia extrinſecus affluente
ſubſtantia. Interdum vero fluxi=
one implentur: humida illa qui=
dem omnino ſi ſpeciem: non hu=
mida vero, ſi potentiam in ipſius
conſideres. De hac potentia vete
res, tum medici, tum philoſophi,
diſſeruerunt. Oſtendimus & nos
ipſam, quum in aliĵs quibuſdam
commentariĵs, tum in ĵs quos de
medicamentis conſcripſimus. Di
cemus vero & nunc ea quę in prę=
ſentia nobis vtilitatem afferre poſ
ſint. Nempe quòd flaua bilis, po=
teſtate calida eſt & ſicca. Atra ve
ro, ſicca & frigida. Sanguis hu=
midus & calidus. Pituita frigida

& humida. Item quòd nonnunquam horum humorum singuli influunt sinceri, nonnunquam sibi inuicem mixti. Et quòd partium, quæ vel œdemate, vel scirro, vel phlegmone laborant, affectus: hanc ob causam plærunque variantur. Nam carbunculus, & cancer, & herpes, & erysipelas, & gãgrena, & phigetlon, & phagedena, & satyriasis, hoc genere continentur. Præterea alphi, id est vitiligines, atheromata, achores, meliceridés, ganglia, steotomata: morbi sunt à fluxionibus orti. Differunt autem inter sese, tum hi, tum omnes alĳ quos prædiximus, quòd alius ex pituita, alius ex sanguine, alius ex flaua bile, alius ex atra, alius ex alio quodam humore, qui non omnino à naturali habitu deciderit, ortum habet. Verum quisquis fuerit huiusmodi humor, omnino ad prædictorum generum aliquod reducitur. fieri e-

nim haud quaquam poteſt, vt neque ſit calidus & ſiccus, neque calidus & humidus: neque frigidus & ſiccus, neque frigidus & humidus. At quatenus admodum craſſus eſt, ac frigidus: videtur quidem à naturalis pituitæ forma excidere, atque alius humor eſſe, toto genere præter naturam. Sed huic opinioni veritas ipſa reclamat. Nam quo ad ei frigida, humida'que fuerit facultas, ſub pituitæ continebitur genere. Eadem ratione quicunque ſiccus & calidus fuerit, ad bilis genus reducetur. Verum de his alias amplius dictum eſt: quam ob rem in præſentia breuitati ſtudebimus, de his omnibus copioſe in opere de medendi methodo diſputaturi. Iam ad id quod proprie ad hanc tractationem pertinet redeamus. Igitur omnes eiuſmodi morbi naſcuntur, depellente ſemper natura, id quod abundat, in partes imbecilliores. Id quod com

plures ex maioribus nostris, licet iam ante dixerint, transmissionis tamen modum non declarauerunt. Atqui naturam ratione præditam. dicere videbamur, si ita simpliciter eam quicquid inutile est, ex robustis ad infirma depellere pronunciauerimus. Sed in morbis qui feliciter iudicantur, huiusmodi quãdam facultatẽ haud obscure dep̃hẽdimus. Quis vero sit huius facultatis modus, vt maiores nostri non satis accurate explicauerũt, ita ne potẽtias quidem naturales (quas nos in aliĩs commentarĩs persequuti sumus) ad amussim demonstrare potuerũt: nimirum quot, qualesúe sint, & quæ sint singularum munia. Verũ haud difficile fuerit de omnibus his disserere, ei qui hypothesin quam in dictis commentarĩs præscripsimus, ad hunc vsum accõmodauerit. Etenim quũ quatuor sint potentiæ quibus quælibet pars tum animalis, tum plantę

prędita est(Nam alia familiare si-bi alimẽtũ attrahit, alia retinet, alia alterat, alia id quod redun-dat excernit)quum etiam duplex sit excrementi genus, aut enim quantitate offendit, aut qualitate: quum denique omnium corporis partium non æquale sit robur (quippe principes partes statim ab initio, rerum natura maiori ro bore dotauit)rationi consentane-um videtur, vt in corporibus im-puris,& quæ excrementis abun-dant,aliquid defluat in partes im-becilliores. Quum enim excremẽ tum à robustiore quaque parte sic expellatur, vt nusquam consiste-re possit,in partem dilabitur om-nium maxime imbecillam. At va ria est huius partis ratio:aut enim ilico quum formaretur animal,no xã subĳt,aut postea læsa fuit, aut etiam suapte natura talis esse de-buit, vt cutis. Hæc enĩ quum nul lius actionis, sed vsus duntaxat gratia sit creata,nõ ab re ĳs q̃ fua

ctiones perficiunt, facta est imbe-
cillior. Est enim veluti operculũ
quoddam ac natiuum animalis te-
gumentũ, quippe quę non coctio-
nem, non cibi digestionẽ per cor-
pus non sanguinis generationem
non pulsum, non respirationem,
non motum volũtarium, anima-
li præbet: & (vt summatim dicã)
nullo penitus munere fungitur.
Pręterea quum sit omnium par-
tium extrema, haudquaquam ab-
surdũ videri debet, quod vniuer-
si corporis suscipiat excrementa,
Etenim natura protinus ab initio
multa fabricata est instrumenta,
quibus excrementa purgarentur:
atq; hęc, sola ad bonam valetudinẽ
seruandam, abunde satis faciunt,
vbi neq; ex ambiẽte nos aere, ani-
mali noxa infertur: neq; ob errorẽ
in victus ratione, totum corpus im
modice excremẽtis redũdat. Ac-
cidente autem huiusmodi aliquo
peccato tum naturalia instrumẽta
sola, ad excrementi multitudinem

expurgandã non sufficiunt: proinde fluxiones à potentioribus partibus depulsę, in imbecilliores irruunt. Atque euenit interdum, constipatis meatibus, per quos excerni consueuerant: vt ad partes alias deriuentur. Ab huiusmodi exordijs, omnes iam dicti morbi nascuntur. Augetur vero vicium in membris, quũ infixa ipsis excrementa putrescunt, ac ita deteriora fiunt, quamobrem affluentẽ postea humorem, vel vtilem, simul corrumpunt. Hactenus similarium corporum proprios morbos explicauimus. reliquum est vt de instrumentorum quoque morbis disseramus, incipientes ab eo qui primus in genere est, ac in conformatione consistit. Fit autem hic morbus, interdum figura à naturali habitu euariante: interdum vel asperitate, vel læuitate, vel meatu aliquo vicium subeunte. Causarum autẽ ob quas naturalis figura permutatur, vna

est, si fœtus, quum adhuc in vtero clausus est, male conformatur, impedito naturali spermatis motu: vel ob materiæ multitudinem, vel non idoneam qualitatem. Altera causa est. Si vel inter pariendum, vel dum fasciis infans inuoluitur, committatur error. Quum enim nuper genitorum puellorum corpora mollia sint, & prope dixerim fluxibilia, facile cōtorquentur: aut dum nascuntur, si obstetrices eos nō recte suscipiūt, aut postea q̄ nati sunt, inepte fasciis iuoluunt: aut vbi nutrices eos temere vel erigunt, vel reponunt, vel lac exhibent, vel lauant, vel fasciis inuoluunt: in his omnibus nisi apposite quis eos tractauerit, singulorum membrorum naturalis figura & inuertitur, & deprauatur. Præterea si postea in vniuersum per reliquam educationem committitur error, vel vbi īmodicam plenitudinem, vel motū icōpositū, vel vbi āte tempus

ĩpſis ſtãdi, ambulandiq; permit-
tit libertas, itidẽ, ſi vehementius
moueãtur: multorũ mẽbrorũ figu
ra, diſtorqri poteſt. Quippe ple-
nitudo functiõibus naturalibus ſof-
ficit: importunus vero & vehe-
mens motus aliorſum atq; decet,
mẽbra vertit, diſtrahitq;. Si qui-
dem crura ob incumbentium eis
corporum põdus interim in exte
riorem, nõnunquam ad interiorẽ
partem diſtorquẽtur: idq; pro na
tiua ipſorum inclinatione. Nam
quibus rectiora ſunt q̃ ordo natu-
ræ expetat: hi magna parte vacię
efficiuntur: quibus vero magis ſi-
nuoſa, vari redduntur. Voco autẽ
vaciam, cum in exteriorẽ partem
crus flectitur, varum autem ecõ-
trario. Atque pectoris membra
ſubinde viciantur, vbi in prima
educatione nutrices extrinſecus
ipſa ſupra modum ſtringunt, id
quod apud nos pręcipue, ac conti-
nenter videre licet in virginibus.
Nutrices eñ quo partes quæ cir-

ea coxas sunt, & ilia, magnopere augeantur, fasciis thoracem circũ ligare solent, vehemẽter stringẽtes tum scapulas, tum reliquas omnes thoracis partes. Quum vero plærũque non omnes fasciæ partes æqualiter tendãtur: accidit, vt vel pectus ad anteriora promineat, vel ea spinæ pars quæ illi opponitur, gibberosa reddatur. ac ĩterdum dorsum veluti præfractum in obliquum seducitur, adeo vt altera scapularum diminuta, parua, cõtracta: altera vero eminẽs, tumida ac omnino maior appareat. Atque omnia huiusmodi figuræ vicia thoraci adueniunt, ob nutricum errorem ac imperitiam, vtpote ignorantium quo pacto deligare oporteat. Sic medici quoque haud probe deligantes, conformantes que fracta membra, figuram ipsorum inuerterũt. Quemadmodum & ęgrotus citra medici curantis peccatum, si membrũ ad vsum accommodet, priusquam

firmus constiterit callus, ipse sibi inuersionis autor putãdus est. Sed & collisæ partes, vt nasus. Et cõfractæ vt in coxæ sinu partes extremæ: interdum ossa excisa, aut plurima caro quę postea nõ ęqualiter succrescit, naturalem figuram deprauare consueuerunt. Alter vero modus quo figura deprauatur (qui ad plenitudinẽ pertinet, aut defectum, vt in ĳs qui nimis obesi, aut admodum colliquati sunt) vel in vna conspicitur parte, vel in toto corpore. Quippe morbus qui elephas nominatur, plane formam immutat: Itidem & tabes. Etenim nasus simus, labra crassa, aures acuminatæ in elephantiasi videntur. Atque in totum qui sic laborant, satyris similes sunt. At nares acutæ, collapsa tempora, oculi concaui, in phthisicis depręhenduntur: quibus scapulæ quoq; & brachia in alarum modum porrigi vidẽtur. At qui ĩ his omnibus figu-

ra, primaria quidē ratione depra=
uatur. Verum per accidēs viciari
videtur ĩ ĳs, quos vel neruorũ re
solutio, vel cõuulsio, aut phlegmo
ne, aut scirrus infestãt: quibus've
nerui, aut tendones dissecti sunt,
aut quibus prædura cicatrix indu
cta est. In omnibus huiusmodi affe
ctibus, pars à naturali figura de=
flectit, id'que alias aliam ob cau=
sam. Ipsa enĩ in ĳs qui altera par=
te resoluti sunt, trahitur à mus=
culis actionem facientibus. At in
ĳs, quos in altera parte conuulsio
occupat, à musculis cõuulsis. haud
aliter phlegmone, scirrus, cica=
trix dura, & reliqua in vniuer=
sum huiusmodi pathemata, par=
tem proximam ad sese intendēdo
trahũt, atq; sic figurã peruertũt. In
neruis autem & tendonibus disse
ctis, quemadmodum in resolutis,
oppositorum, & naturaliter se
habentium actio, partem ad se at=
trahit. Itaque omnes hæ qua=
tuor causæ sub vna comprehendi

possunt, nempe tentione partem in diuersum inclinante. Atque de figuris a naturali habitu deflectentibus hæc dixisse sufficiat. Concauitates autem partium, ac meatus earum, aut omnino pereunt, aut læduntur: id'que ob causas sequentes. Aut enim coalescunt, aut cõstipantur, aut obstruuntur, aut constringuntur, aut in sese resident, aut ipsarum oscula aperiuntur. Quippe euenit interdum exulcerata interna meatus facie, vt coalescãt inter sese partes exulceratæ, atque corrumpatur naturalis cõformatio. Interdum vbi caruncula oritur, vel aliud aliquod tuberculum, aut scirrus, aut phlegmone, aut abscessus in ipsis instrumentorum corporibus, deinde comprehendat tumor præter naturam, internam concauitatem, fit vt meatus constipetur. Atque vbi ob crassos, viscosos'que humores, aut callos aliquos, aut grumos facta est obstructio, ipsa

ad eundem ducet concauitatis affectum. Item si quid, extrinsecus incidẽs valde cõprimat necesse est corpora concauitatẽ continentia, simul ad interna ipsius impelli. Quòd si corpora in seipsa resederint, vt quum ab astringentibus coguntur, aut à frigore constringuntur, aut ab exiccantibus exarescunt. Accidit vt constipentur, præcipue quidem meatus, deinde ipsi quoque ventres. Meatuum vero oscula, non solum constipãtur sub huiusmodi affectibus, verum etiam omnino obcæcantur. Atque ea facultas quam retẽtricem nominamus, quum immodice mouetur, ad extremũ cogens ac constringens meatuum oscula: ipsa quoque constipationis causa redditur. Quemadmodum raritudinis, laxitatisq́ue nonnunquam causa fit, expultricis facultatis motus immoderatus. Idem sæpenumero efficere solet & retentricis imbecillitas, ita & medicamenta,

& aquæ quę aperiendi oscula vim obtinẽt, ac vbi immodice laxa fiũt instrumẽta. Præterea si aeris nos ambientis temperatura ad calorẽ humorem'que permutetur. Itaq; affectuũ qui tum meatus, tum ven tres infestant, hę sunt causæ. Ex iam dictis dilucide patet, quas cau sas putent esse morborum, qui in similaribus corporibus cõsistunt, ĩj qui ipsa ex tumidis aceruis, & meatibus fabricata existimant. Hos ego silentio pręterire decre= ui, quandoquidem falso penitus ĩ= nituntur fundamento. Verum ad id quod propositum erat redeun= tes, explicemus reliquorum mor borum causas. Incipiamus'que rur sus à conformationis genere, in quo duplicem adhuc morborum modum enarrare oportet. Alterũ quum instrumenta pręter naturã asperantur. Alterum quum læui= gantur. Quippe asperantur quæ antea fuerunt lęuia, & lęuigantur quæ prius erant aspera: illa quidẽ

ob acres humores, aut medicamẽta abstergentia: hæc vero ob pinguem humorem, aut viscositatem. Huiusmodi vitia maxime in ossibus euenire, haud obscure videntur. Interdum quia medici perperam ipsa curauerunt, interdum etiam ob humorum in animante contentorum naturam. Oculi vero, & fauces, asperantur non solum ob iam dictas causas, verum etiam ob acres vapores, puluerem & fumum. Sic etiam gula, ventriculus, intestina, & ob excrementa in ipsis genita, & ob ciborum potionum'que qualitatem, quibus venena quoque adnumerantur. Id vero perspicuum est, singulas exasperãtiũ causarũ, quũ fuerĩt valẽtiores, in carne vlcus, aut erosionẽ, ĩ ossibus cariẽ inducere. Atq; hmõi sunt primi generis, qđ ĩ cõformatione cõsistit, morborum causæ. In altero autẽ ipsius genere, quod ad numerum pertinet, Si perierit pars aliqua,

quæ iuxta naturæ ordinem adesse debuit: necesse est eam resectam fuisse, vel vstam, vel putrefactã, vel nimis refrigeratam. Sed refrigerationis causas iã diximus. Putredinem vero inducunt, aut medicamenta, quæ suapte natura putrefacere possunt, aut excrementa in ipso animali genita. Item ea quæ transpirationem impediunt. Atq; phibitæ transpirationis causas supra pposuimus. At si quidpiam oriatur in corpore, quod numerum à natura ĩstitutum excedat: id quoq; ad morbum qui ĩ numero partium cõsistit, referri debet. Quòd si id quod supercreuit, naturali sit specie, causam eius existima fuisse materię vtilis multitudinem. Si vero à naturali specie euariat, materiæ quoq; qualitatem prẹter naturam fuisse necesse est. Atqui vires vtrobique validas esse oportebat: alioqui neque conformari potuisset quod vtile, neq; extrudi quod erat vitiosum.

Igitur natura conformat quidem in fœtu, quũ vel sextum digitum, vel quidpiã aliud huiusmodi molitur. In his autem qui iam in lucẽ editi sunt, ac pfecti videntur, quũ supercrescentem carnem in vlcerata parte ꝑducit, aut pterygiõ, id est vnguem, in oculis. Deponit vero id quod redũdat in ganglio, meliceride, steatomate, atheromate, & reliquis huiusmodi omnibus: Partium vero magnitudo augetur, vel ob vtilis materiæ multitudinem, vel quia valida est potentia. Minuitur vero à causis cõtrarĳs. Et quoties instrumenti cuiuspiam pars, vel resecta, vel vsta, vel putrefacta, vel sub nimio frigore demortua, ita perit, vt ea reliqua fuerit, mutila manca'que reddatur. Morborum autem qui ad cõpositionis genus pertinent aliquos subitarĳ, vehementes'que motus inducunt, alios humiditatis in articulis intemperies efficit, quippe quæ ligamenta & hume-

ctat & laxat, ac ob viscositatẽ totum articulum lubricum labilẽq; reddit. Sunt nõnulli quibus in coxarum sinu, supercilia confracta, occasio fuerunt, vt prompte membrorũ capita sedibus suis exciderẽt. Sunt nonnulli quibus protinus ab initio cotylæ, id est coxarũ sinus, supinæ, incontinentes, & omnino in superficie prominere vidẽtur. Atq; hæc omnia inter luxationũ causas numerantur. Porrò per eos morbos quos enterocœlen, & epiplocœlen nominant, accidit vt laxetur, vel disrũpatur oĩno meatus ille, qui à peritoneo ad testiculos ꝓcedit. Sic deĩde vel in ipsum meatum, vel in eam tunicam, quę gręcis erithroides vocatur. Interim omentũ, interim intestinorũ aliquid delabitur. Recedunt etiam à propria sede intestina, quando dissecto peritoneo procidunt. Sic pulmonis fibra, vulnerato pectore, subinde procidere videtur. Et erosa ceratoide, rhagoides tunica

immodice laxat. Preterea si visce ris cuiuspiã fibra, ob vehemẽtẽ casum, vel afflictionẽ cõtorqueatur: erit illius quoque morbus positiõis simul & figuræ mutatio, a causis iã dictis depẽdens. Vicinarũ vero partiũ cõsensus deprauat, si partes iter sese inepte coalescãt, si appẽdiculũ quodpiã, aut ligamentũ laxetur, aut abrũpatur. Sed singulorũ causas enumerare (quia manifeste sunt) haudquaq̃ oportet. Reliquũ est vt vnius adhuc morborum generis (q̃d oĩbus partibus cõmune est: siue similares, & simplices, siue compositæ sint) causas explicemus. Equidẽ vniuersum hoc genus nominare cõsueui, vnitatis solutionẽ, aut cõtinuitatis corruptelã, vel quomodolibet aliter, prout speraueri sermonẽ auditoribus fore pspicuũ. Quippe maiores nostri nullum ei nomẽ (quod sciam) indiderunt: quamuis ipsius species quasdam suis nomenclaturis denotauerint. Fractionẽ eñ aut ca-

riem vocant, in osse solutam continuitatem. In carne autem vlcus aut vulnus. Ad capitis ossa, complura instituta sunt nomina. Nam quę ĩ aliĩs ossibus fractura dicitur: in his tum rhogme, tum ruptio appellatur. Si vero ab acuto aliquo ipsis irruente & incidente soluantur: encope & diacope (id est incisio) & hedra, id est sedes, vocatur. Nomen autem teredon, id est caries, ė litera abundare videt̃. quippe quod à tremate, id est foramĩe deriuatum creditur, perinde ac si tredo quędã, id est foratio sit. Oritur autem vbi acres humores ossa erodũt. Subĳcitur autem hęc species ab initio quidem alteri morborũ generi, vt asperitas potius ossis quàm caries, aut foratio nominet̃. procedente autem perforatione, adeo vt veluti foramẽ quoddam iam appareat, tum teredon, id est caries, nominatur. Huius generis est thlasma quoq; (id est collisio) id magna ex parte accidit in car=

ne: quanq̃ nonnunq̃ in osse videtur euenire, idq́ꝫ maxime in pueris. Oportet enim vt in sese cogatur oĩno, id quod colliditur, atque ita fit molle, vt absolutam duritiem nõ assequatur. Proĩde vel caro erit, vel ossium aliquod molle, quod colliditur sub irruente extrĩsecus, aliquo violento, valido, & duro corpore. Igitur si partis ita affectæ externa facies ĩtegra permaneat, & in profundo sint multę & paruę diuisiões: huiusmodi morbus thlasma & thlasis, id est collisio appellabitur. Quòd si cõcauitas aliqua à collidẽtis corporis ictu inducta appareat, huiusmodi affectus enthlasis, id est illisio nomĩari debet. Vt necessariam autẽ est collisam partẽ sub ictu in sese cõpelli, & cõcauam fieri (alioqui nõ collideret̃) ita seruari cõcauitatẽ, feriente remoto necessarium non est. Quippe mollia corpora omnia, separata repercutiẽte, ad priorem habitum redire solent. Si ve-

ro non ſolum ad interiora receſ-
ſerit os capitis, ſed etiam ruptura
quędam in exteriori facie accedat:
compoſitus erit huiuſmodi mor-
bus, neq; vllum habet à priſcis au
thoribus nomen inſtitutum. quã
ob rem oratione potius explican-
dus eſt, quàm nominibus extre-
me barbaris, qualia à recenſoribus
medicis plurima iam ſunt vſurpa
ta. Porro ad continuitatis ſolutio-
nem pertinet & ruptio (Græce
rhegma) & cõuulſio (Gręce ſpaſ-
ma) hæc in neruis, illa vero in car
ne conſiſtens, quæ cauſam ſuæ ge
nerationis habent, repentinum, ĩ-
æqualem, & validum motum, in
corporibus præcipue, quę prius q̃
perfricta, & ad æqualitatem re-
ducta, atq; calfacta fuerint, ad mo
tum inducuntur. Nam per huiuſ-
modi affectus, cõpures in ipſis par
tes diuelluntur. Atq; vt ſummatĩ
dicam, omnes huiuſmodi morbo-
rum cauſæ, aut extrinſecus irru-
unt, aut ex ipſo corpore oriuntur,

extrinſecus adueniunt, quæ vul-
nerare, aut collidere poſſunt a cor
pore prodeunt immoderati & in
cõpoſiti motus animalis, & humo
res quidam deprauati, qui eroden
di vim habent. Atque hę ſunt cau
ſæ morbi. qui communis eſt o-
mnibus partibus, tum ſimplici-
bus & primis, quæ & ſimilares:
tum compoſitis ex his, quę inſtru-
menta nominantur. Compoſito-
rum vero morborum cauſæ ſunt
inuentu faciles, quippe quæ ex iã
dictis componuntur. Itaque qui-
cunque eas congerere non graua-
bitur, is copioſã ſibi cauſarũ com-
poſitarum ſuppellectilem haud dif
ficulter parabit. Sed tempus eſt
vt huic libro finem imponamus,
ſymptomatum differentias dein-
ceps explicaturi.

GALENI DE SYMPTOMA-
TVM DIFFERENTIA, LIBER
TERTIVS GVLIELMO CO-
PO BASILEIENSI INTER-
PRETE.

VID ſit morbus, & quot eius tum ſpecies, tum genera, ſimiliter qui ſimplices, q́ue compoſiti morbi, & à quibus cauſis ſinguli prouenitant, in aliĳs commentarĳs iam cõſcripſimus. Reliquum eſt, vt de ſymptomatis differamus: vt nihil deſit, quo minus ſermo de õnibus affectiõibus pręter naturam, perfectus reddatur. Sane omnis corporis affectus à naturali conſtitutione recedens, aut morbus eſt, aut cauſa morbi, aut ſymptoma morbi, quod nonnulli medicorum epiginema (id eſt ſuccedens) vocant. hoc nomẽ Gręcis parum eſt in vſu, ſed ſymptoma, & pathema, & pathos, creberrime ſunt ipſis in ore. Atqui hæc omnia quę diximus nomina, non itidem omnino ſignificant. Equidem vt in præſentia de omnibus ipſis ordine inter ſeſe diſpoſitis diſtinguam hunc in modum rem ipſam age-

gredior. Morbus quidem dicitur constitutio quædam præter naturã, à qua actio primo viciatẽ. quin si affectum dixerimus à quo actio viciatur, idem nos dixisse constat. Nam quicquid est, id aliquo modo afficitur: siue sanum fuerit, siue ægrum, siue neutrum. At qui nomen διάθεσις, id est affectus, à διακεῖσθαι id est affici: quodammodo, deriuatur. Neq; philosophis duntaxat, verum etiam reliquis Græcis omnibus, in huncvsum receptum est. etenim affectus generatim ad omnes pertinet, tum sanos, tum ægros, tum neutros: insuper & cantum, & harmoniam, & orationem, & dictionem affici dicunt Græci. Porro sanitati morbus contrarius est, ac ab vtroque differt, id quod pathos & pathema nominant, vt etiam Plato ipsum definiens dixerit. Quicquid aliquis perpessus fuerit, id pathos appellandum est. Vnde (ni fallor) & sensuum alteratione pathema no

minauit. Nempe in visu, eas quæ ab albo, aut nigro, aut flauo, aut alio quouis colore proueniunt. in tactu, eas q̃ a calido, frigido, sicco, humido, molli, duro, ac reliquis huiusmodi omnibus. Similiter & in reliquis sensibus. Vocat etiam & voluptatem pathema. Atque in totum, omnem motũ, quicũq; procedit ab altero in alterum. Quippe efficientis motus actio dicitur. Motus vero rei, quæ afficitur pathema, & pathos vocatur. q̃q̃ enĩ affici quodãmodo, idẽ est q̃d pati, motiõe tamẽ pathos ab affectu discriminatur. Quum enĩ quieuerit alterans, alteratio permanẽs in re quæ perpessa est, eiusdem rei affectus esse censetur. Itaq; pathos est dum quidpiam cõuertitur, mutatur, alteratur, mouet̃. Affectus vero in subiecto corpore & pmanet, & seruat̃. Nihilominus Græci permanentem quoq; affectũ, vocant pathos. quemadmodum id quod egit, desiit vero agere, causam no

minãt. Verum neq; hoc simplici-
ter causa, neq; permanens affectus
simpliciter pathos dici debet. Nã
si quis accurate loqui voluerit, pꝛ-
manentẽ affectum, factum pathos
appellabit. quum reuera nõ sit pa
thos. Ceterum quòd Grçci has vo-
culas, ad huiusmodi vsum accom-
modare consueuerint, in libro de
medicis nominibus ostendimus.
Atq; meminisse oportet eius quod
semper dicere solemus, vt quod ad
nomĩa pertinet, celerrime mutuã
pacem componamus, atq; ad resi-
psas festinantes, in ipsis versemur,
ac diu persistamus. Verum inueni
untur complures, etiã eruditionis
titulo sese venditantes, qui omnia
peruertunt, quippe omnem vitã.
de nominibus altercando conte-
rũt, adeo vt nunquam possint ad
artis finem peruenire. Quid igi-
tur faciet vir veritatis studio æ-
stuãs? Principio ostẽdere debet res
q̃ suapte natura inter sese similes
sunt, atque ob hoc neglectę dein-

Vrchu ... Rn

de imponere eis nomina, maxime (quoad eius fieri potest) vsitata, & à patrio sermone nõ aliena. quod si hęc ignorat, fingat sibi propria, Id'q; summopere curet, vt sigulis rebus, singula adhibeat nomina, ne ob homonymiam sermo reddatur obscurior, ne've sophismatis pturbetur. Neque etiam res aliqua omittatur. Cæterũ siue recte, siue perperã, siue recte, siue pprie, siue ĩpprie, nomẽ fuerit ĩ stitutũ, multo ocio considerandum est. id'q; si prius res ipsas didicerimus quippe nõ in nominibus, sed in rerum notitia, rectum officium versari videtur. Nos vero vt diximus patrĳs vtimur nominibus: & res inter se vicinas definimus, permittẽtes alĳs pro arbitrio nomina ĩponere, sed res ipsas pręterire, cõcedimus minime. Igitur in ĳs quę nunc nobis proposita sunt, Hoc quidẽ fit, dum corpus vel conuertitur, vel transmutatur, vel quomodolibet alteratur. Alterum vero factũ est

& permanens. Porro eius quod factum est, aliud quidem naturalem actionem facere potest, aliud vero eam viciare. Itaq; id quod adhuc fit, nec est nisi dum fit: actionem, aut pathos, nominauimus. Id vero quod per tẽpus aliquod permanere potest, sanitatem, aut morbum. Actio & pathos differunt, quemadmodum id quod facit, & id quod fit. Morbus vero à sanitate distinguitur, quod hæc secundum naturam est, ille contra naturã. Rursus de ĩjs integrũ sermonẽ instaurantes, omnia ordine prosequamur. Igitur sanitas est affectus secundũ natuãrad faciendã actionẽ idoneus. porro nihil refert vtrũ dixeris constitutio an affectus. Similiter siue ad faciendam actionẽ idoneus, siue causam actionis dixerimus. Neq; refert etiã, si secundum naturã, omiseris: intelligitur enim in reliquo sermone. Sic morbus est corporis cõstitutio prẽter naturam; aut causa ob

Sanitas qd.?

Morbus quid.?

quam viciata eſt actio. aut breuio-
ri compendio ſic. Morbus eſt affe-
ctus præter naturã impediens a-
ctioné. Pathos & motus circa ma- Pathos
teriam ab efficiente procedẽs. Ipſe
vero efficientis motus, actio eſt. Id Actio
vero quod ſuapte natura inducere Causa
poteſt ei quod fit, aliquam ſuę ge-
nerationis partẽ: ipſum illius cauſa
dicitur. Cuius complura ſunt gene
ra, nẽpe materia, vtilitas, ſcopus,
inſtrumẽtum, & vnde principiũ
motus. quippe horum quodlibet,
nonnihil ad perfectioné eius quod
ſit conducere poteſt. Quę vero ni
hil inferunt, ſed inferentes cauſas
impellunt: ea cauſæ ſine qua non, Causae sine qua non
rationé obtinent. His ita ſe haben
tibus, poteſt ordo quidẽ cauſarũ,
quę crebro ſeſe inuicem ſuſcipiãt,
inſtitui: veluti pluribus ĩter ſe cal-
culis ordine diſpoſitis, ſi quis pri-
mum moueat, primus vero ſecũ-
dum, atq; hic tertiũ, & ſic deinceps
quilibet ſe ſequentẽ. In quibus o-
mnibus niſi quis diſtĩguat id quod

per accidens facere dicitur, ab eo quod per ipſum: multa & abſurda committet ĩ ſuis diſceptationibus peccata. Significat aũt per ſe idem quod primo, q̃uis nonnulli attice loquentium hoc vocabulum non ſeruent. Per accidens autem idem quod ſecũdo. Igitur qui primo cal culo digitum applicat, primo quidem hunc mouet, ſequentem vero per accidens & ſecũdo. itidem reliquos quoque omnes. Sic etiam primus per ſe mouet ſecundũ: tertiũ vero, & deinceps reliquos, per accidens. Atq; eadem ratione ſecundus mouet tertiũ quidem primo, quartum vero, & quintum, & alios deinceps, ſecundo. Quod ſi accuratius diſtinguere volueris (id enim ad exquiſitam rerum notitiam vtilius videtur) quilibet cal culus primo mouet eum qui ſibi contiguus eſt, ſecundo autem eũ, qui hunc ſequitur. Ita tertius mouet illum qui ſe ſequitur, & quartus eum qui deinceps eſt.

Per se et per acci-
dens [illegible] quid?

Causa à morbo quō differat

His sic se habentibus ac definitis, Quum morbus affectus quidã sit præter naturam, lædens actionẽ: fieri'que possit, vt morbum ipsum alter præcedat affectus, qui & ipse quidem sit præter naturam, neq; tamen suapte ratione, neque per se, sed interueniente morbo lædat actionem: hunc affectum non morbum, sed causam quæ morbum præcedit, vocabimus. Quod si accurate mentem adhibueris, hũc affectum causam vocare potes, eo quòd actionem viciat: verum nõ per se, neque primo, sed vel per accidens, vel secundo: & impediri, & lædi per ipsum dixeris actionem. At à morbo ipso, sui ipsius ratione & primo. Itaque dicendo morbum esse corporis affectum, qui impedit functionem: ĳs qui subaudiunt, & primo & per se, satis facit oratio. verũ ob rudiores, & rixosos, addendum est, primo, vt huiusmodi reddatẽ sermo. Morbus est affectus corporis, actionem

Morbi perfecta definitio.

aliquam impediens primo. Affectus vero qui hūc præcedunt, nō appellantur morbi. Quod ſi alij quidam affectus ſuperuenerīt, ſequentes velut vmbra, ne hos quidē morbos vocabimus, ſed ſymptomata. Itaque non quicquid in corpore præter naturam fuerit, id protinus morbus nominari debet. Sed quod primo lædit actionem, morbus: id vero quod præcedit, morbi cauſa, non morbus appellabitur. Si vero alius quiſpiam affectus ī corpore morbum ſequatur, ipſe ſymptoma duntaxat nominādus eſt: quamuis fūctionis quoque noxa, ſymptoma ſit animātis. Nā quicquid animanti quomodolibet euenerit præter naturā, ſymptoma eſt. Atq; nominum vſus apud Græcos ſic ſe habet. Atqui licebit ea tibi pro arbitrio mutare, modo obſerues (qđ dictū eſt) vt res ipſæ permaneant. vt exēpli cauſa ſi noluëris vocare ſymptoma, ſed epiginema, id eſt ſuccedens: vt ſym-

Symptoma à morbo differt.

sic morbus qualiter dici p̄t symptoma animale.

Symptoma & Epiginema quo differant.

ptoma sit omne id quod animanti vtcunq; acciderit. Epiginema vero non omne, sed id duntaxat qđ morbos necessario sequitur. Nos vero (vt dictum est) omnem alterationem quę adhuc fit, pathos: omnia autem quæ in corpore sunt præter naturam, symptoma nominamus. Accidit autem nonnunq̄, vt eadē res & pathos, & symptoma nominetur, vbi vtrunq; significatum ei affuerit, q̄uis alia atque alia ratione. Vt exempli causa: mēbrum tremens pati dicitur. Nam accidit ei vt contra proprium vsũ, & alteretur & moueatur. proinde tremor & pathema, & pathos est. Atq; huiusmodi motus, alteratio simul & symptoma est. quippe motus est præter naturā. Si vero alteratio duntaxat esset, vt cū videmus, audimus, odoramur, gustamus, tangimus: tum pathos dūtaxat nominaretur, symptoma vero haudquaq̄. huiusmodi enī symptomatis proprium hoc est, vt sit

est tātū Alteratio.

tm̄ motus.

πάθος & Symptoma qn̄ idem sit.

præter naturam. Proinde quęcũ-
que naturalis habitus differẽtia p-
mutetur, siue figura naturalis, siue
color, siue magnitudo, siue actio,
siue pathema corrumpatur, ipsum
accidere potest. Atque hæc est e-
ius maxime propria ratio: nempe
à naturali habitu mutatio. Quid
autem dicemus? nũ morbus quoq;
mutatio est à naturali habitu? At-
qui non simpliciter mutatio, q̃ q̃
mutatio quędã est. Symptoma ve
ro simpliciter est mutatio. Quip-
pe iã ostendimus morbũ in affectu
à naturali habitu permutato, lędẽ-
te'q; actionem, cõsistere. vt enim
sit morbus duo hęc necessario riq-
rũtur, vt sit in genere affectus, &
lędat actionẽ. At neutrũ horũ ne-
cessario adest symptomati: neq; e-
nĩ qđ affectus sit, neq; qđ lædat a-
ctionẽ, definiĩ symptoma. sed hoc
solũ, qđ sit pręter naturã, ad ipsũ
definiẽdũ sufficit. Atq; hac ratiõe
differt à morbo. A pathemate autẽ
quod hoc & ĩ perpetuo sit motu;

& nonnunquam à naturali habi-
tu non deflectat. Symptoma vero
non solum in motu, sed etiã in ha-
bitu quodam est, & omnino cõtra
naturam. Est igitur pathos altera-
tionis circa materiam motus qui
adhuc fit. Affectus cõstans & per-
manens est. Symptoma autem est
quicquid animanti præter naturã
accidit. Itaque morbus ad sympto
matis generatim dicti appellatio-
nem reducitur. Nam & ipse mor-
bus quodammodo symptoma est.
Præterea causę quæ morbos præ-
cedunt, in animantis corpore con
stitutæ: sub symptomatis genera-
tim dicti significatione compræ-
henduntur. Atque de his tantum
dixisse abunde sit satis. Nam de
symptomatis quæ speciatim dicũ
tur, in hoc opere differere propo-
situm est. Ea trifariam distingun-
tur. Alia enim corporis nostri sũt
affectus, alia fũctionum noxę, alia
ad vtraq; cõsequũtur. vt sũt ex-
cremẽtorũ ĩmodicę, tũ excretio-

nes, tum ſuppreſſiones. Similiter ſtrepitus qui in animante ipſo excitãtur, atq; reliquæ ſenſibiles differentiæ omnes. Quum noxã dico: priuationem etiam intelligas, velim. Neq; enim vel mouendi, vel ſentiendi dũtaxat difficultas, functionum noxæ quædam ſunt, verũ etiam & ſenſus priuatio, & immobilitas. Itidẽ non ſolum cõcoquendi difficultas, verum etiam apepſia, id eſt cruditas. Atq; hæc ſunt ſymptomatum genera, quorum differentias particulatim cõſiderare oportet. Nec ab re fuerit ſingula deinceps oratione perſequi, ſi prius admonuerimus id qđ in commentariĵs de morborũ differentia diximus. Nempe quòd ĵ, qui nõ corporis affectum per quẽ agimus, ſed ipſas actiões ſanitatẽ eſſe putauerunt: ad morbos referrẽt ea, quæ nos modo inter ſymptomata, de actionum noxa docemus, in nominibus dũtaxat a nobis diſſidẽtes: ſi ſcilicet ĩ rebus ipſis

nullum admittant errorem. Pore-
rò quicquid erroris in huiusmodi
docendi genere committitur: id
ferè (vt sæpe diximus) ob dereli-
ctam aliquam differentiam eueni-
re solet. Igitur si omnes psequan-
tur, & eas nõ symptomatum, sed
morborum dicant esse differẽtias:
non de rebus, sed de nomine solũ
à nobis discrepabunt. Iam ad ser-
monis principiũ redeuntes, ipsas
differentias explicemus. Quoniã
symptoma generatim quidem ap
pellatur quicquid animanti pter
naturam accidit: vt & morbi, &
eorum causæ (eas dico quæ intra
corpus consistunt, non procatar-
cticas, id est euidẽtes & externas)
symptomata esse censeãtur. In al-
tera vero significatione & magis
speciatim, quicquid præter natu-
ram se habet (excipiendo & mor-
bos & causas) symptoma vocatur.
Atq; de huiusmodi in psentia lo-
qui instituimus. Principio memi-
nisse oportet triplicẽ esse sympto-

matum naturam, & sic deinceps oĩa diuidere, ab actione læsa auspicãtes. Atq; hanc in duo prima genera secabimus, quippe functionũ ipsarũ, duæ sunt primæ differẽtię. Aliæ ad animã, aliæ ad naturam, pertinere dicũtur, proinde illæ animales, hæ naturales appellãtur. Rursus animalium actionũ genus trifariã distinguitur, in sensibiles, motrices, & principes facultates. Nec ab re fuerit facilioris doctrinæ gratia, huiusmodi vocabulis vti. Deinde quãlibet earum quæ dictæ sunt per eas differentias distĩguamus. Nã sentiendi animæ functio quinq; omnino modis explicatur. Est em̃ vidẽdi, odorãdi, gustandi, audiendi, atq; tangendi functio. At mouendi functio, vt vnũ, id'q; certũ sibi instrumẽtũ vẽdicat: ita & motiõis modũ ip̃m habet vnũ. (Ita enim iam demonstratum est, in eo opere quod de musculorum motu cõscripsimus) sed particulatim in varijs instru-

mētis adeo variatur, vt multiformis esse videri possit. Porrò reliqua animæ functio, q̄ à prĩcipe potētia prodit: per imaginationem, cogitationem & memoriam diuiditur. Igitur sentiēdi functiones, noxas subeunt: quarũ communes quidem omnibus sunt sensus priuatio, & sentiendi difficultas (voco autem in pręsentia sentiēdi difficultatem omnem malam sentionem) particulares vero, in singulorum sensuum functionibus dep̄henduntur; vt in oculis cæcitas, visus hebes, deprauata visio. In auribus surditas, grauis auditio, deprauata auditio. Ita & de lingua, & naribus, & tactu, ad portionem horum dicendum est quanq̄ propria nomina non obtinent. Aut enĩ propria sensibilia omnino non sentiunt, aut male sentiunt. Male autem bifariam dicitur. Vel enim idem quòd debiliter, vel idē quòd deprauate significat. Tactus autē in sua functione p̄ter reliquas sen-

ſiones, proprium & inſigne ſym-
ptoma obtinet, nempe dolorem.
Qui licet cæteros ſenſus ob exter
na eadḗ q̃ propria ſenſibilia obtur
bat, hunc tamen ſenſum non ſolū̃
ob externa ſenſibilia, ſed m̃Ītoma
gis ob ītimos corporis affectus diſ-
cruciat: id́ q̃ interdū̃ adeo vehe-
menter, vt laborantes doloris gra
uitate victi, ſeipſos interimere co
gantur. Atq̃ oculos idētidē dolor
inuadit ob lucis ſplēdorem. Simi-
liter aures, ob vehementē, & aſpe
rum ſtrepitū̃. In olfactu quoq̃, &
guſtu aliæ quędam moleſtiæ eue-
niunt, pro vt quilibet horū̃ à pro-
prio ſēſibili dolēter fuerit affectus
Maximi vero dolores in ſenſu ta-
ctus percipiū̃tur. Etem̃ vehemēs
dolor, quo in auribus ob phlegmo
nem, aut alium quēpiam affectum
torquemur, nō ad ſenſum auditus
ſed ad tactū̃ ꝓprie pertinet. quip
pe qui omniū̃ ſenſuū̃ inſtrumētis
cōmunis eſt: quū̃ aliorū̃ quatuor
quilibet ſuo dū̃taxat inſtrumento

contentus sit. Ita in oculis subinde vehementes dolores excitantur. sensu tactus in ipsis laborante. Huius generis symptomatum sunt, & dentium, & crassioris intestini (Græci colon vocant) dolor itidē & pruritus. Sed nō oportet te sollicitum esse, vt circa quālibet particulam proprium nomē inuenias quale est cephalalgia, id est capitis dolor, otalgia, id est auris dolor: cardialgia, id est cordis dolor, quippe non inuenies instituta nomina. Sed satis fuerit, vt huiusmodi omnia oratiōe interp̄teris, dicēdo, vesicæ dolor: itidem & renū, lienis, & genu, & pedis, atq; reliquorum oīm. Atq; hæc sunt functionum, quę ad sensus pertinent, symptomata. Quibus p̄terea duo non mediocris notæ addi debent. Nempe vigilia & veternus, quæ in primo omniū sensu, qui cōmunis quoq; dicitur: consistunt. At functionum, à quibus motus excitatur, prima symptomata sunt

immobilitas, & ad motū difficul-
tas. Sed difficultas eſt, vel ĩbecil-
lus & ĩfirmus motus, vel deprauã
tus. Deprauati motus exẽpla ſunt,
tremor, palpitatio, cõcuſſio. quo-
rum ſymptomatū nõnulla quū to
tū corpus occupant, diuerſas ſor-
tiunt̃ appellatiões, vt emproſtho
tontos, opiſthonos, & tetanos: ſi
vero non ſolū totū corpus cõuel-
litur, ſed principes quoq; functio-
nes detinent̃, hoc ſymptoma mor
bus comitialis appellatur. Quem-
admodum & apoplexia, qua ſimul
& totū corpus reſoluitur, & prin
cipes functiones occupãtur. Atq;
hæ ſunt noxæ, quibus actiones, q̃
ad motū ꝑtinent, ĩpediunt̃. Qua-
rum ſi quæpiã inueniatur, cui ꝓ-
priū, inſigne'q; nomẽ nõ fuerit ĩ-
ditū: ob hoc nemo decipiatur, vt
putet præteritum nobis eſſe aliqđ
ſymptoma. Quemadmodum ne-
que apnœan, id eſt ſpirandi defe-
ctum, aut iſchurian, id eſt vrinæ
detentionem, aut dyſurian, id eſt

vrinę difficultatem, aut aphoniã, id eſt vocis priuationẽ, aut cacophoniã, id eſt vocis viciũ. Verũ medici officiũ fuerit, vt huiuſmodi oĩa poſſit inuenire, per ſingulas functiones aĩales. Neq; non cuiuſlibet horũ differẽtias, veluti (ſi ita euenerit) ſpirãdi difficultas (quum ſit vnum animalis functionis ſymptoma, nẽpe ſpirationis) quot habeat in vniuerſum differentias: id quod in libro de dyſpnœa iam nobis demonſtratum eſt. Aut vocis vicium quibus particulatim diſtiguatur differentĳs: id vero in libello de voce diſſeruimus. Ac fieri poteſt identidem, vt hæſitet aliquis, ad quod genus referendum ſit ſymptoma, vt pãdiculatio, oſcitatio, ſternutamentum, tuſſis. Sed de his omnibus in ſequenti libro, quum ſymptomatum cauſas attigerimus, latius dicemus. Cõſequẽs eſt earùm actionum, quæ à principe facultate prodeunt, noxas proſequamur. Incipientes ab imagi-

natione. Eius noxa nõnunquam veluti paralysis, id est resolutio q̃dam est, & caros, id est sopor, aut catalepsis nomĩatur. Nõnũq̃ veluti errans aliquis, & deprauatus motus, qui delirium vocatur: interdum veluti deficiens quispiam motus & infirmus, vt in veterno & lethargo. Atque in cogitandi functione, dementia, quasi resolutio quædã est. Stultitia, siue fatuitas, veluti impfectus est, ac deficiẽs motus. Deliriũ vero vocatur motus veluti aberrãs & deprauatus. Porrò accidit plerũq;, vt ambas actiones obturbet deliriũ: vt neq; bene procedat imaginatio, neq; debita fiat ratiocinatio. Interdum vna duntaxat læditur. Id quod Theophilo medico ægrotanti euenit, qui quũ alioqui prudẽter dissereret, atq; eos qui tũ presentes erãt: exacte nosceret, tibicines tamen quosdã arbitrabatur esse in angulo cubiculi, in quo decumbebat, eosq; tibia canere, atq; pulsare

& se illos videre putabat, alios quidem stantes, alios autem illic sedētes, atq; ita cōtinenter canentes, vt neq; noctu, neq; interdiu quicq̃ remitterent, aut quiescerēt, ne minimo quidem temporis momento. Proinde assidue clamans, iussit eos à cubiculo expelli. Atq; hanc habuit ille delirĳ speciem. Is vbi cōualuit, abeūte morbo, quicquid singuli eorū, qui ipsum visitabant, vel dixissent, vel egissent narrabat. Deniq; visa (Greci phātasmata vocāt) q̃ de cātoribus apparuerant, memoriter recitabat. Sunt alĳ quibus nulla apparēt visa, sed nō recte ratiocinantur, cogitādi facultate in ipsis affecta. vt phrenetico illi contigit, qui obseratis ītus ianuis, protulit per fenestras singula vasa, interrogās p̄tereūtes, iuberēt'ne ea proĳcere. Hic singula vasa suis nomenclaturis probe nominauit. vnde ītelligere licebat, neque imaginandi fūctionē circa illa esse lęsam, neq;

nominum memoriam deletam. At quamobrem ipse decreuisset ea ab alto deijcere, & ita frangere, id vero coniectura assequi nemo poterat: quanquam ex ipso opere satis cõstabat eum insanire. Iam memorandi animæ facultati posse accidere symptomata, tũ in ęgrotãtibus, tũ ĩ his quorũ iã finiti sũt morbi, vel Thucididis testimonio discere licet: qui nõnullos ẽ pestilẽtia seruatos, adeo oĩm quæ antea nouerant, fuisse oblitos commemorat, vt non solũ suos familiares nõ agnoscerẽt, sed ne seipsos quidem. Postq̃ de symptomatis, q̃ pręcipuam animæ potentiam offendere solent, dictum est: transeundum iam videtur ad aliud functionũ genus, quas naturales vocant. atq; harum singulis eueniũt symptomata, aut quia non fiunt, aut quia male fiunt. Eiusmodi sunt symptomata, q̃ appetẽdi facultatẽ comitãt. nẽpe abolita appetentia, difficilis appetẽtia, & ĩmodica ci-

borum cupiditas. Atque in conco quendi potẽtia, apepsia, id est cruditas, & tarda concoctio, & difficilis concoctio. Similiter circa digestionem quoq; cibi per corpus. At circa sanguinis generationẽ, quũ aut nõ fit, aut male fit, nascuntur symptomata. Ad hoc symptomatum genus reducitur aqua intercus. Porro circa nutricationis actionem, si scopum nõ attigerit: atrophia (id est quum sumpto cibo corpus nõ alitur) & phthisis, id est tabes, accidunt. Viciatam vero nutricationem sequuntur, leuce, id est vitiligo, ophiasis, alopecia, & reliqua id genus symptomata. Cæterum abolitio pulsationis, & mala pulsatio, functionis quæ in pulsibus attẽditur, symptomata sunt. Itidem in expellẽdi functione si ue omnino fiat, non probe fiat, symptomata consistunt. quorum alia quidem propria appellatione carent, veluti id quod atram bilem sequitur: alia nomen

habent consuetum, vt icteros, id est morbus regius. Methodus autē, id est via & ratio, qua in hoc loco oīa possint inueniri: est vt naturales facultates cognoscamus, q̃s in ope ipsis dicato, quatuor esse diximus in qualibet corporis parte: Nempe adtractricem, retentricē, alteratricem & expultricē. Atq; circa ipsarum singulas, duplex est symptomatorū species: altera quū male procedit actio, altera quum omnino non fit. Proinde in quouis naturali instrumento octo erunt in vniuersum symptomata. Igitē si ex anatomice, id est secādi arte, cognoueris, quot sint animantis partes: facile inuenies omniū symptomatum multitudinē. Quippe quæ naturæ duntaxat fuerint instrumenta, octo dūtaxat symptomatis infestabuntur. Quæ vero ad animā quoq; pertinet, ĩjs præterea alia duo accedent. Nuper enim demōstratum est, per singulas animalium functionum: dupli-

cem inueniri symptomatum speciem. Nam vel omnino non fiunt vel male fiunt. Neq; non dictum est, male bifariam dici: aut enim idem quod obscure, debiliter'que significat, aut idẽ quod deprauate. ita rursus in qualibet tum actiõe, tum facultate, non duo dixeris esse symptomata, sed in totum tria. nimirum alterum duorum in duo secans. Itaque in quolibet naturali instrumento, duodecim orientur symptomata. In animatis vero instrumẽtis, quindecim. Si vero primis duabus differentĩis diuidendo contentus fueris: octo quidem in naturalibus, in animalibus vero decem deprehendes symptomatum species. Quod si animale instrumentum, duplici sit facultate prçditum, vt simul & sentiẽdi, & mouendi, vires obtineat: secũdũ alterã quidẽ diuisionẽ; duodeuigĩti symptomatũ formas habere potest, secundũ priorẽ aũt duodecĩ. Ostẽdamus igĩt in vna aut al-

tera parte, ea q̄ iam diximus: vt si quispiā ī numerū cogere sympto-mata voluerit, id ī omnibus faciat, quod nos in his fecisse dep̄hendet: sed nō in nominum inuestigatio-ne hęreat (non eñ vbiq; inueniet vsitata nomina (abūde enim satis fuerit rerum naturam cōtempla-ri. Igitur esto venter cōcoctionis instrumētum, trahens ad sese) vt ostendimus (familiare alimētum, & excernēs quicquid alienum est, item retinēs id quod adtraxit, & alterās id quod retinuit. Cui si ac-ciderit, vt vel nihil oīno trahat, vel male trahat: duo hæc trahētis facultatis symptomata esse perpē-de, deinde alterum ipsorum bifa-riam diuidas: nempe quòd male, (tametsi nō sint tibi nomina qui-bus ea manifeste explices, neq; eñ vllum ipsis nomē impositum est, quapropter oratione ea interp̄tari tentādum est) vt mala attractio: partim sit imbecilla, partim velu ti deprauata. Imbecilla quidē cum

vix & difficulter, & multo tempo
re attrahit. Deprauata vero, quũ
inter trahendum veluti palpitat,
aut tremit, aut cõcutit, aut cõuel-
litur. Alteratrix autẽ facultas in
ventre tunc omnino abolita cense
tur. quum cibus secundum omnes
qualitates, talis permanet, qualis
assumptus est. Imbecilla alteratio
proprium nomen obtinuit: brady-
pepsian, id est tardã concoctionẽ.
Deprauata autẽ alteratio est: quũ
in alienam qualitatem cibi permu
tantur. Itaque tria in vniuersum
erũt symptomata, vnica functiõe
à scopo aberrante. Porrò functio
ipsa nominatur cõcoctio, quũ ci-
bus in qualitatem animanti fami-
liarẽ permutatur. Bradipesia ve-
ro quum in eãdem qualitatem, sed
longiori tẽpore, & vix permuta-
tur. Alteratio autem in alienam
qualitatẽ, quę non sit secundũ na-
turã: apepsia, id est cruditas noĩa-
tur. Huic homonymos cognomi-
natur & actionis priuatio. Quãq

maior erat perſpicuitas ſi hæc ſola vocaretur apepſia. Deinde dyſpepſia ea quæ deprauata. Bradypepſia autem vbi imbecilla eſt altera. Atqui (vt Plato dicebat) multi res ipſa non cognoſcentes, aliĳs nullum omnino nomen impoſuerunt, aliĳs vero inepta indiderunt nomina. Itaque ne nomina nobis imponant caueamus, & rerum ipſarum eſſentiam diligenter intueamur. Id ſi fecerimus, inueniemus ſimiliter retrentricis potentię functionem, naturalem quidē, quum cōcoctionis tempori æquatur, & ab omni parte cibos exacte conſtringit. Priuationem actionis in vniuerſum dicimus, quum omnino nō cōpræhendit. id quod in lienteria, id eſt leuitate inteſtinorum fieri ſolet. Imbecillitatem vocamus, quando ventriculus nō pbe amplectitur: aut āplectitur qdem, ſed non tā tiſper, donec concoctio fuerit pfecta: aut vbi ambo ſimul eueniunt. Quū igitur in his

duabus rebus consistat retentricis potẽtię functio, Vna vt nullum relinquatur inter ventrem & cibos spacium vacuum, altera vt ęquali tempore agant, tum compręhẽsionis, tum concoctionis facultas: fieri potest, vt vel in altera dũtaxat, vel in ambabus, committatur peccatum. quippe debilem cõplexum, hæc sequuntur symptomata, nẽpe fluctuationes, & inflationes, eũ vero q breuiori q̃ satis est tempore durat, festina deiectio, & ciborum in ventre inferiori corruptela. Atque hic diligenter animaduertas velim, quòd sępenumero symptomatum alterum, sequitur ad alterum, Nam ad imbecillum complexum, interĩ fluctuationes, interĩ inflationes sequunt̃. Eum vero qui non satis temporis habuerit, omnino cõcoctio sequitur imperfecta. Deinde vel cibi celeriter deficiuntur, aut corrumpũtur in inferiori ventre. Atqui celeris deiectionis inseparabilia sym

ptomata sunt, excrementorum humiditas, & cibi per corpus deficiēs digestio. Corruptelam vero sequitur, necessario quidē, excremētorum fœtor; non necessario vero mordicatio, aut inflatio. Quippe accidit interdum, vt neutrum cō sequatur, interdum vt alterum, nonnunquam vt vtrunque. At vero quā ob rem horum atque illorū, quorum antea meminimus, alia necessario, alia non necessario sequantur: ī sequēti libro docebimus, vbi symptomatū causas persequemur. Nam in pręsentia ad reliquam, symptomatum quę retentrici potentiæ eueniunt, differentiam, transeundum videtur. Itaq; ventre cibos āplectante, id q; cū quodam saltu, aut quasi conuulsione, vel tremore, vel concussiōe, deprauatam esse huiusmodi compræhendentis facultatis functionem, cēsendum est. Saltum, haud obscure sēsu percipimus. Neq; nō conuulsionem: quippe huiusmo-

di ſymptoma, ſingultus appella=
tur. At pathema qđ veluti tremor
eſt, nõ adeo clare percipitur: tamẽ
ſi diligenter animaduertas, ne i=
pſum quidem difficile fuerit depręhendere. Si enĩ poſtea quam cibũ
ſumpſiſti, neq; fluctuatione, neq;
ĩflatiõe, neq; ſaltu, neq; ſingultu,
diſcruciaris, ſed venter conſue=
tudinem, dubiam quandam mole=
ſtiam ſentit, ac veluti grauatur, &
laborat, cupit'q; celeriter onus vel
per infernas, vel per ſupernas par
tes abĳcere, ac ructus emittit, ſe=
quitur'que reſpiratio moleſta, ac
difficilis, & quę vix tolerari poſſit:
tum exiſtima ventrem amplecti
quidem cibos, ſed quaſi tremule.
At motus veluti concutiens, per
febrium rigores potiſſimum appa
ret, vniuerſas animãtis partes oc=
cupans. Sed de his in libris ſequẽ=
tibus amplius diſſeremus. Iã quar=
tam aggrediamur ventris facul=
tatem, quam & expultricem, &
propultricem nominamus, Huius

priuatio in quibuſdã ilei, id eſt vol uuli, ſpeciebus deprehenditur. Imbecillitas vero creberrime apparet in tardiuſculis quibuſdam excrementorum deiectionibus. Motus vero quaſi deprauatus eſt, quũ vel properat ad actionem, anteq̃ perfecta ſit concoctio: vel tardat, vel ceſſat etiam perfecta concoctione. Aut cũ iã dictorũ ſymptomatũ quopiã, aut cũ alia quadã fit inæqualitate, aut veluti immoderate irruit in cibos venter, vt nequeat motionis impetum moderari, eorũ exẽplo qui per decliuẽ locũ currẽtes, ſiſtere gradũ nõ poſſũt. Igitur vẽtris, quatenus cõcoctiõis inſtrumẽtũ eſt, ſymptomata iam dicta ſunt. At quatenus ipſum nutriri oportet, & trahere ad ſeſe alimentum, & retinere tantiſper, dũ alteretur, & quod redũdat excernatur: alterum eundẽ q; æqualem ſymptomatum numerũ obtinebit, nimirũ vt corpus ſimilare. Ac fortaſſe nõ ab re fuerit, o-

mnia quę ad nutricationis fũctio-
nem pertinent symptomata per-
sequi, nempe ea quę ventri, ac reli
quis partibus omnibus sunt com-
munia: ita enim facilior erit lecto
ri sermo, & clarius explicabitur
id quod nuper dicebamus, sym-
ptomatis esse causam. Nam atro-
phian, siue vniuerso animãtis cor
pori acciderit, siue vnicam ali-
quam partem occupet: licet vni-
cum sit symptoma cõplura proce
dunt symptomata. Quum itaque
id quod probe nutriri debet: opor-
teat trahere ad sese peculiare pro-
prium'que alimentum, deinde re-
tinere ipsum, quous'que alteratũ
sibi assimilet, denique excernere
quod redundat excremẽtum. Sed
cum duplex sit excrementi genus
quippe vel quãtitate redũdat, vel
qualitate, necesse est omnino partẽ
quæ nõ alit, aut in vno eorũ quæ
dicta sunt peccare, aut pluribus. Si
ue eñ debiliter, siue nihil oĩno, de
prauate trahat: nõ nutrietur pars,

etiam ingesto cibo, tum quantita-
te tum qualitate modum seruante.
Symptoma vero quod retentrici
facultati accidit, pro portione re-
spondet ĳs quæ de ventriculo di-
ximus, itidem'que atrophian indu
cere potest. Si vero iam dictæ fa-
cultates probe suo munere fungũ
tur, errauerit vero expultrix, plus
q̃ oportet excernẽs, ne sic quidem
pars ipsa atrophian, maciem'que
effugiet. Alteratricis autem facul-
tatis symptomatum, vnũ veluti
priuatio est, quã apepsiã id est cru
ditatẽ nominari diximus. atqui ob
hanc corpus emaciari plane mani
festum est. Alterũ quasi imbecilli-
tas quędam est, quam bradypepsiã
vocamus. hęc multo tempore in-
diget. neq; dubium est quĩ aliquã-
do maciem inducat. Tertium au-
tem symptoma, quod dispepsiæ
pro portione respondet, nõ atro-
phiã, aut maciem affert: sed parti-
lę ideam id est formã transmutat,
quemadmodum in luce, id est vi-

tiligine, & elephantiasi videtur. Sed hic animaduertere & distinguere oportet, vtrum ob humorẽ aliquem affluentẽ, an ob solidarũ partium affectũ, color mutatus sit. Quippe si ob humores id euenerit, non ad alteratricem facultatẽ referẽdus est error: sed ad aliud genus symptoma reducẽdum est. Si vero tota pars similiter in vniuersum fuerit decolorata: non oportet ob hoc alteratrici potentię, q̃ in ipsa est, attribuere errorem. Etenĩ per morbum regium naturalis color mutatur. sed hoc symptoma ad expultricẽ pertinet functionẽ: q̃q̃ nonnũq̃ venis ipsis affectis accidere potest, sed tũc ad alteratricem referri debet. Porro coloris viciũ quod proprie in singulis partibus depræhenditur, nisi ob humorem extrinsecus affluentem euenerit, veluti dyspepsia quædã, id est difficilis concoctio, est: tum alteratricis, tum cõcoctricis in ipsa parte facultatis. Sed relicta huiusmo-

di atrophiæ ſpecie, quæ potius cacotrophia quædam eſt, ad eam atrophian, qua corpus nutricatione priuatur, redeamus: admonentes quòd & ipſa ſymptoma eſt, & alias ad alia ſymptomata ſequitur, quæ vel attractrici, vel retētrici, vel expultrici facultati, vel etiam alteratrici accidere poſſunt. Cęterum horū ſymptomatū omnium cauſas, morbos eſſe conſtat. Itaque fac eſſe, vt nō ſatis efficaciter pars quæpiam trahat ad ſe alimentū, & hanc ob cauſam non nutriatur: neceſſe eſt vt inefficacem hūc, deliquentē'que tractū, morbus pręcedat. Siue em̄ ībecillior pars ad ſeſe cibū alliciat, ipſa omnino intēperata erit, morbus aūt intemperies. Siue tēperata ſit particula, ſed obſtructio fuerit in inſtrumentis per quę cibus digeritur, & digeſtionē ipſam per corpus impediat: obſtructio ipſa morbus erit. ſymptoma autem noxa digeſtionis per corpus. Sed nō ſolū diſcurrēdo ꝑ ſin-

gula symptomata, q̃ ab offensa fũ-
ctione nascuntur, disces ꝙ omnĩo
morbus ipsa pręcedit. Verum etiã
ex ipsa rerum essentia, citra indu-
ctionem ratiocinari licet. Etenim
sanitatem functionis causam esse
statuimus. Morbum autem causã
ob quam functio ląditur. Sympto-
mata vero, de quibus in præsentia
disserimus, noxas functionum esse
dicimus. Ex his propositis colligi-
tur huiusmodi symptomatum ge-
neris, causas morbos esse. Quod ve-
ro reliqua duo genera præcedant
morbi, ac causæ rationem ad ipsa
obtineant: paulopost ostendemus,
posteaq̃ integrum de ipsis sermo-
nem absoluerimus. Incipientes ab
eo symptomatum genere, quod in
corporis affectibus consistit. Sunt
autem eorum quatuor differentię,
quippe alia ad visum, alia ad olfa-
ctum, alia ad gustum, alia ad tactũ
pertinent. Visilia sũt colores prę-
ter naturam, vel vniuersum cor-
pus, vel partes aliquas, occupan-

tes. Totum corpus, vt ĩ morbo regio, & in ĳs morbis: quos tum hepaticos, tum ſplenicos nominant, ac in quibuſdam aquæ intercutis ſpeciebus, vnam partem, quemadmodum ſola lingua interdum videtur ĩſigniter decolorata. Neque nõ partes aliquę ob abſceſſus vel nigricant, vel liuent. Itidem in carbone, eryſipelate, herpete, & gangrena, naturalis color mutari videtur. Similiter in vitiligine (Græci alphas & leucas vocãt) & elephante, & alĳs eiuſmodi, color naturalis in prauum colorẽ degenerat. Porro euenit interdũ vt multæ ptes ſimul per multos morbos decolorẽtur: nempe vel crura magis, vel facies, aut tota ſuperior corporis pars, aut tota pars inferior. At viſiles differẽtias hoc modo contemplari oportet. Ea vero quæ ad olfactũ pertinent, in reſpiratione & tranſpiratione præcipue depræhenduntur. (reſpirationẽ appello cum ambiens nos aer:

per guttur adtrahitur, & rursus fo
ras mittitur. Transpirationem au
tem voco aeris secundũ totũ cor-
pus & introitum & exitum) quip
pe fœtores pręter naturam in ipsis
percepti. ad hoc symptomatũ ge-
nus reducuntur, mox aurium, na-
rium, axillarum & partium, quæ
ob affectum aliquẽ putrescunt, fœ-
tores. Similiter ructus quoq; hoc
symptomatum genere cõtinetur,
si vel fumosus, vel acidus, vel vi-
rosus sit, aut piscium fœtorem, aut
aliam aliquam huiusmodi graueo-
lentiam referat. Symptomatũ quę
ad gustum pertinent differentias,
ægrotus ipse cõiectura assequi po
test. sunt enim qui aliquando sudo
rem gustauerunt, ipso interdum ĩ
os defluente, ac saliuæ quæ circa
linguam continetur, saporem in-
ficiente. quemadmodum nonnul-
li sanguinem quoque gustant, qui
illum quomodolibet per os reńci-
unt. quippe alń exquisite dulcem,
alń salsum, alń amarum saporem

percipiunt. Ita etiã fit vbi ex pulmonibus quidpiam reĳcitur, aut ex ventriculo vomitione expellitur. Vnde alĳ acido, alĳ salso vel amaro, vel dulci, vel etiam austero sapore imbuuntur. Iam nõ pauci sunt inuenti medicorũ, qui non solũ sudores gustari iusserunt, sed & auriũ sordes, quippe ab his quoque nonnihil coniecturæ accipiẽdum autumant. Sed neq; tactiles symptomatum differẽtias, silentio præterire oportet. quãdoquidem & ipę naturalis habitus metas excedunt: vt pellis dura aut intẽta, item laxa, & arida, & rugosa, aut aliam quampiã huiusmodi habens differentiam. Igitur ex ĳs quæ iã dicta sũt, haud obscure colligitur, totum hoc symptomatum genus à morbis nasci. quippe colorũ, odorum, & saporum, in solidis corporibus discrimina, à temperaturis ortũ habere, ex naturalibus rationibus didicimus. Similiter & eas quæ tactu discernuntur diffe-

rentias, etiã prædictis multo magis, quippe quas cum effectricibus qualitatibus cognationem habere diximus, quod ad eiusdẽ sensus iudicium referantur. Etenim mollities duritiesq́; , tactu iudicantur, haud aliter q̃ effectrices qualitates ipsis cognatæ. Proinde quicquid ĩ eis præter naturã deprehenditur, id totũ intemperantiæ acceptum referri debet: sicut ecõtrario, quod secundũ naturam est, tẽperamẽti soboles esse cẽsetur. Igitur cum omnis intẽperãtia sit morbus, colligitur morbum ad huiusmodi symptomata causę rationem obtinere. Ea vero symptomata quæ partibus ob affluentem aliquem humorem accidunt, eiusdem cũ prædictis sunt generis. quippe alia obturationẽ, aut astrictionẽ sequũtur. Alia vero quũ vel attractrix, vel expultrix facultas, male suo munere fungitur, eueniunt. quam ob rem necesse est ipsa quoq; à nobis, veluti ex fontibus scaturire. Etenĩ

q̃ in iocinere sit obturatio, quũ fit morbus compositi corporis, & instrumẽti: causa est coloris qui in regio morbo apparet. Intẽperies vero quæ in singulis partibus similaribus est, quum ipsa quoque huiusmodi partium sit morbus, alias aliã ipsorum impedit facultatẽ, aut attractricem, aut expultricẽ, aut aliam quampiam: ob quas inęqualiter, & sine ordine, humores per corpus fluentes, modo hanc, modo illam alterant partem, in colore, & odore, & sapore, atque in tactilibus differentijs omnibus. Prętereà quicquid reliquorum symptomatũ est, siue voces, siue strepitus in aiante sint, atq; ea q̃ à corpore excernunt̃, & q̃ detinẽtur in ipso omnia perinde quasi soboles à morbis originem trahunt, id'que vel plane à morbis, vel interuenientibus quibusdã symptomatis. Porro in vicibus: oris, & faucium, & asperę arterię, & pulmonũ, & thoracis morbi, pariũt symptomata.

quippe vocem reddunt clangentem, turbidam, tremulam, & raucam. In aliĳs aũt animantis partibus, soni, murmurilla, stridores, & id genus reliqua accidere solent, partim ob instrumentorum angustiam, & motum errabundũ, partim ob spiritus inflantis abundantiam, vel quibusdam ex his, vel omnibus simul cõcurrentibus. Sed de ipsis, ĩ libro qui de symptomatũ causis inscriptus est, latius dicetur. At ea quæ præter naturã vel cernuntur à corpore, vel detinentur, per tres differẽtias, prima sectione diuidũtur: vel eñ tota substantia, vel qualitate, vel quãtitate, à naturali habitu recedunt. Atqui hæc omnino sequũtur morbos ipsos, id'qꝫ vel statĩ citra alterius affectus interuentũ, vel ĩteruenientibus medĳs quibusdam symptomatis. Hæmoragia quidẽ, id est sãguinis eruptio, qđ ad excretã substantiã ꝑtinet: toto genere prętet naturã est. Euenit aũt, aut aperto

vasis osculo, aut rupto vase, aut erroso. atqui vulnus, ruptura, erosio proprij similarium partiũ morbi sunt. Apertio vero osculorum, ad instrumenta pertinet. Accidt autem interdum ob retentricis facultatis infirmitatem, interdum quia expultrix immodice mouet, nonnunquã ob vtriusq; noxã. Ita muliebre profluuium fit, aut ob iã dictarum functionum symptomata, aut quia totus in ea sanguis factus est tenuis, & seri substantiam referens. Atqui hoc quoque symptoma est, sed multiformis est eius generatio, quippe sanguis fit tenuis & serosus, vel ea facultate quæ sanguinem parit, vel ea quæ discernit, vel ea quę excernit, errãte. Quãq̃ nonnũq̃ fieri potest, ob retẽtricem immodice munere suo fungẽtem, fit etiã densata cute, & renibus cõstipatis. Ita sudores quoque vel excernũtur ĩmodice, vel ĩdebite retinent̃: id'q; necessario vel ob cutis affectũ, vl'ob

dictarum facultatum aliquam, vel ob humorum ipsorum naturam. Vides autem nos in huiusmodi sermonibus, disiunctiuis coniūctionibus vsos. Nā in singulis iam dictis symptomatis, oīno vnus aliquis est causę modus: tametsi nihil obstat, quo minus, tum duæ, tum tres, tū deniq; omnes simul conueniant. Manifestū quoq; est, sub hoc symptomatū genere contineri & dysuriam, id est, vrinæ difficultatem: & ischurian, id est vrinæ suppressionē, & stranguriam, id est vrinæ stillicidiū, & aquam inter cutē ad matellam vocatam, quam alĳ diabeten, alĳ vrinæ fluorē nominãt. Porrò quòd excremētorum tum colores, tum odores, præter naturam, necessario sequãtur morbos: demōstratione haudquaq̄ īdiget, quandoquidē nihil huiusmodi citra intemperiem nasci potest. Cōstat igitur nos haud obscure demonstrasse, id qđ propositū erat, Quippe omnem symptomatum

naturam, vt morbi pręcedant necesse est. vtq́ sæpenumero symptomata inter sese deinceps in ordinē quendam redigantur, ita vt primū symptoma morbum sequatur, deinde a primo dependeat secundū: rursus ab hoc tertiū, mox ab hoc quartum. Sed hic diligenter animaduertere oportet, accurateq́ distinguere a functionibus symptomata. Nā subinde tantam inter se habent similitudinem, vt functionē putes esse symptoma, & symptoma fūctionē. Ac nisi summo quis iudicio præditus sit, sermonē calūniabitur, quū ipse versetur in errore. Quippe si excrementorū naturaliū (ita enim vocāt ea q̄ à sanis expellunt) aut quantitatē, aut qualitatē, aut totū ipsū genus substantiæ, scopū quis statuat, deīde ad hūc respiciēs, iudicet symptomata: subinde errabit. Nā accidit nōnunq̄, vt sudor, aut alui excremēta, aut vrina, ī ęgrotātibus multipliciter excedāt quā

titatem sanis cōpetentē: nō quòd vlla functio sit læsa, sed quòd robustę sint vires, & animātis pmeditatione ita factū sit. Quāuis em̄ quædā excremēta toto genere pter naturā esse censeantur, vt sanguis è naribus erumpens, aut vomitione reiectus, aut sanguinis ab aluo deiectio, aut eiusdem per ora venarū (Græci hęmorrhoidas vocant) profluuiū, aut aliud quidpiā huiuscemodi: non tamen præter naturam dici debent, si in tempore expelluntur. Patet autē in tēpore, dici perinde ac si diceres, id qđ molestum est expurgari. Manente igitur eo qđ à principio in cōfesso esse diximus. Nēpe quòd actionum noxæ symptomata sunt: nihil quod vsui sit, sub hoc symptomatum genere collocabitur. quippe qđ horū quodlibet, naturæ sit opus: tantū abest vt noxa esse videat. Quāq̄ oīa q̄ huiusmodi sunt ad alterū symptomatum genus, nempe ad affectum pręter naturā

reduci possunt. Etenim si in aliqua corporis parte ita dissecetur vena: aut eius osculũ tãto hiatu aperiat, vt ꝓfundat ea q̄ antea cõtinebãt: huiusmodi affectum haudquaquã secundum naturam esse dicemus. Tametsi in p̄sentia alui fluorẽ, aut lotĩ multitudinem, sequi oĩno ad affectus pręter naturã, ostendere non possis. Quòd si dixeris & sanguinis eruptionẽ, & vomitum, toto genere præter naturã esse: non protinus tamen vel per aluũ, vel per vesicam, vel per vterũ, excretio p̄ter naturã erit. q̄uis de sudore nõ abre addubitari possit, sit'ne ipsius' expulsio naturalis. In hac q̄stione, Diocles magnopere laborauit, cuius dogma & durũ oĩno, & inefficax esse videtur: quamuis quoad eius fieri potest, maxĩe ꝓbabilibus fulciatur argumẽtis. Sed de his fortassis dabitur olĩ amplior scribendi facultas, Nam ex omnibus pauca admodum in cõtentionẽ venerũt. Igitur de omni reli-

quorum symptomatum multitudine iam satis demõstratum est, pro inde finem huic operi imponamus oportet: quisquis enim exercitatus fuerit, in his quæ in confesso sunt, facile iudicabit ea quæ in disceptatione constituuntur.

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS, LIBER QVARTVS GVLIELMO COPO BASILEIENSI INTERPRETE.

N HOC libro: symptomatū causas cõsiderabimus, eodem seruato ordine, quo ipsorum differẽtias iam antea tractauimus. Quum itaque tria sint symptomatum genera, in primis de illo disseruimus, quod in actionis offendiculo consistere dicebamus: in quo intelligi volumus, eam quoque actionem quæ omnino perĩt. Sed quum bifariam diuidatur fun

ctionum genus, quippe aliæ animales, aliæ naturales appellantur: ab animalibus auspicati sumus, ac ipsas quoque trifariā distinguētes, alias sensiles, alias motrices, alias prīcipes facultates nominauimus. Igitur in sensili actiōe, triplex symptomatū genus dephēditur. vnū quum primum sensus instrumētū quidpiam perpessum est, alterum cū sentiendi potētia. Tertiū quū ministrātium primo sensus instrumento, partium aliqua fuerit affecta. Veluti in oculo, primum sentiendi instrumentum est crystalloides. Iam enim demonstratum est, ipsum solum à coloribus alterari. Vis autem sentiendi est quæ à cerebro per neruū in ipsum descēdentē pcedit: ad illius vero seruitiū creatæ sunt, reliquæ omnes oculi partes. Quicquid ex ijs quæ iam enumerauimus, fuerit læsum: animal vel male, vel nihil omnino videbit. Iā crystalloidis morbi per octo intemperies distinguuns

tur. facultas autem offenditur, vel neruo affecto, vel cerebro, atq; vtriusq; horũ octo sunt morbi, ipsis vt similaribus accidẽtes. Atq; aliq̃ vt ĩstrumẽtis. nẽpe obstructio, cõstipatio, ac tumor es p̃ter naturã, quos affluentes humores pepererunt. At continui solutio non solũ neruo, aut cerebro accidere potest, sed omnibus iam dictis, tũ similaribus partibus, tũ instrumentis cõmunis est, vt in crystaloide quoq; euenire videatur. Cui etiã interdũ accidit vt à sua sede dimoueatur, trãsferatq;. Atq is quoq; affectus, instrumẽtorũ morbis cõnumerandus est. Porrò si ad alterum angulorũ, vel maiorem, vel minorẽ conuertatur, haud ita notatu digna noxa succedet. Si vero vel ad superiora, vel ad inferiora declinet: tũ quicquid cernitur, id duplum esse videtur. Huiusmodi morbis tum primũ visus instrumẽtũ obnoxium redditur, tũ etiam instrumenta alia quæ illi potentiã

ſuppeditare poſſunt. At earū parꝫ
tium q̃ vſum aliquem p̃bent, morꝫ
bi ſunt, ſi in rhagoidis foramine,
aut inter hanc tunicā, & cryſtalꝫ
loiden humor continetur, aut ſpiꝫ
ritus: tãtus nimirum, vt primum
viſionis inſtrumentū, quo minus
res ſenſibiles dinoſcat, ĩpedire poſ
ſit. Ad hunc modū, ceratoidis ea
pars q̃ pupillę p̃poſita eſt, viſionē
impedit: ſiue propria ipſius ratioꝫ
ne, ſiue alio quouis pacto a naturaꝫ
li habitu aberrauerit. Igitur foraꝫ
men ipſum quatuor modis à proꝫ
pria natura permutatur, Nempe
auctū, ĩminutū, diuulſum, aut ruꝫ
ptum. Atqui incrementum nunq̃
non lædit viſum. ſiue id ab vtero
protinus, ſiue poſtea cõtigerit. Im
minutio vero ſi in vtero cõtracta
eſt, acutiſſimam efficit viſionem.
quę vero poſtea accidit, praua eſt.
Reliquorū neutrum (ſiue à primis
vnguiculis, ſiue poſtea q̃ quis ge
nitus eſt, acciderit) viſiõi ĩcõmoꝫ
dū, notatu dignū inferre poteſt.

Equidem sæpenumero vidi, vbi parumper rhagoides procidisset, inducta in distortam pupillam cicatrice, hominem quo minus cerneret, haudquãquam fuisse impeditum, modo pars illa ceratoidis quæ ei obiecta erat, absoluta perspicuitate luceret. Sed ĳs quæ diximus, experientia quoq; astipulatur. Verum quam ob causam foraminis amplitudo bonæ visioni semper incommodet, angustia nõ semper: id vero discussione dignũ videtur. Ea (vt mihi videtur) referenda est ad neruum qui à cerebro ad oculum defertur, quẽ Herophilus viã nominat, quippe qui solus manifestum habet foramen: quòd sensilis spiritus sit via. Proinde quũ alterũ oculũ claudimus, accidit vt alterius pupilla dilatet: ꝙ spiritus antea ambobus particulatĩ distributus, vniuersus in vnũ deriuetur. Ex hoc maxime signo (per suffusiones claudendo oculũ) conĳcere licet, num admota acu,

possit recupari visus, necne. quibus enim altero oculorum clauso pupilla clarior apparet, hi sperare debent fore vt facta perforatione visum recuperent. Quibus vero nō dilatatur, hi ab omni spe recuperandi visus exciderunt, etiā si & iucundissime, & perq̄ probe tractentur. Ex his omnibus facile constat, spiritum aliquem animalē à cerebro ad oculos demitti, & in humorem ipsum crystalloiden, & in totum illi obiectum spatiū, cui rhagoidis foramen terminū praescribit. Quum itaque pupilla, siue in prima protinus cōformatione, siue postea amplior fuerit: vniuersus ipsam spiritus implere non sufficit. vnde ipsum diffundi, dissipariq́ necesse est. Cōtrà, si fuerit minor, cogitur & constringitur, ac densior fit spiritus. Atqui in libris de vsu partium iam demonstratū est spiritum, coactum, cōstrictūq́ ad facilem sensum plurimū cōferre, e diuerso dissolutum, dissipa-

tũ'q;,sentiẽdi difficultatem ad i=
cere. Cur igitur imminuta pupil=
la (id'q; non suapte natura,sed ob
morbum)censetur mediocri dete
rior? an quia prauos affectus sequi=
tur,ob quos oculus ita patiens ne=
cessario deterius cernit: non quia
exigua sit pupilla. Sed qui sunt hu
iusmodi affectus? nã & hoc discu=
tiẽdũ relinqbatur. Vnus ad tuni=
cã ipsam rhagoiden dũtaxat spe=
ctat. Alter ad humorẽ tenuẽ effu=
sum,qui ĩter crystalloiden & rha=
goiden medius consistit. Itaq; affe
ctus ad solam tunicam spectans,
extensio qdã est & laxitas, qualis
in externis subinde partibus acci=
dit, quũ in articulis ligamẽta re=
dundante humore fuerint ĩbuta.
Affectus vero ad humorẽ spectãs,
est defectus, ob quem vacuato in=
terno spatio,rhagoides in sese con
cidens,contrahitur, rugatur'que,
quapropter pupilla quoq; minor
reddit. Igitur quũ per huiusmodi
affectus quis aut deterius,aut nihil

omnino cernit: id non ob pupillæ paruitatem, sed ob humoris defe-ctum accidit. Quippe iam demõstratum est in sermõibus de visu, quos & in tractatu de partiũ vsu, & in in eo quem de Hippocratis, Platonisq; placitis, cõscripsimus: humorẽ crystalloiden semper ꝓpugnaculo quodam egere, quo citra offensam externum splendorẽ sustineat. Atqui iã dictus humor inter ipsius propugnacula numeratur. Preterea crystalloidis quoque essentiam nonnihil iuuare videtur. deficiente itaq; hoc humore crystalloides quodammodo arescit, eo qđ non satis liberaliter humore imbuatur. Deinde rhagoides super ipsum decidens, spatiũ quod mediũ erat inter hanc tunicam & crystalloiden, breuius reddit: ita externi aeris splẽdorẽ per exiguũ mediũ, crystalloidi occurrere necesse est. vñ similiter afficiũ, vt ñ, qui incõniuẽtibus oculis solẽ intuenẽ. quorũ vt aliqui obcęcãt,

ĩta omnes noxã subeũt: vtpote q̃ vixvnq̃ pristinã recuperare possint cernendi facultatem. Iam em̃ ostẽdimus, visionis instrumentũ, splendorem, citra molestiam tolerare non posse: quam ob rẽ rhagoides tunica ei obiecta est, nigra simul & cærulea, quippe is potissimum coloribus recreatur oculus, quem splẽdor fatigauit. Atq; hęc videtur esse causa, cur immunitus circa pupillã humor, & deteriorẽ faciat visionem, & exiguum reddat rhagoidis foramen. Ob hoc etiam perq̃ difficile est, huiusmodi morbum ad sanitatem reducere. Porrò alter affectus, quo pupilla ob humiditatem minor apparet, non est adeo periculosus. quũ lõge difficilius sit, similarem instrumenti in corpore partẽ exiccatam humectare, quã humidam exiccare. Sed hæc ad medendi quodãmodo methodũ accedunt. Dicamus itaq; id quod ab initio proponebatur: molesta quidem est pupilla, præ-

ter naturã exigua. Quę vero suapte natura talis est, vtilis esse cẽsetur. Rursus ãplitudo, natiua quidẽ viciosa est, neq; vicio caret nõ naturalis: sed in hoc ab angustia vincitur. Quippe cõtinens causa (vt ita dixerim) quæ ipsam inducit, rhagoidis tunicæ tentio est: cuius laxitas pupillam reddit minorem. Quum itaq; bifariã tẽdatur (quãdo propria ipsius ratione efficitur) aut exiccata vt similaris, aut humectata vt instrumentum. Siccitatis quidem curatio difficilis est, humiditatis vero nõ difficilis. Etenim phlegmone, scirrus, abscessus, ac alij eiusmodi morbi, ad instrumẽta pertinent, à redundãtibus geniti humoribus, q̃squis horũ in rhagoide constiterit, à perito medico facile vincit̃. Verũ tẽtio ĩ rhagoide tunica nõnunq̃ euenit ex accidẽti, quũ à subiectis humoribus ortũ habuit. impleta eñ, veluti vter aut vesica extẽdit̃, & vltro citroq; distrahit̃ ipsis ĩ medio

ſpatio aceruatis inter ipſã & cry-
ſtalloiden. Quoniam vero non ſo
lum foraminis, quod in rhagoide
eſt, morbos percurrimus, ſed ip̄ius
quoq; rhagoidis, ac tenuis humo-
ris, nonnullos tractauimus: conſe-
quens eſt vt reliquos ipſorũ mor-
bos explicemus, ob quos viſio vel
impeditur, vel omnino aboletur.
Igitur ex morbis qui in rhagoide
tunica conſiſtunt, viſioni'que in-
commodant, vnus adhuc ſupereſt
communis tum ſimilaribus parti-
bus, tum inſtrumentis, nẽpe vni-
tatis ſolutio. Quæ quidem in hac
parte, tum vulnus, tum vlcus eſt:
id ſi ad tantam perueniat magni-
tudinem, vt non ita parum diſrũ
patur rhagoides, ac tenuis humor
ad exteriora prolapſus, é tunica ef
fundatur, adeo vt ceratoídem at-
tingat: duo abſurda inde accidere
neceſſe eſt. Nempe vt rhagoides
tunica decidat in cryſtalloidem.
Ac ſpiritus qui à cerebro deſcen-
dere conſueuerat, iam non perue-

nerat, iam non perueniat ad pupillam, vtpote per vulnus effluens. Verũ quòd hæc visionẽ offendãt, non solum vbi ambo conueniunt, sed etiam si alterum duntaxat eorum inciderit, satis persuasum arbitror ĳs, qui non oscitãter, ea quę nuper diximus audierunt. Igitur tempus est, vt transeamus ad tenuem humorem, de quo iam quodammodo supra diximus, saltem hoc quod visioni officit, siue increscat, siue diminuatur. Id vero q̃d nondum dictũ est. Nẽpe vbi crassior fuerit eius substãtia, aut color ipsius abalienatus, quod tũ cernẽdi functionem lædat, iã dicere aggrediamur. Quũ igitur crassitudine seipsum vicerit hic humor, exactam cernendi aciem obtusiorem reddet, & quod ad distantiã pertinet, efficit, vt neq; ea quę porro absunt, videantur, neq; propinqua, exacte cerni possint. Quòd si plurimum aucta fuerit crassitudo, qualis in suffusione fieri solet, visũ

prohibebit. Si vero foramẽ nõ totum, à contento ibi crasso corpore obtenebratur, sed relinquitur aliqua particula pura: videre licebit per illam res externas, idq́; nihilo deterius quã antea, sed vnã quãlibet solam. neque enim eodem tẽpore multas similiter intueri datur, ob visionis conũ, qui seipso factus est angustior. Si vero in pupillæ centro exigua consistat suffusio, maneantq́; partes, quæ ĩ circuitu sunt, puræ: qui ita affecti sũt, quicquid aspiciunt, id veluti fenestratum esse putãt. quippe id quod in medio nõ videtur, excisum esse arbitrantur. Quòd si iuxta iam dictum humorem, crassa corpuscula, diuulsa, & inter sese non continua, appareãt: sic affectis, visa quędam obuersabuntur, perinde ac si in exteriore aere, culices circunferri viderent. Ac sæpenumero veluti simulacra quędam apparere imaginãtur, ob crassiorum humorum copiam. Huiusmodi vero

ſimulacra maxime apparent ĳs, q à ſomno expergiſcuntur, præcipue pueris, & ĳs qui plurimo vino madent, aut alio quouis modo caput repleuerunt. Quũ vero humor inter cryſtalloiden & rhagoiden medius colorem mutauerit: ſi quidem ad fuſcum declinat, arbitrabitur quis, vel per nebulã, vel per fumum ſe videre. Si vero alio quouis colore ĩficiatur, huius quoque imaginem referẽt ea quæ ſpectantur. Si vero inæqualiter, vel per colorem, vel per ſubſtantiam, à naturali habitu receſſerit: quæcun'que pars ipſius ſic affecta, ad pupillæ regionem peruenerit, efficit vt ſimile ſibi viſum, in rebus quæ ſpectantur, appareat. quippe ſic affecti, & colorem, & ſubſtãtiam ac figuram ipſius, extrinſecus ſe videre exiſtimant. Ad hoc genus ſymptomatum pertinent, eorum qui ſuffuſione infeſtantur viſa. Neque non illorum quibus ſanguis è naribus fluxurus

est, aut in quibus vomitus sperantur: visa, ab Hippocrate prodita. Præterea quibus adeo absoluta est cernendi facultas, vt ne minimū quidem visibile eos latere possit, si vapores à ventriculo sursum ferantur, præsertim vbi non probe cōcoxerint, hos symptomata suffusioni similia infestabunt. Atq purissimus est ĳs suapte natura tū crystalloides, tū hic aquosus humor, de quo in præsentia agimus. Symptomatis autē magnitudo, ex affectus magnitudine nascitur, non ī ĳs duntaxat, de quibus nuper sermonem absoluimus, verum etiam in oībus quæ supra proposuimus. Id quod in similaribus partibus facile patet. Quarum intemperies, si parua fuerit, paruam quoq; functioni noxam inferet. Si maior, ad incrementi portionem, augebitur & offensa. Si vero plurimū à naturali habitu recesserit, actionem fūditus abolebit. Haud aliter accipienda sunt ea, quę de aquosi humo-

ris quantitate, ſubſtantia, & colo-
re diximus. Nam ſi parum à natu-
rali habitu fuerit aberratum, par-
ua quoq; inferetur actioni iniuria.
Si plus receſſerint, pro quantitate
declinationis, ĩcreſcet actionis no
xa. Quod ſi q̃ plurimũ deflectãt,
functio in totum peribit. Itidẽ in-
telligere oportet, de ĩjs quoq; quæ
de rhagoidis tunicę ruptura, & de
pupillæ quantitate dicta ſunt: ſiue
minus, ſiue plus, incommodent a-
ctioni: ſiue eam penitus euertant.
Sic ſpiritus quoq; animalis, aut ad
amuſſim purus, & veluti æthereus
eſt: aut humidus, aut turbidus vt
nebula. Atq;, quod ad eſſentię quã
titatẽ attinet, vel abũdat, vel exi
guus eſt. Igitur cui ſimul & mul-
tus fuerit, & æthereus: is res q̃ por
ro diſtant, & videre, & exacte di-
ſcernere poteſt. Cui vero paucus q
dẽ fuerit, ſed purus, is vt res pro-
pinquas plane diſcernit, ita diſtã-
tes haud quaq̃ videt. Q đ ſi forte
fortuna & craſſior ſimul fuerit &

multus, res distantes videt quidē, sed nō ad vnguē discernit. Quēadmodum cui humidior simul fuerit & exiguus: ĳs neq; exacte, neque porro videre potest. Atq; de his in præsentia tantū dixisse sufficiat. Ceratoidis tunicæ ea pars q̄ pupillæ obiecta est, si crassior, densior, & humidior fiat, visionem offēdit. Sic etiā, si color ipsius immutetur, si vlcere notatu digno infestetur, si eorum quæ extrīsecus ei adiacēt, quidpiā ita increuerit, vt eā tenebrosā reddat. Igitur crassior, densior'q; ceratoides tunica, aciē efficit hebetē. Si vero humidior, densior'q; fuerit (siue vt similaris pars, siue vt instrumentū ita efficiatur) nō hebetē solū obtusūq; reddit visū: verū etiā efficit, vt q sic affectus est, putet se p tenebras, aut nebulā, aut vaporē aliquē, aut per fumū, res ipsas intueri. Si vero humores non multitudine, sed colore peccauerint: secūdū eiusdē coloris naturā, parora-

ſis, id eſt hallucinatio, ſuborietur. Proĩde qui ictero, id eſt regio morbo, laborant: quicquid vident, id pallere arbitrantur. Qui vero hyposphagmate, hĩ rubra putant omnia quę aſpiciũt. Vlcus vero notatu dignũ, viſioni incommodat, non ſolũ ob id, quòd redundantẽ humorẽ coaceruat, ſed etiã quia efficit, vt cryſtalloides humor ex breui ſpatio cogatur cũ circũfuſo ſplendore conuerſari. procedens aũt ad interiora vlcus verſus pupillã, effundit aliquid aquoſi humoris foras. Atq; hic iminet periculũ, ne ſic affectus, ad extremã perueniat cæcitatẽ. ob id, quibus ea ceratoidis pars, quæ pupillæ obiecta eſt, vulneratur, ſi vulnus ad interiora deſcendit, hĩ magna ex parte obcęcantur. Equidẽ vidi ĩcredibile quidpiã, & qđ antea nũq̃ videre cõſueueram. Puer cũ iuxta pupillã ſtilo pungeretur, effluẽte protinus aquoſo humore, imminuta eſt pupilla, ac ceratoides tunica omni-

no corrugata videbatur: qui mox curatus, visũ recuperauit, instaurato scilicet paulatim humore, qui antea effluxerat. Sed huiusmodi euentus raro videntur. Quippe huiusmodi vulnera magna ex pte cæcitatem inducunt, quemadmodum & prædictę causę omnes, vbi plurimum fuerint auctæ: siue em̃ valde crassa, siue extreme densa, siue immodice humida fuerit ceratoides tunica: ita oculis caliginẽ inducet, vt qui sic affectus est, nihil omnio cernere possit. Sed quid miramur, singulas iam propositas causas, quum auctæ fuerint, visũ auferre posse: quum nonnunq̃ sola ceratoides tunica corrugata, similiter offendat? solet autẽ huiusmodi pathema euenire ĳs, qui extrema iam senectute premũtur. Atque hoc loco pupillæ magnitudo cõsideranda est. si enim imminuta est, aquosum quoque humorem imminutũ scire licet. si vero permanserit æqualis, tum pathema

ad folã ceratoiden pertinebit. His ita definitis, nihil iam huic tracta= tioni deeſſe videtur. Porro cera= toidis tunicæ morbi, ſi fuerint ma gni, ĩ totum viſionem impediũt. maxime ſi vel phlegmone, vel ſuppuratione, vel ſcirro, vel alio quopiam huiuſmodi (quatenus in= ſtrumentum eſt) infeſtetur mor= bo. Atq; hi ferè ſunt ceratoidis tu= nicæ morbi, qui viſioni officiunt. Inhærẽs vero mẽbrana phlegmo ne laborans: ipſa quoq; ex accidẽ= ti, videndi functionem impedire poteſt. At vero chemoſis aut chy moſis (vt vocant) & pterygion, id eſt vnguis: iam non ex accidẽ= ti, ſed primaria ratione pupillam obſcurant. Haud aliter genarum quoq; ingẽtes phlegmone, & tu= mores quidam præter naturam i= pſis innati, vbi adeo increuerint, vt pupillæ caliginẽ inducãt: quic= quid horũ acciderit, aut viciofam reddet viſionem, aut eam omnino auferet. Atq; hactenus ſatis ſit hęc

dixisse de oculis. Etenim exempli causa potius, q̃ vt singula particulatim persequeremur, de ipsis sermonē instituimus. Quippe is nobis nunc animus est, vt methodū perq̃ generalem doceamus, cuius amminiculo quis inuenire queat symptomatū causas. verum quia nō satis est methodū nouisse, sed multifaria insuper exercitatione, ī his quę particulatim occurrunt, opus est: id quod nō ita facile quiuis præstare potest, ob id exercitationis modum, qualis esse debeat, ī oculorum exemplo, haud grauate ostendimus. Eodem pacto ad alias quoq; sēsiles facultates peruenies, si in singulis & primum instrumētum, & alias partes, quæ vsum aliquem illi præstare possunt, consideraueris, & quemadmodum nuper dicebamus ita distinxeris. nēpe quòd sunt morbi quidam, quū potentia ipsa afficitur: sunt alij, qui ad instrumēta pertinent, per quos actio subinde viciatur. Atq; gra-

uis auditio, ſurditaſq́ animãti e-
uenire ſolent, aut ob auris partem
aliquã: aut ob neruũ à cerebro de-
ſcendentem: aut ob cerebrũ ipſũ,
ſi ea in parte, vnde neruus oritur,
fuerit læſũ. Igitur neruiˀ, cerebriſ-
que offenſa, in his haud aliter q̃ in
oculorum affectibus accidit. Reli-
quarum vero partium noxæ, illis
ad portionem reſpondent: verum
non omnino ſimilis eſt læſio. Ean-
dẽ enim habet rationẽ in auribus
interna auditorũ meatus extremi
tas, vbi dilatatum neruum attin-
git, quã habet humor cryſtalloi-
des in oculis. Partes vero omnes ĩ
meatus anfractu extrinſecus con-
ſiſtentes, itidem proportione huic
reſpondẽt, vt nuper dictę oculorũ
ꝑtes, humori cryſtalloidi. proinde
harum partium morbi, ab illis huc
trãſferendi ſũt. vt ĩj, qui ad ſimi-
lares pertinẽt, ex intẽperie, & cõ-
tinui ſolutiõe ęſtimentũ: q vero ad
ĩſtrumẽta, ex obſtructionibus, ſiue
ipſarũ partiũ tumor aliq̃s præter

naturam meatũ obstruxerit, vtpote puta abscessus, phlegmone, œdema, & scirrus: siue aduẽticius, is'que omnino præter naturã tumor, in meatu ipso (vt plerũque fieri solet) suboriatur, vt quũ vel callosum, vel carnosum innascitur tuberculum. Atque huc pertinẽt sordes illę quæ creberrimæ in auribus gigni cõsueuerunt. Igitur quemadmodũ partiũ constitutio in his, symptomatum causas ostẽdebat: ita & in lingua, naribus'que, eas indicare poterit, id'que adeo si in ipsis quoque & primam sentiendi particulã, & itẽ alias quæ ad totius instrumẽti complementum pertinent, nouerimus. Porro iam demonstratũ est linguã duplici facultate præditã: per alterã enĩ sentit, per alteram pro voluntatis imperio mouetur. itaque quũ duplex ab ipsa prodeat actio: in præsentia eam, vt sensile dũtaxat instrumentum, considerandã proponimus. Porro instrumentum quo odores percipiũtur,

ipsos cerebri ventres esse demon-
strabimus. Igitur in gustandi sẽsu
huiusmodi depræhenduntur sym
ptomata. Nã vel sapores haudqua
q̃ sentit, vel viciose sentit. Quũ
vero viciosum (vt ostẽdimus) bifa
riã dicat̃, vel enĩ debiliter sentit,
vel (vt ita dixerĩ) deformiter, aut
deprauate: alterum hebeti aciei in
visu, & graui auditioni in auditu,
pro portione respõdet: alterũ ve
ro, nẽpe deprauatus, aut deformis
gustus, visioni respõdet, vbi quis
aut circa colores, aut figuras, aut
magnitudĩes, aut habitus fallitur:
quod si ĩ auditu euenerit, obaudi-
tio vocabit̃. Cęterũ iã ꝓpositorũ
symptomatũ causę sunt morbi, q
gustãdi, tũ functionem, tũ faculta
tem impediunt, & in similari lin-
guæ corpore, & in circũdãte ipsã
tunica, & ĩ mollibus neruis, atque
eo maxime cerebri spacio, vnde il
lis exoriũtur. Atqui omniũ iã di-
ctarũ partium morbi, alij quidem
satis manifesti sunt: deprauata ve-

ro saporũ sensio, quum lingua alieno quopiam humore fuerit imbuta, euenire consueuit, vt omnia q̃ gustauerit quis, vel salsa, vel amara esse, vel aliũ quẽpiã saporẽ absurdũ(siue is effabilis sit, siue ĩeffabilis) habere videantˉ. Quemadmodũ enim per suffusiones, videndi facultas, foris cernere videtˉ ea, quę in oculo apparẽt: ita & gustandi vis, internum linguæ affectum, rebus sensibilibus inesse putat. Quippe per morbum regium bilis amarorem non linguæ, sed saporum quos degustat, pathos esse suspicatur. Atque per alias quasdam affectiones, cibos, vel salsos, vel acidos esse putat. Adueniente enim extrinsecus re sensibili, mouente'q; viciatum humorem, qui hactenus ĩ lingua quietus latebat: sentit quidẽ gustandi facultas, nõ rem sensibilem extrinsecus aduenientem, sed abundantem in lingua humorẽ. Atque euenit nonnunquam, sed raro, citra vllius

rei degustationem, vt humores linguam imbuentes sensu percipiantur, vbi adamussim absoluta fuerit gustandi facultas. Haud absimile symptoma ei, quod in oculis visu venire solet, quum ob ventriculi affectiones, suffusione se laborare quispiam putat. Aut vbi sonum aures percipiunt, nulla extrinsecus obstrepente, sed ipsa circa membranas motione, phantasma transmittente. Aut etiam vbi nares, ob humores in ipsis contentos, odore quodam afficiuntur. Sed cũ de naribus incidit sermo, ipsis quoq;, sicuti & lingua, duplici facultati subseruientibus (Nã & odorandi & respirandi facultatũ veluti terminus quidem constitutæ sunt) satius fuerit de his quoq; haud aliter quàm de superioribus differere. Eteñ si morbus aliquis ipsis acciderit, ita vt meatus impediatur; olfaciẽdi facultas, vel minus probe odores percipit, vel eos õnino non sentit. Nam si ve-

hementer cõtritus ſit naſus, aut ſi
polypo, aut alio quopiam tumore
præter naturam infeſtetur, mea-
tũ qua ſpiritus trãſire ſolet obſtru
et. atque huius formę eſt phlegmo
ne in mẽbrana ipſius interna obor
ta. itidem eę res quę circa oſſa, quę
à percolandi adminiculo ethmoi-
dę à Gręcis vocantur, aliquid (vt
vel mẽbranas ibi conſtitutas, vel
ipſa quoq; oſſiũ foramina) obſtru-
ere poſſunt. Nam & ab his offen-
ditur olfaciẽdi ſenſus: id vero mul
to magis, ſi circa propagines quæ
à cerebro exortę, in hasce particu
las deriuãt, fiat obſtructio. Quip
pe & ĩ deſtillatione, & grauedine,
& õnino in his, quibus vel ambu-
ſtio, vel refrigeratio, ãteriores ce
rebri vẽtres humore oppleuit: nõ
ſolum ſpacia ibidem obſtruuntur,
ſed & ſpiritus ipſe, qui in vẽtricu
lis continetur, & ambiens ipſũ ce
rebrum, intemperie quadam affici
untur. Deniq; inſignes iam dicta-
rum partium, tum contuſiones, tũ

fectiones, odorum sensionem, vel difficilē reddūt, vel omnino prohibēt. At vero olfactio veluti deformis & deprauata, ī his partibus fieri solet, ob indigenā quādā intemperiē, q̄ fœdū odorē eructās, eos vapores qui à vicinis corporibus ad olfaciēdi facultatem feruntur, interturbat. Nec absimile videt̄, ꝙ huic facultati accidit symptoma, ei ꝙ regio morbo laborātibus, in gustandi iudicio accidere dictum est. Itaq; quum de sensione, quę proprias habet in animante partes, satis iam disputatum sit: de sensu oībus quomodolibet sentientibus communi iam dicamus. Atqui tactum hunc, ipsum nominant. Accidunt vero & huic symptomata, quæ reliquorum sensuum symptomatis, pro portiōe respondeant: ac communi appellatione contenta sunt, quia propriam non habent, quemadmodum nuper dictorum aliqua. Neq; eñī in gustandi, neque olfaciendi fa-

cultate huiusmodi habemus nomina, cuiusmodi sunt in visu, āblyopia, id est visus hebes, cæcitas, hallucinatio. In auditu & barycoia, id est grauis auditio, & surditas, & obauditio. Nihil enim refert in præsentia quibus vtaris nominibus. Atqui hęmodiæ tum nomen, tum symptoma adtractricē facultatē insigniter pertinere videtur: ac in ore & dentibus maxime accidere consueuit, ob acidos, acerbosq́ cibos. Stupor vero in toto corpore, maximeq́ mēbris (q̄ Græci Cola vocant) euenit ex sentiendi, mouendiq́ difficultate cōpositus affectus: ac manifeste videtur, tum à refrigeratione, tum à cōpressione neruosorū corporū, deniq; à torpedinis marini animalis, cōtactu ꝓuenire. Vbi vero citra aliquā huiusmodi causā vltro acciderit, tū vel vitæ ignauiam, vel ciborū multitudinē, crassitiē, lentitudinē, aut solitæ secretionis suppressionē, antecessisse necesse

est. Igitur continua causa, aut continens, aut inhęrens (licet cuique pro cuiusque arbitratu eam nominare) affectus nerui est talis, vt facultatē illi à principe parte missā, īpedire possit. Atqui impedietur, si neruus meatu aliquo pręditus (vt manifeste in oculorum neruis videre licet) vel obstructus est, vel compressus: si vero meatum nō habet, idem illi eueniet, si vel constringitur, vel refrigeratur. Quū igit meatū aliquem obtinet neruus, ꝑ quē, veluti per viam, animalis facultas è principe parte ad ipm delabatur: ea si fuerit obstructa, facultatem impediri, nemo nō perspicue itelligit. Qđ si neruus extrinsecus cōprimatur, meatū fieri arctiorē, ne hoc quidē in obscuro est. Si vero nullus fuerit meatus sed vti solis radiꝫ per aquā, aerē- 've transeunt, eodem modo facultas à principio neruorū corpora pmeauerit: ipsa in transitu īpedietur, si ad immodicam crassitudi-

nem nerui permutetur. Sed neque hoc pluribus argumentis probare oportet, præsertim apud eos, qui meminerunt eorum, quæ aeri, aquæ've accidere solent. Quippe nebula, fumus, aut nubes in aere constituta, cœnum vero, aut limus in aqua, impediunt, prohibent'que, quo minus solis splendor sincerus pertranseat. haud aliter neruus si immodice crassus, durus'que fuerit, delationem offendet facultatis. Fit autem crassior, si viscidis, crassis'que succis nutricetur, aut vbi violento frigore constringitur. Quod si ab aliquo corpore duro extrinsecus aduenientе comprimatur: ne sic quidem præbebit expeditum facultati transitum. huiusmodi redduntur nerui, vbi vel laqueo, vel manibus constringuntur, aut vbi extrinsecus à vicinæ partis phlegmone, vel scirro comprimuntur, aut vbi luxatis, fractis've ossibus, fiunt arctiores. Principio igitur stupidi fiunt, deinde omnino & sensum, & motum amittunt. Nominatur'que

huiuſmodi ipſorum vitiũ paraly- ſis, id eſt neruorũ reſolutio. Hæc q̃q̃ ſub eodem genere, quo ſtupor cõtinetur: differt tamen magnitu dine. Quòd ſi omnes neruos occu pauerit: derepẽte vniuerſum cor- pus & ſenſu, & motu priuabit, ſuc cedet'q́ citiſſima mors, quòd pro- hibita ſit ſpiratio. Si ſpinę prĩcipiũ lædatur, ſolæ partes capitis, quo- ad vixerit animans, & ſentire, & moueri poſſunt. q̃ ſi cerebro quo- q́ noxa acciderit: qui ſic afficiunt, ij oĩm partium, & continentiã, & ſenſum ilico deperdũt. Atqui vi- uere poſſunt, vtriq́, tanto ſcilicet tẽpore, quãto viuũt ij qui p̃focati ſtrangulantur. Spina vero inferio ri loco affecta, nẽpe ſub ea neruo- rum ꝓpagine, quibus thorax at- tollitur, id'q́ vel ob luxatã aliquã vertebram, vel alio quouis modo, ſiquidem ingẽs fuerit affectus, par tes inferiores omnes ſubito & ſen tiendi, & mouendi facultate pri- uantur. Si vero non ita vehemens

fuerit affectus, stuporem inducet.
Atq; ij mortem effugiunt, quãdo
quidem spiratio in ipsis seruatur.
At quibus quinta spinæ vertebra
affecta est, eorum manus oĩno, &
sensum & motũ amittunt. quibus
vero sexta, ijs nõ in totũ sentiẽdi,
mouendi'q; facultas perijt, quippe
primæ brachij partes illęsæ seruã-
tur: id vero multo magis si septi-
ma spinæ vertebra fuerit affecta.
Octauæ vertebræ affectus, ꝑquã
exiguã: hac vero inferiorum nul-
lã penitus noxã manibus induce-
re possunt. At vero vox perit om-
nibus, quibus ea spinæ pars, quę in
ceruice est, fuerit affecta. Verũ id
non ab omnibus spinæ vertebris
euenire solet. At quãtum offensæ
singulæ possint afferre, in tracta-
tione de voce iam definitum est:
in pręsentia vero plura q̃ opus e-
rat, dixisse mihi videor. Neq; em̃
omnia particulatim in hoc opere
symptomata ꝑsequi propositũ est:
satis em̃ fuerit eorum causas ge-

neratim explicare. In vniuersum igitur dicamus de cuiuslibet sensus offensa, quod nerui qui sentiendi vim suppeditant, dum valent, ĳdem eã lędunt, si fuerint affecti. Si vero cuiuslibet nerui facultatẽ scire cupis, eos qui ad respirationem cõferunt, in libro de respirationis causis: eos vero qui ad vocem, in libello de voce, explicauimus. Atque de his in aliĳs tractationibus accurate scripsimus. De neruis vero qui ceruici, capiti, vẽtri, manibus, & cruribus, facultatẽ suppeditãt: & aliĳ quidã supioris memoriæ nõ inutiliter scripserunt, & nos de ĳs in libro de corporũ sectione tractauimus. At in psentia de sensuũ symptomatis sermo nobis pponebat. Quũ itaque partes quæ ab impetu per neruũ aliquem mouẽtur, ipsæ protinus per eundem neruum sentiendi quoque functionẽ obtineant: duplex necessario noxa sequit illius nerui morbum. Altera sensum, altera motũ impediet. Quomodo

igitur quarũdam partium mouendi quidem ab impetu functio resolui videtur, illęsa sentiendi facultate, ac quomodo rursus aliæ mouentur quidem, sed non sentiunt, in lingua, & oculis: nihil habet ambiguitatis. quippe quę duplici neruorum genere participant. At in quibus membris duri dũtaxat nerui inueniuntur, hac ratione quæstio explicabit̃. Si ablata cute, subiectus musculus, qui nudus est, immobilis videatur, sentiat vero tãgentes: exiguam ei noxam accidisse putandũ est. Nempe q̃ tantam animalis facultatis partem susceperit, quãta ad sensus excitationem sufficiat, ad musculi motum nõ sufficiat. Quippe tactionis sensus, pati aliquid potius, q̃ agere, deprę henditur. Proinde ab exigua facultate functio eius ꝑfici potest. Musculorum vero motus, in agendo, non in patiẽdo, actionis efficatiam habet: is enim totum corpus transferre potest. Quapropter plurima

indiget animali facultate. Neque aliter accidere vnquam deprehendes, vt moueatur quidẽ nudus musculus, sed non sentiat. Verũ nihil mirum videri debet, si adiacens illi cutis sensum amittat, musculus vero ipse moueatur. Quemadmodum etiam vsu venit, vt duorum musculorũ, alter quidem moueatur, alter vero imobilis sit: aut alter quidẽ sentiat, alter vero sensũ amiserit. Id vero ob hanc eis causam euenire solet, quod neruus alterius læsus est, alterius vero mansit illęsus. Sic etiam fieri potest, vt neruus per cutem dispersus offendatur: qui vero per musculũ spargitur, noxa vacet. Sic econtrario fit, vt illæso cutis neruo, lædatur neruus musculi. Atq; de ꝓpositis symptomatis hæc dixisse satis sit. Delectatiõe vero ac dolore, om̃es sensus affici possunt, sed dissimili efficacia: quippe visus parũ afficitur, tactio vero & gustus maxime mox ab ĳs olfactus, atq; hũc seq̃

auditus. Sed quę est cõmunis omnium causa, & quæ singulorum propria? Communis quidem, quã & Plato in Timæo his verbis explicat. Pathos, præter naturam violenter & affatĩ incidens, dolorem excitat: quũ vero ad naturalẽ habitum redit, id'q; rursus affatĩ, delectationem inducit. At quòd sensim, paulatĩ'que fit, sensu non percipit. atq; hactenus Plato. Hippocrates vero Platone vetustior, ab his (inquit) quæ naturã mutãt ac corrumpunt, dolores excitantur. Hac quidem vocula (corrumpunt) & celeritatem & vehementiã transmutationis indicans. Porrò vehementes eueniunt in tactu à naturali habitu trãsmutationes, ob violentum calidi, frigidi'q; occursum, atq; ob eas res, quæ contũdere, secare, extendere, aut erodere possunt. Nã siccitas, humor'q;, nisi calori, frigori've cõiũgãtur, occursu suo vim inferre non consueuerũt, id quod facile ĩtelli-

ges, si librum quẽ de simplicibus medicamẽtis conscripsimus perlegeris: vbi iam demonstratum est, frigus aliter q̃ calorem delectationẽ inducere. Ipsum tamen, eo ꝙ substantiam diuellit, dolorem etiã excitare. Quippe res quæ ita contundũt, aut intendũt, vt corporibus rupturę periculũ afferant, plane inter dolorum causas numerandæ sunt: similiter etiam quæ pungunt, aut secant. Nam & sectio, & ruptio dolorem infert, nõ postea q̃ facta est: sed omnia huius modi, dum fiunt, inter dolorum causas reputantᷣ. Nisi ad huiusmodi pathemata dolor aliquando ex accidente sequatur, vbi acres humores vlcerata mordent corpora. Interdum innata quoq; phlegmone, vltro citroq; partẽ intendẽdo, dolorem efficitᷣ. Idem subinde facit immodicus calor, aut humorũ acrimonia. Porrò gustandi quoq; instrumẽtũ, quatenus ratiõe participat, à iam dictis causis diuellitᷣ:

quatenus vero ad gustum ꝓprie
ptinet, ab amaris, acidis, acerbis,
atq; acribus. quandoquidē horum
singula, vt demonstratum est, cō
tinuū diuidere possunt. Iam à præ-
dictis humoribus resoluti vapores
odorationem quoq; infestant. Nā
& ipsi cōtinuū diuellūt. Auditio-
nem vero turbat vox, & aspera, &
grauis, & maxima, & celerrima.
Atque quum hęc omnia in terrifi
co tonitru coire videantur: acci-
dit, vt nonnulli audiendi faculta-
tate priuati, ōnino surdi euaserīt.
quippe violentus strepitus, audi-
endi instrumētum diuellebat. Ac
visum quoq;, illustrissimi splendo
res & offendunt, & simul corrum
punt, eo ꝙ discriminandi, aut dis-
cutiendi, vim plurimam obtine-
ant. atqui discriminantia, ad diui-
dentium quodammodo genus per
tinēt. In ōnibus vero sensibus, v-
num commune depræhenditur:
nempe pathos quod molestum est
in discretione simul & diuisione

cõtinui, vniuſ'q; corporis, conſi ſtit, ſi modo affatĩ ĩciderit. Affatĩ vero dico, ſi vehemẽs fuerit ſimul & repẽtinus occurſus. Hoc Plato quoq; volebat, quũ diceret moleſtam ſenſionem, in corporibus ſenſu prędítis, fieri, ſi compoſitum ipſis pathema, ex violento ſimul & conferto, acciderit. neq; refert ſiue moleſtam, ſiue triſtẽ, ſiue laborioſam, ſiue doloris ꝑticipẽ voces. Neq; etiam ſi ipſum quoq; pathema moleſtiam, triſtitiam, dolorẽ, laborem, dolentiam've appellaueris. Atqui perſpicuum eſt, Platonem ipſum, pro eadem re dictis nominibus omnibus, promiſcue vſum & in Timæo, & in Philebo. Præterea in aliĩs libris, ſicubi de ipſis ſermo inciderit. Cæterum quòd Hippocrates, in eadem ſit ſẽtentia, tum de nominibus, tum de rebus: & ex paulo ãte dictis, & ex ĩs quę in reliquis ſuis libris omnibus conſcripta reliquit, manifeſtum eſt. Atq; hoc modo in oĩbus

ſenſibus, moleſtum pathos oriri ſo
let. At delectatio illi aduerſa, à cō
trarijs naſcitur cauſis. Nam ſi ob
diuellētia, quis periculum ſubierit
delectationem reuocabit, ſi affa=
tim ad naturalem habitum redie=
rit. Proinde ſicut cæruleus color,
iucundiſſimum eſt oculis ſpecta=
culū: ita ſplendor candicās (qualis
in ſole cernitur) maximum ipſis
dolorem inferre poteſt. Poſt hos
ſecundo loco, moleſtus quidem eſt
color albus: delectat vero fuſcus.
ille ipſius eſſentiam diſcriminat
diſſoluit'que: hic eam cogit, id'que
citra violentiam. neq; ſatis erat, ſi
cogeret duntaxat, ita enim color
niger eſſet iucundus: id vero haud
quaq̄ verū eſt. ipſe enim viſionis
eſſentię aduerſatur, eo quòd ipſam
cogit violentius quàm vt eam ad
naturalem habitum, reducat. At
vero id quod nigrius eſt, ſplendi=
diſſimo minus offendit. Non quòd
aduerſa intemperies, minus ſit mo
leſta, quàm ea quę cognati gene=

ris est. (Nam quod ad hanc ratio-
nem pertinet, nigrum splendido
esset molestius) Sed quia visionis
instrumentum splendidum est, &
omnis splēdor tenui substātia cō
stat: Nigrum vero semper crassū.
Atqui natura comparatum est, vt
tenuis quęq; res, crassiore, in agē
do semper sit efficacior. Quum i-
taq; in idem vicissim peruenerit,
& tenue, & crassū. minus agit cras
sum in tenue. quippe quòd ad pa-
tiendum ab hoc magis sit idoneū.
Sic igitur sol quoque visioni offi-
cit. Nam quum tenuior sit, proti-
nus ipsam discriminat discutitq;.
Atqui si essentiæ familiaritatē spe
ctes, ipsum minus, quàm ea quæ
contraria sunt: offendere conijci-
es. Si vero robur, quo ad actio-
nes efficacior, violentiorque est,
consideres: ipsum perquàm cele-
riter visioni īcōmodare posse de-
præhendes. vt enī breuissimo tē-
pore splēdor solis visionē afficere
potest: ita si quis diu in vastis tene

bris degat, vt nullũ omnino splẽ
dorem intueatur, is luci restitu-
tus, nihil penitus videre poterit.
Quippe extinguitur quodammo
do visio, & crassior, obscurior'que
redditur. Igitur non ab re cæru-
leus color, vt visioni iucundissi-
mus est, ita maximam quoq; præ-
bet' vtilitatem: sed non illi quę à so
le discussa est. Huic enim, vtpote
iam ægrotanti, contrarium adhi-
bendum est remedium. Ei vero q̄
sana est, sed fatigata: color cærule
us, fucus'q; saluberrima sunt spe-
ctacula. neq; enim discriminant,
vt splendor, candor'q;. Neq; atri
coloris exemplo, ipsam cogunt,
ac extingunt. Porrò fuscus color,
ex albo nigro'q; mixtis nascitur.
Cæruleus vero vbi candor splen-
dori iunctus, non ita parum in ni-
grum degenerat. Sic em̄ de vtro-
q; Plato nos docuit, Nempe q̄ ex
cõtrarĳs, extremis'q; inuicẽ mix
tis, medñ, moderati'q; colores na
scuntur: qui vtrosq; excessus, qui

visioni incōmodant, fugiētes, moderatas ipsius fatigationes corrigunt: haud aliter quā color niger, morbos à discretione euenientes. Verū delectatio, quā excitant, nō perinde atq; in cæteris sensibus, manifesta est. quādoquidem neq; dolor æqualis deprehenditur. Nā visio ob tenuitatem, neq; dum discriminatur, vim patitur, id'q; ob essentiæ familiaritatē (quippe per se festinat, vt occupet id ad quod ducitur) Neq; dū cogitur, ob trāsmutationis imbecillitatem. Iam enim demonstratū est, tenue à crasso debiliter cogi. Atq; ea quæ ad videndi, vel delectationē, vel molestiam pertinent, sic se habere videntur. In auditu vero, vt iucundissima vox censetur ea, quę & lenissima est, & tardissima: ita asperrima, citissima'q;, maximā solet inferre molestiā. verū hæ, sano adamussim sensui, vel iucūdę, vel molestę putantur. Quū vero fatigatus est, præter lenē ac tardā, exi-

gua quoq; amica est. At cũ ęgrotat, lenissima simul, & tardissima, atq; per quã exigua: atq; ĩjs multò magis absolutum silentiũ. Quippe hoc proportione quodammodo respondet tenebris, dũ visioni cõparantur. Vnde quæstio orta est. Nũ tenebræ sint lumini cõtrarię: an sint priuatio lucis, quemadmodũ silentium vocis, & quies motus? Porro in hoc sensu manifestior apparet delectatio, eo quòd crassiori constat essentia. Atq; manifestior etiam, quã in hoc, voluptas percipit à sẽsu olfactus: qđ ipsius quoq; essẽtia crassior sit. Etenĩ vt aer crassitudine splendorẽ vincit, ita vapor aere crassior est. At vero splendor ad videndi, aer ad audiẽdi, vapor ad odorandi sẽsũ pertinet: quemadmodũ ad gustũ humida natura, ad tactionẽ vero solidũ corpus. Quũ vero odorandi, gustandi'q; sensus, cognati sint, vno dũtaxat, nẽpe essẽtię tenuitate differẽtes (qppe vapor est

humor extenuatus) de ãbobus si-
mul dicemus, perspicuitatis gra-
tia à gustu initiũ facientes. Igitur
cũ à naturali habitu non declinat,
maximam ei voluptatẽ afferũt o-
mnes succi dulces, pĩguesq́; quip-
pe ostendimus, omnes huiusmodi,
esse corporis essentiæ per quã fa-
miliares. Si vero ab aliquo ipsum
infestante, nuper vicium contra-
xerit: pĩgues. Nam ĩj exasperatas
partes maxime lenire solent. Vbi
vero morbo afficitur, tũ succi cõ-
trarĩj ĩjs qui morbum excitarunt,
delectare videntur: ita vt crassis
opponantur tenues, tenuibus crass-
si, lentis ĩj qui secandi vĩ habeant,
exasperãtibus læuigantes, frigidis
calidi, calidis frigidi, siccis humẽ-
tes, humentibus aridi. de quorum
natura, libro quarto de simpliciũ
medicamentorum potentia, iã di-
sputauimus. Atque liber ille haud-
quaq̃ oscitãter legẽdus est, quippe
qui non mediocrẽ confert vsum,
tum ad dinotionem, tum ad curã-

di rationem. Etenim ventriculus, & visceribus seruit, & venis, huiusmodi succos appetens, quales illis sūt necessarij. Hūc pręcedit linguæ iudiciū, ipsa em̄ ijs potissimū delectatur succis, quibus ventriculus indigere videtur. Atqui consensus huiusmodi, potissima causa est, vestiens ipsā tunica. lĩgua vero varijs tēporibus, alias alio delectatur extrinsecus sibi occurrentium succorum genere. Interdum dulces succi in ipsa contenti sensu percipiuntur, voluptatē꜃ inducunt. huiusmodi vero dulces succi pituitę speciem referunt. Quoties em̄ lingua, effusis venis sanguinis dulcedinem sentit, perinde afficitur, ac si à re quapiam extrinsecus aduenietē imbuatur. Odorationis aūt vis, quod ad ea pertinet, quæ extrinsecus vel voluptatem, vel molestiā afferunt, gustandi facultatꝰ proportione respondet. At vapores qui intrinsecus continētur, si molesti fuerint, possunt (vt

antea dictũ est) sẽsu percipi. Suaues vero, & omnino delectabiles, sensũ latent: quemadmodũ in visu quoque, & auditu. Hi enĩ sensus (quia tenui essentia constãt) nullũ in se tolerant vehementẽ affectũ. Tactus vero & gustus, q̃q̃ ne ipsi quidẽ in se vehementem affectum sustinent, subeunt tamen interdũ huiusmodi quendam affectum, sed exiguũ. lingua quidẽ (vt dictum est) à dulci pituita, quã & Praxagoras, & Philotimus, magis proprio vocabulo, dulcem succum nominant. Tactio vero in seipsa motum sentit, quũ ad naturalẽ redit habitum, his quæ ipsum intrinsecus exasperabant, vel cõcoctione vel trãspiratione, vel secretione, quã sensus notare possit, expulsis. Nã & lassitudine affecti, si posteaquã corpus, & frictionibus, & balneis fuerit emollitum, quiescerint haud obscurã sentiunt voluptatẽ. Atq; etiam magis in ipsis iam dictis motionibus delectantur, fatie

alÿ Sarogoras sed falso:

Lassitudo

gatis, partibus ad naturalem habi-
tum reductis. Non solum aũt bal-
neũ, & mollis ex plurimo oleo fri-
ctio, fatigatas partes voluptate af-
ficiunt, verũetiam mollis, suauis
& lenis attrectatio, ingentes do-
lores, nõ mediocriter mitigare so
let. Sed hęc inter externa pręsidia
numerantur. Atq; de omnibus ijs
deinceps dicendum est. Neq; enĩ
Redit ad olfac-tum. de olfactu necessarium est nos ali-
quid dicere, quandoquidẽ gustum
proportione imitatur. Atq; vt sĩ-
pliciter dicam. delectamur in hu-
iusmodi sensus genere, ad natura-
lem habitũ redeũtes, id vero sem-
per ex contrarijs accidere solet, si
idoneum con-trarium. quis vtiq; idoneũ contrariũ acce
perit, idoneũ autem est id, quod in
primis & per se, nõ per mediũ al-
terius rei interuentũ, effectus cau-
sa fuerit. Atq; in eiusmodi omni-
bus, euidens, siue principalis procatarctica vo
cata causa, spectanda est. Verum
quòd Hippocrates in alijs subinde
locis iculcat, illius hic quoque ad-

monere videtur, quum inquit. Est autem vbi in rigore neruorũ sine vlceratione, iuuene bene corpulento, æstate media, aquæ multæ perfusio, calorẽ reuocat, calor vero hæc soluit. Quòd si quis parum accurate huiusmodi verba perpẽdat: induci poterit, vt credat, à similibus, affectus præter naturã curari posse, veluti neruorum rigorem à frigida lauatione. Sed nõ ita se habet veritas. Quippe omnis affectus præter naturam, ad naturalem habitũ reducitur per contraria. Quemadmodum rigor neruorũ, per caloris reuocationẽ. Quòd si confertim hoc fiat, non sine voluptate perficietur curatio. Si vero paulatim, sensu nõ percipietur, ad naturalẽ habitũ reditus. Haud aliter transitus ex naturali statu, in eum qui præter naturã est, si affatim fiat, violentus est, & omnino dolorem excitabit: Si vero paulatim, sensum latebit. Proĩde quibus sensim in corpore increscit, nõ se-

Verba Hippocratis ex aphorismis li: 5. apho: 22.

Spasmi curatio

Doloris causa:

cundum naturam affectus, licet ille, sensum effugiat, quum tamẽ ad naturalem redit habitum, idq́ affatim, sensũ, voluptatẽq́ inducit. Atq; hoc potissimum per ea, quæ nobis maxime sũt familiaria: qualia in gustu sunt dulcia, in olfactu vero quæ illis proportione respõdeant, vocãtur vero odorata. Porro genitales partes proprio quodam, & eximio sensu afficiuntur. vnde & validissima preditæ sunt facultate: expultrice quidem genitalis seminis in masculis, In fœminis vero, tum hac (in testiculis, & seminariis vasis) tum attractrice (per totũ vterũ). Atq; natura cõparatum est, vt genitalis seminis, tũ secretionem, tũ comprehensionem, ingẽs comitetur voluptas. Verũ molestia quæ ex redũdãte, ac itus retẽto semine oritur, paulatim & longo tẽporis tractu increscit. Proinde licet mirũ in modũ cruciet (vt alias diximus) quod tamen ad vehementiã pertinet, à

alij in: manifesta sunt
serũt.
coitus

voluptate qua per venerem affici mur, longe vincitur. At quia af= fatī excernitur, pro reditus ad na= turalē habitū celeritate, volupta= tis quoq; magnitudinē ad portio= nē habebit. Reliquū est, vt ea quæ vētris osculū (quod cor nomināt) symptomata infestant, persequa= mur. Nam & ipsa ad tactionis ge= nus pertinere videntur. Nulla'q; pars est, quæ vel adeo exacte sen= tiat, vel principū partiū vtrāque pro suarū affectionum modo peri= de afficiat, atq; ventriculi osculū. Ac consueto nomine stomachus nominatur, non vetustis dūtaxat philosophis, verūetiam medicis. Porro syncopes ea species, quā sto machicā vocant, inter huius par= tis symptomata numeratur. quē= admodū & cordis dolores (vt vo= cant) id vero secundū alteram i= psius adpellationē. Itidē dyspnœa (id est difficilis spiratio) & apnœa (id est spiratiōis abolitio) & strā= gulatio, & morbus comitialis, pa=

VII CA: Stomachus.

seu os: tium:

Syncopis cardiaca dicitur

Suffocatio matricula fit per co: sensu uteri·

racope (id est mentis abalienatio) delirium, insania (quã melancholiam vocant) huiusce partis occasione euenire solent. At hæc omnia per consensum accidant. Abolitam vero & difficilem & deprauatã appetentiam, ipsa per se sustinet. Voco autem abolitã appetentiã, quũ quis nihil omnio appetit. Difficilem, eam quæ imbecilla est. Deprauata autẽ appetẽtia partim ad immoderatam cibi, potionisq; exhibitionem vertitur, partim ad alienæ qualitatis desideriũ. Itaque de omnibus his deinceps differamus, à familiaribus ipsi symptomatis auspicãtes. Atqui hęc naturales ipsius particulæ functiones sequũtur, ob quas à cerebro maximos neruos sortita est, quorum aduentu abundantiori præ cæteris partibus omnibus sensu, prædita est. Quũ. enim quodlibet animal in ambientẽ aërem per cutẽ dissipetur, Principio partes cuti subditæ inanes redduntur. At natiua harum facultas

est(quemadmodũ in cõmentariĳs de potentĳs naturalibus demonstrauimus) vt cibũ ex vicinis partibus ad sese alliciant, vt ĩpleatur, id quod erat inane: mox illę rursus ex sibi vicinis. Ac tertio loco hæ ex sibi propinquis. ita ex proxima quaqꝫ parte facto sẽper celeri tractu, perĩde quasi in choro quopiã: tandem venę ad ventriculũ productę, inanes euadunt. quę & consueuerunt, & possunt cibũ ex ventriculo ad se conuellere, veluti stirpium radices in terram demissæ. simulitudo. Quippe tota hęc actio, quum non sit animalis, sed naturalis, haud aliter in animalibus quàm in plantis perficitur. Igitur terra ventriculi vice plantis tantisper promptum abundãtem'que cibum ministrat, quoad anni tempora naturalem temperiem seruauerint. veluti si aliquando ob squaloris excessum humor ipsius exaruerit, stirpes quoque ob alimenti penuriam exarescent. Animalibus vero,

vtpote quæ terræ(præter pauca quædã)non adhærent, fabrefecit natura ventriculum, veluti promptuarium quoddam cibi, quemadmodum ſtirpibus terram: addidit inſuper facultatem, qua penuriam ſentiret, vt animalia ad cibum, potionem'q; excitata, eodem tẽpore impleret. Vocatur'q; huiuſmodi plenitudinis deſiderium, apparentia. Hæc ortũ habet à penuriæ ſẽſu, quum venę ex ipſo ventriculo trahunt, veluti mulgentes, ſugentes'q;. Vẽtriculus vero huiuſmodi ſuctionem non ferens, ſed tanq̃ diuulſus: huius moleſtię remedium, cibum exquirit. Sic enim venæ ad exhibitum cibum cõuerſę, iam ex ipſo, non ex ventriculo, trahunt alimentum. Accidit autẽ poſt exhibitionem, vt ſimul atque venæ ad cibos ſe cõuerterĩt: vẽtriculus quoq; trahat ex ipſis ad ſeſe, quantum antea venæ ab ipſo detraxerant. Igitur ſuctionis ſenſus, eſt fames. Reliquorum vero duorum

aly appetentia

fames quid?

symptomatũ, alterum venarum suctionem preuenit, obtinet'que homonymã cũ altero appellationẽ, nempe appetẽtiam: & ad naturalem pertinet actionem, non ad animalem. Alterũ vero, puta inanitio, hanc ipsam appetentiã precedit. Oĩa itaque huiusmodi symptomata, ordine se inuicẽ comitantia ad quinariũ numerũ reducũtur. Primum omnium est inanitio. Alterũ est inanitarum partium naturalis appetentia. Hanc sequitur vẽtriculi sũctio. Deinde suctionis sensus. Postremo ipsa animalis appetẽtia, omniũ vltima. Atque hãc functionem aboleri cõtigit, si vel suctionis sensus pereat, vel suctio non fiat, vel corpus nõn inaniat. Itidẽ exigua erit appetentia, si iã dictæ affectiones nõ pereant quidem, propius tamen ad abolitionem accedere videantur. Deprauata vero fit appetẽtia, si vehemẽtiq; modũ excedit. ac vocatur à nõ nullis canina, quum vel ob acidi

humoris vicium, ventriculus mordicus infestatur: vel ubi totũ corpus immodice dissipatum, assidua indiget nutricatiõe: Quippe frigidi humoris vicium, rosionẽ, quæ suctioni ꝓportione respondeat, inducit: ac appetẽtiã, haud aliter quã naturale pathema, excitat. Atque cibi magis quã potionis desideriũ affert: idq́ꝫ ꝓpter refrigerationẽ. Si vero salsi, aut biliosi humoris vicio, mordicationem senserit ventriculus: potionem magis, quàm cibos, desiderabit. Quippe huiusmodi humores, præter hoc qđ vẽtriculũ calfaciũt & exiccant (unde sitis causa prodire solet) etiam succos, tũ in ipso, tũ in venis, fundere possunt. At symptoma, quo succi fundũtur, partes continẽtes replet: haud aliter (opinor) quàm eas frigus inanit. Itaqꝫ ad famem excitandam, frigus in ventriculo, non parum confert. Nã & vacua reddit corpora, ac ipsorũ tunica cogens cõstrĩgensq́ꝫ, famẽ susci-

Appetentia potus.

tat. At inter potissimas continen-tes'q; causas, quibus fames ĩpedi-tur, calor numeratur . quippe qui solida corpora laxãdo dissoluit, atq; ad attractionis functionẽ reddit imbecilliora . Humida vero fun-dendo supra modum extendit . I-gitur caninæ appetentiæ causa, vna est acidorum humorum vici-um . Altera vero (vt dictum est) plurima per totum corpus inani-tio : siue ipsa caloris vim, siue im-becillitatem retentricis facultatis sequatur. Accidit aũt per primum quidem affectum, vt eorũ quæ fu-erunt ingesta, multa fiat deiectio, per secundum vero, vt ob exactã habitus inanitionem, cibus per cor pus digeratur . Atque immodi-cæ tum appetentię, tum famis: hu iusmodi sunt causę. Prauas autem qualitates appetunt ꝗ quibus ven triculi tunicæ prauo aliquo excre mento sunt imbutæ. Atq; consue uit huiusmodi affectus mulieres, viciosis humoribus refertas, ĩfesta

re, idq́ꝫ quū vterum gestant, vocatur pathos ipm citta (id est pica, siue malacia) Appetunt aūt maxime per hunc affectum, & acida, & acerba, nonnunq̄ acria quoqꝫ. Interdū vel cimoliā terram, vel testas, vel extictos carbones, aut alios huiusmodi cibos absurdos. Atqꝫ cōplures earū huiusmodi vicio laborant, vsqꝫ ad secundū ac tertiū mensem. In quarto vero quiescunt, partim quòd vomitione, viciati humores expurgantur, partī quòd concoquuntur, vtpote exiguū cibi, tū sumēte muliere, ob fastidiū. Partī etiā quòd multitudo, vacuatione sit imminuta. quippe primis duobus mēsibus fœtus paucū ad se sāguinē attrahit, eo quòd parū adhuc auctus sit, adeo vt ne fœtus quidem nominari tum debeat, sed cyema potius (id est conceptus) Vbi vero iam īcreuit, tū plurimo indiget alimento: atque tum, non id quod optimum est è venis, vt antea dicebam, allicit:

κίττης caussa

Vomitus indicium conceptionis: igr non curandus:

verum etiam quia maiorem alimē ti copiam requirit, aliquid vicioſi ſimul attrahit. Ita fit, vt vniuerſū corpus & plethoricō (id eſt plenū) eſſe deſinat, & minori humorū vicio crucietur. At fœtus ipſe excrementa quę ab attracto redūdant alimēto, ad duas reponit mēbranas. Quo fit vt ipſe quoque & maiori humorum vicio, & maiori intemperie infeſtetur: quādoquidem a vicioſo ſanguine alimentū ſumit: niſi grauida mulier reſiduo, quo vterum gerit, tempore optimis vtatur cibis. Sed hęc, ad id qđ propoſuimus, haudquaquam pertinere videntur. At quia de prauarum qualitatū appetētia ſermo īcidit: factum eſt, vt malacię quoque meminerimus. Quæ viris etiā nōnūq̄ accidit, quādo ipſis quoq; viciati humores ad ventriculi oſculum defluūt. Huiuſmodi ſymptomata circa alimēti appetētiā euenire ſolēt. Circa potionis vero appetētiam, tum ſimilia, tū numero

æqualia, eueniunt symptomata. Accidit enim quasi priuatio quædam appetentia. Quum vel corpus omnino non eget potione, ob frigoris humorisque excessum: vel ventriculus suum pathos non sentit. Deficiens vero appetentia vbi hęc eadem fuerint imbecilliora. Porrò deprauata potionis appetentia, deprauatæ ciborum appetentiæ proportione respondet. Quippe immoderata appetitur potio, quando contenti in ventriculi tunicis viciati humores, aut salsi sunt, aut biliosi. Interdum vero quum veluti feruet in eo natiua ipsius humiditas. Prauas vero potiones, queadmodum & prauos cibos appetunt aliqui, pro viciati humoris, qui vincit in ipsis ratione. huiusmodi symptomata iis, qui diutius malo victu vtuntur, euenire consueuerunt. Sunt qui inexhausta siti cruciantur. De quorum numero mori vidimus, & eum qui viperam deuorauerat (erat autem fortasse dipsas) & messores, qui forte fortuna vinum biberant, in quo huiusmodi quędam

fera fuerat extincta: & eum qui ex veteri vino fuerat ĩebriatus: item eũ qui sitĩ tolerarẽ decreuerat: deniq; eos, qui in naui deficiẽte aqua marinã aquam bibere ausi sunt, quę sitiq; immoderatiore q̃ reliqui, cruciarentur: etenĩ soluta aluo, ac torminibus vehementer cruciati, celerius q̃ reliqui interierunt. Noui etiã quẽdam ardente febre laborãtẽ, qui increscente etiã dũ morbo, aquam frigidam liberaliter bibẽs, satiari nõ potuit, donec moreretur. Itaq; circa ventriculi appetentiam, huiuscemodi euenire possunt errata. Est præterea aliud symptoma, ventriculi osculum nonnunquam infestans, nempe cardialgia, id est cordis dolor, quod & molestũ est, & ad sentiẽdi facultatem pertinet, à mordacibus ortũ succis. Accedit ad hęc bulimos, id est vehemens fames, ita enim vocant: estq; huius particulæ symptoma, quũ simul & pœnuria, ĩbecillitate, & refrigeratione afficitur.

Porrò nihil mirũ videri debet, ad huiusce partis dolores & animi ses qui defectionẽ, & vires prosterni, quũ videãtur nonnulli, vel ob di= giti offẽsam, animi deliquio labo= rare. Proĩde non mirandum est, si idem affecto stomacho accidat, tũ ob exactam sentiẽdi vim, tum ob situs vicinitatem, quia duas princi pes partes vt sibi consentiant, ad= ducere potest. Etenĩ maxima sym ptomata, à facili stomachi sẽsu ꝑa dire dephenduntur. vtpote qui cę teris causis, quę molestiam inferre possunt, oĩbus multo grauius infe= stet, adeo vt ad principes partes vtrasq; noxã transmittere videa tur. Atqui, vbi neruosum genus ĩ quopiã, maiori fuerit vel sentien di, vel patiendi facilitate ꝓditũ: tũ maxime principes partes, ꝑquàm celeriter ad sympathian (id est cõ sensum) adduci cõtingit: ꝓsertim si ob pathos aliquod, aut etiã sua= pte natura, fuerĩt imbecillæ. Qđ si omnia quatuor cõueniant, ma=

Deliquium animi

redit ad cardialgiam: an: læsi cultello

ximũ inde pathema oriri necesse est. Quatuor autẽ dico, Si infestãs stomachum affectus fuerit validus Si ad amussim absoluto fuerit sensu, Si neruorum aut arteriarũ genus, aut cerebrum, aut cor, fuerit imbecillum. Ita enim propter stomachum, & morbus comitialis euenire potest, & grauis sopor, & veternus, & catalepsis & deliriũ, & melancholia, consentiente principio, tum in cerebro, tum in neruis. Porrò cardiacæ syncopæ (vt vocãt) cõsentiẽte & in corde, & arterĳs principio, euenire solent. Ita & pulsus abolitio, & exiguus pulsus, & pulsus deprauatus. Anhelitus vero perit, quum princeps partes ambæ, vehementi laborãt sympathia. Dyspnœa vero (id est difficilis spiratio) duplicẽ habet ortũ. Alia eni ob p̃cordiorũ fit constructionem, alia quum vtrunque principium cõsentit. Sed occasiones q̃ animal ipsum ad huiusmodi pathemata perducũt, multæ sunt:

veluti frigus validum, interī ipm
per se, interim cum pituita supra
modum frigida Cuiusmodi potissi
mum videtur ea, quę eliquato vi-
tro haud absimilis est, & in colore
& substantia: quam ob rem & Pra
xagoras, & Philotinus, eam suc-
cum vitreum nominauere. Item
spiritus frigidus, qui inflare possit:
aut potio, aut cibus aut medica-
mētum vehementis frigoris, oscu
lum ipsum ventriculi refrigerat.
Atq; vna cū ipso, per neruos qui-
dē cerebrū: per magnā vero arte-
riā, cor frigoris iniuria afficietur.
Cerebrum quidē, quia per neruo-
sum genus cū illo communicat.
Cor aūt, quia vicinū illi positū ob-
tinuit. Quippe omnium arteriarū
maxima, posteaq̄ à corde exorta
est, per spinā incedēs, in primis iū
gitur stomacho, deinde osculo: ac
deorsum ꝓcedens, ipsi quoq; vē-
triculo secundū longitudinē sub-
tendit. Per hanc itaq; arteriā, vt
maximā, ita ex ītimo corde ꝓdu-

ctam, principum partium altera, ventriculi osculo consentit: p ner uos vero altera, nempe cerebrum. Proinde haudquaq̃ mirandũ est, si ob morbos ipsius, animalia maximis, ĩjsdẽ ꝗ vehementissimis symptomatis crucietur. At quomodo singula fieri possint, postea dicet. Quippe occasiones ipsas dicere in psentia, abunde satis fuerit. Sunt vero huiusmodi fungorum quędam genera, buprestis, cerusa, gypsus, lac caogulatum, ab vtero strangulationes, tum inviduis, tũ ĩjs quarum purgationes sunt suppressæ. Præterea virorum affectus, qui illis proportione respondeant. Verũ de abolita spiratione, alias seorsum disputabimus. Ac de sensuũ instrumentis oĩbus, itidẽ de ipsorum facultatibus ad finem vsq; pduxisse sermonem mihi videor. Cõsequẽs est vt ad ipsorũ prĩcipium, quod veluti fons quidã suas illis facultates mittit: conuersatur oratio. Id vero est primũ sentiẽdi

Dios: li: 2: c: 54 & li: 6: c: 3
Paul: li: 5: c: 32: & in li: 7
Dios: li: 6: c: 31:
Diosc: li: 4: c: 81: & in 6 c: 23:
Dioscor: li: 5: c: 57. & li: 6. c: 22
Paulo. Diosc: li: 5. c. 88: & li: 6. c: 24:

promptuariũ: ſinguli enim ſenſus in ſingulis particulatim inſtrumẽtis, à ſenſibilibus alterati, perficiũtur. Hanc vero alterationẽ pars alterata ſentit, eo quòd à cerebro ſuſcipit facultatem, quæ ad ipſam per neruum deriuatur. Quippe cerebrum, non vt ſit ſentiendi inſtrumentum: ſed vt ſenſuum inſtrumentis, vĩ ſentiẽdi præſtet, à natura inſtitutum eſt. Quòd vero ſingulis animalis partibus ſentiendi facultatem per neruos trãſmittat: dilucide patet, vbi neruus quiſpiã reſectus eſt. Quippe ea pars in quã neruus ille diſtributus eſt, ꝓtinus ſenſũ amittit. Præterea neminem latet, ſenſus per ſomnos, aut ocioſos omnino eſſe, aut debiliter agere. Conſentaneum itaque eſt, exiguã quãdam à pricipe parte facultatem, in reliquas particulati partes tũ defluere. Quòd enĩ

Somnus quis vel profunde, vel minus ꝓfunde dormit, ex eo eſt (vt quotidie dicere ſolemus) quòd aut plus,

de facultate sentiendi.

a cerebro

aut minus affluit. Quppe tanto minus affluere par est, quãto grauior fuerit somnus. Itaq; toto hoc tẽpore quo quis dormit, animalis facultas quiescere, naturalis vero validius agere videt̃. Cuius rei cõiecturam ex eo facies, tum quòd ipsa (si quando laborauerit) post somnum robustior euadit. Id vero maxime quum à modico cibo somnum admittimus: tum etiã quòd per somnum cibus optime cõcoquitur, nõ solum in ventriculo, verum etiã per vniuersi corporis habitum. Est etiam rationi consentaneum, illud animalis membrum, in quo anima rationalis veluti in arce habitat, aliquando quiescere. Cor enim exiguam admodum videtur habere quietem. vtpote quòd non magnopere indiget, vt diutius quiescat. Sed non ita se habet cerebrum. per vigilias enim nũquam non fungitur officio: p somnũ vero quiescit. quã ob rem pfundius dormire vidẽtur ij, qui multa fue-

runt exercitatione fatigati, vtpo
te quibus inter exercitandum plu
rimum facultatis à principe parte
defluebat. Igitur cerebrum, & re
quie, & virium instauratione indi
get, tum ob facultatis, quam trans
misit inanitionē, tum ob labores,
quibus per multas functiones iam
defatigatum est. Quemadmodū
enim exercitati, & proniores sunt
ad somnū, & grauius dormiunt:
ita illi quoq; qui cibū ingesserūt:
ac eo grauiori detinentur somno,
quo cibus suapte natura fuerit hu-
midior. Itidē & ij, qui plurimo se
vino ingurgitauerūt, aut balneis
multis calidis'q; liberaliter circa
caput vsi sunt. Quippe huiusce-
modi oīa cerebrū vidētur imple-
re humiditate: q̄ alioqui non erat
inutilis ei quē multa exercitatio &
lassum & aridū reddidit. Cęterum
φ capitis repletio somnū concili-
et, iā Aristoteles satis demōstra-
uit: adeo vt nihil sit opus hanc nos
rationem persequi. Si enim illius

librum, quem de ſomno & vigilia conſcripſit, perlegeris: & hoc ipſum haud obſcure diſces, nempe quòd oppleto capite, aĩalia ſomno corripiuntur: & præterea quantum in hoc argumento claudicauerit, dep̃hendes. Quamuis enim apprime doctus, atq; idoneus fuerit, & ad rem tractandam, & ad perſuadendum, in quancũq; partem vellet rationẽ adducere: nullam tamen potuit probabilem inuenire rationem, qua oſtenderet, quã ob rẽ oppleto cerebro, prima ſentiendi vis quieſcat, quum ipſa (vt ille putat) ĩ corde reſideat. q̃q̃ multò probabilius erat, à pulmonis humore, ſomnos euenire. Hũc enim natura cordi adhibuit, nullius alterius rei gratia, q̃ vt illi ſeruiret. Quis aũt medicorum diuerſa ſentiẽtiũ, vel nuda ĩductus experientia, in graui ſopore Lethargo, veterno, & reliquis ſõniferis p̃ter naturã pathematis, nõ capiti ſuccurrit? fomẽta, & cataplaſmata

adhibés, atq; radés, cucurbitulas'q;
admoués: pter oĩa alia perĩde instituẽs, quasi ĩ hac parte sit morbi radix. Sic etiã deliriũ, phrenetida, ac
est symptoma actionis rationalis
omné vigiliã pręter naturã, sanare aggressus, capiti psidia adhibet
Sed de his alias amplius disputauimus. in pręsentia vtiliter considerabimus, cerebrũ, quũ à multa functione quiescere voluerit, somnũ animali naturalẽ inducere, pręsertĩ vbi altrix in ipso facultas, humiditate fuerit instaurata. Si vero à frigida multaq; hũiditate grauet: vternosũ, lethargicũ'q; somnũ, atq; alios huiusmodi morbos ĩducit: quorũ oĩum summa, ĩ frigiditate & humiditate cõsistit. siue quęlibet separatĩ, siue ambę simul coeuntes ipsum infestent. Atque ad hoc genus pertinent omnia medicamenta, quę verè somnifera sũt: ac alia quoque, quæ licet somnifera appellentur, non tamen somnum, sed veternum, ac in vniuerso corpore stuporem, inducunt.

Igitur ea quę duntaxat humectãt, non abre somnifera nominantur. Quæ vero refrigerant, ea neque somnum conciliare, neque indolẽtiam inducere, recte dicentur. Sed ꝓ sumno, veternum, grauem'q́ soporem. pro indolentia autẽ, vel obolitionem vel difficultatem sensionis efficient, id'que ob refrigerationis excessum. Atqui iam antea dictũ est, stuporem esse pathema, quo neruosę partes difficulter & sentiant & moueantur. Oritur vero cum alias ob causas, tum ob intemperiem, vt ob frigida medicamenta. Atq; hoc pacto fiunt & veterni, & sopores, ac stupores. Rursus siccitas imoderatior, ac calor, velut in phrenitide, ob succũ quempiam & mordacẽ & calidũ irritatũ, vigilias infert, quas neq; mœstitia, neque sollicitudo peperit. Vt vero huiusmodi symptomata toti corpori cõmunia sunt, propter affectum principium: ita alia quoque circa omnes quę ab impe-

Stupor

Vigilia pręternaturalis

in cerebrum

tu ꝓdeũt fũctiones, affecta prĩcipe ꝑte euenire cõsueuerũt. Quippe apoplexia, & morbus comitialis, affecto cerebro fiunt. Verũ vt profundus somnus, sentiẽdi functiões ita apoplexia eas actiones q̃ pẽdẽt à volũtatis imperio offendit. Rursus qualis est insomnia sentiẽdi fũctionibus, talis est cõuulsio ꝑ morbũ comitialẽ functionibus voluntariis. Quippe in vtrisque deprauatus cerebri motus depræhenditur, atque ob id particulatim reliquorum quoque membrorum omnium. Veluti è diuerso in duobus prioribus actionum ipsius, & occupatio & quies. Porro conuulsio q̃ per totum corpus fit, citra deliriũ, aut soporem: a spinalis medullæ, quæ in ceruice continetur, morbo dependet. Si verò vel manus, vel crus, vel musculus, vel quapiam distẽditur, aut conuellitur: ad illũ semper neruum, qui partem mouet, referenda est noxa. At quę sit absoluta causa morbi, à quo partes

conuellũtur, dictu difficile est. Veluti etiã, tremoris, palpitationis, rigoris & cõuulsionis (Voco autem rigorem nõ illũ quidẽ vehemẽtis frigoris sensum, sed inæqualem vniuersi corporis cõcussionẽ quassationem'que) quippe omnia huiusmodi, musculosum genus, aut solũ, aut reliquis partibus magis infestare videntur. Verum vt accuratius ea ĩtelligamus, in primis ipsorũ notiones explicãdę sunt. Quippe in præsentia quatuor ꝓposuimus nomẽclaturas, conuulsionẽ, tremorẽ, palpitationẽ, & rigorẽ. Verũ cuiusmodi sint sigula q per ipsas significantur symptomata. Neminẽ maiorũ nostrorũ inueni satis diligenter definiuisse. Nam alĳ protinus ad morborum substantiam: quos symptomata comitantur, properant. Alĳ ipsa distĩguere aggressi, in falsam interpretationem lapsi sunt. id qđ facile ĩtelliges, si posteaquàm nostris prę ceptis fueris instructus, illorum

libros perlegeris, quod facile sit, intellecta veritate, errorem depræhendere. Sed de his omnibus libro sequenti differemus.

GALENI DE CAVSIS ACCIDENTIVM LIBER QVINTVS GVLIELMO COPO BASILEIENSI INTERPRETE.

GITVR conuulsio, tremor, palpitatio, rigor, horror, singultus, tussis, ructus, sternutamentũ, pædiculatio, oscitatio, stridor: cõmuni omnia genere cõtinetur, nempe deprauato motu. Differunt autẽ inter sese, hoc vno potissimũ, ꝙ alia quidem naturæ, sed vi coactæ, sunt opa (mouetur autem à causa quapiã morbifera) alia morbidos sequuntur affectus, nihil ad ipsorum generationẽ cõferente natura. Alia fiunt, vbi ad opus efficiendum simul coeunt & morbus & natura. Atqui ꝑ natu-

ræ vocabulũ ĩ hoc sermone intel-
ligas veli, oēm qua regitur animal
facultatẽ, siue illa à voluntatis no-
stræ ĩperio pendeat, siue secus. Di-
stinguimus eñ in præsentia totũ
hoc potẽtiarũ genus, quo seruatẽ
animal: ab oĩ caussa prçter naturã,
quç ipsum vel lçdere, vel corrum
pere possit. Huius itaq; facultatis
opa sũt, sternutamẽtũ, tussis, osci
tatio, pãdiculatio, singultus. Solius
morbi, palpitatio, cõuulsio. Ambo
rum simul coeuntiũ, omnes motus
torpidi, ac aliĩ quoq;, quibus ĩj qui
resoluuntur, sed nondum resoluti
sunt, mouentur. Prçterea tremor.
Hæ sunt propositi nobis in præsẽ
tia symptomatum generis primæ
differentiæ Atqui deincep singu
lorum propriæ quædam sunt, de
quibus nunc differemus à motibus
auspicantes, qui ab innata qua-
dam facultate prodire videntur. si
prius quo pacto ipsis cum ĩjs qui
ad adamussim secundum naturam
sunt, communicent, ostende-

rimus. ita enī dilucide patebit ipſorū generatio. Iā quatuor ſunt facultates, ōnia quæ alūtur corpora gubernātes. Vna id quod vtile eſt ad ſe trahit, Altera illud retinet. Tertia alterat. Quarta excremēta ſecernit. Itaq; quū naturæ legibus animal gubernat, nullus ipſarū motus ſymptoma eſſe cenſet. Quod ſi cuipiā in corpore pręter naturā cōſiſtit, īſurgat'q; ad ipſū deijciendū expultricū facultatum aliqua: fit īterim vt ipſarū motus ſenſu haudquaq̄ percipiant, interī vt nō lateāt ſenſū. Atq; de motibus q ſenſū fallūt poſtea dicemus. De his vero q ſēſu pcipiūtur qm̄ cū illis, q volūtarij nominant, cōmunicant: comunis quoq; ſit tractatio. Igitur functionis à volūtatis imperio pdeūtis noxa eſt, nervorū reſolutio, cōuulſio, tremor, ſtupor. Sed horū ſingula particulatim, pro inſtrumetorum varietate, diuerſa deprehenduntur, non ſolum ſymptomatum ſpecie, verum etiā nomēclaturis. Quippe

paraly-ſis

si instrumẽtorũ, quibus respiratio perficitur, nerui fuerĩt resoluti, apnœa (idest abolita spiratio) Si vero vocales nerui, aphonia, id est vocis priuatio, nominatur. At lĩguę paralysis (quamuis ipsa quoq; sermonẽ, non contẽnendum voluntatis opus, penitus auferat) nullũ nomen obtinuit. Rursus ischuria, id est vrinæ suppressio, haud absimile quiddam, & apnœę & aphonię, significare videtnr, licet per ipsã functio, à natura, non à voluntatis imperio pendens, pereat. Sed si inuitus quis meiere cogatur, volũtariæ functionis offensa est. Haud aliter alui excrementa, si suprimãtur, ad naturalem: si deĳciãtur, id q; ab inuito, ad voluntariam functionem noxa referrri debet. Porro de huiusmodi omnibus copiose diximus in libro de musculorum motu. Atq; hoc pacto resolutionis neruorum species, inter se differre vidẽtur. Cõuulsionis vero aliæ sunt differentiæ quippe si in-

uitus aliquis, dentium stridore vexatur, maxilares musculi conuulsione laborant. Per inuersiones vero, & strabismos, cōuellūtur oculorum musculi. Iam gonorrhæa aliā cōstituit conuulsionis differentiā. si enim rigido pene semen effluat, veluti cōuulsio quædā est. si nō rigeat penis, ad retentricis facultatis imbecillitatē referri debet Sunt qui singultū quoq; cōulsionis speciem esse arbitrentur. Atq; duplex inspirātiū reuocatio nonnunq̄ ob musculorū, inspirationi seruiētiū cōuulsionē, fieri solet. est etiā quędā inspirationis species ad cōuulsionē pertinēs, ac ipsa quoq; cōuulsionis musculis īspirationē efficientibus eueniens. Hanc Hippocrates spiritum vocat offendentem, dum ad extrema erumpit. Iā apopelexiam esse neruorum per vniuersum corpus resolutionem, ac morbum conutialem esse conuulsionem, antea dictum est. Itidē stuporem diximus imperfectam

Gonorrhœa

quandam esse neruornm resolutio-
onem. verum maior, minor've
stupidarum partium offensa, com-
plures parit differentias. quippe
mixtum fere symptoma est, coe-
untibus in vnum, & morbo & fa-
cultate. Nam si morbus omnino fa
cultatem vicerit, ipsa membrum
haudquaquam poterit transfer-
re. si vero superior manserit facul
tas, nihil eam ĩpediet. At si pugna
quædam inter ipsa fuerint, moue-
bitur quidem membrum, sed non
sine difficultate. Si enim pre cepe-
ris cuipiam, vt membrum exten-
dat, & extentum seruet, obtem-
perare non poterit. natiua enim
grauitas ipsum deprimens, facit
vt decidat, id'q; ob ferentis ipsum
facultatis imbecillitatem. Nam fa
cultas & attollit & sustinet. Cor-
pus vero tum manus, tum cruris
inferiora petit. Huis rei caussam
iam antea diximus, quum de sen-
suum functiõe sermonem facere-
mus, quippe demõstrauimus, ner-

uum aut ſtupore, aut reſolutione infeſtari: ſi vel frigus illũ conſtrĩ-gat, craſſi lenti'ꝙ humores obſtru-ant aliqua cauſſa externa ipſũ ſuo pondere cõprimat. Conuulſio ner-uos muſculos'ꝙ ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facul-tate, quum naturalẽ habitũ ſerua-rent, ducebant. vt igitur volũta-rius motus, interim intẽtis verſus principium muſculis, interim ab irruente ſpiritu impletis, perfici-tur: ita conuulſio quoque eodem modo accidere ſolet. Nam & ſpi-ritus inflare potens in ipſis gene-ratur, & cõplures etiam affectus, qui illos intendere queant. quem-admodum phlegmonę. Atque om-nes ĥ (Hippocrate authore) in duo capita reducuntur, plenitudinem & inanitionem. Phlegmonæ ple-nitudinem pariunt: ardentiſſimæ & aridiſſimæ febres, inanitionem Sed neruoſa corpora omnia tendi poſſe, ſiue oppleta ſint, ſiue inani-ta, declarant muſica inſtrumenta. Et enim rumpuntur chordæ, ſi-

ue in humidum vaporibus'que ſca
tens, ſiue in aridum ſqualens'que
cubiculum , intentis etiam dum
chordis, īſtrumenta collocaueris.
Proīde huius rei haud ignari arti
fices eas priuſquam reponātur, la-
xare ſolent . Hanc ob rem antea
quoque dictum eſt, cōuulſionis mo
tum à ſolo morbo perfici . In ani-
malibus vero & motus immobili-
tas, ſecundū naturam ſic ſe habēt.
quū manum extendere & extētā
immobilē ſeruare valemus, anima
lis facultatis hęc fūctio eſt . Si autē
ſuper rem quāpiā ſolidā, bene va
lētem manū reponēs, oēs muſculo
rum actiōes laxaueris: hāc manus
quietē neq; ad morbū, neq; ad fa-
cultatē, ſed ad īnatā aīalibus graui
tatē referre oportet . Ex tribus i-
taq; quietis generibus, id quod p̄ 1
neruorū reſolutionē, ad ſolū mor
bū referīt, eo tēpore (vt ita dicam) Quietis tri; a genera
ligata facultate. Alterum, quum 2
mēbrū intentū habemus, à facul-
tate pendet. Tertium quod nuper 3

neq; sursū neq; in fra ducitur

dicebamus, neq; ad morbum pertinet, neq; ad facultatem. Sed meminisse oportet eorũ, quę dicta sunt in libro de musculorum motibus: nempe extentam manum, in genere tum functionum, tum motionum reuera contineri. diximus etiam hunc motum nobis tonicem (id est robustum aut firmum) nominari. atq; hic status, ĩterim motus, ĩterim immobilitas dici põt. Reliquæ vero duæ constitutiones vt nullo respectu ad motum aptari possunt, ita & reliqui duo motus nempe Conuulsio, & is qui voluntatis imperium sequitur, nullo pacto ad immobilitatem sunt referẽdi. Cæterum sicuti extentã manũ duobus æquæ valentibus diximus regi motibus, sursum quidem ferente facultate, trahente vero deorsum insita grauitate: Ita tremor quoq; duobus perficitur motibus, vno cum cogitur membrorum ob grauitatem ad inferiora repere, altero dum sursum fertur, à fa

cultate. Quum enim robuſta fue-
rit manus, ne paululum quidem
vincatur à grauitate facultas, quin
imo præſtantior quum ſit, incli-
nationi, qua membrum ad inferio
ra repit reſiſtit: ac tantum ipſum
in ſublime attollit, quantum tra-
hitur ad inferiora. Per tremorem
vero ~~inuicta~~ facultate mēbrū ad
īferiora delabitur, adeo vt manife
ſte liceat videre pugnam inter i-
pſas, non permittente facultate
deorſum ferri membrum, vt in re
ſolutione neruorum fieri ſolet: ne
que grauitate concedente, vt fa-
cultas ipſum ſublime ſeruet, ita
vt conſueuerat, dum valebat. Ita-
que viciſſim facultas nūc vincit,
nunc vincitur. Ac contrariorum
ſemper inter ſe motuum ſucceſ-
ſione, tremor fieri videtur, quum
ſit motus quidā compoſitus, quē-
admodum arteriarum pulſatio.
Verum in his quies ſenſu perce-
pta, diaſtolen, id eſt diſtinctio-
nem, ſeparat à ſyſtole, id eſt, con-

tractiõe. Nisi fortasse densissimus aliquãdo fuerit pulsus, ut ĩ formicãtibus videre est, in qbus nulla ĩueni tur inter cõtrarios motus quies sẽsibilis. Quippe nõ est ĩ illis mutua motionũ vicissitudo, q̃ ab vna pficiatur natura: sed pugnãt ĩter se & facultas & corporis grauitas. Quod si quis hũc maxime motũ, alterari q fiat ĩ corpore, voluerit cõparare formicãti pulsatiõi ipsũ persimilem deprehẽdet. vt enim in hac arteriæ motus, per breuissimũ defertur spacium: ita in tremoribus, animãtis particula, vtpote quæ ab imbecilla facultate mouetur. Itaq; incerta videt̃ hujus symptomatis generatio: quoniã & ab impetu omnino motus excitatur, & ob facultatis ĩbecillitatẽ perit. Porrò inuenti nonnulli, negantes mouẽdi impetũ, à tremore separari non posse: quũ videant interdũ totũ caput tremere, cõcutiq;, nulla accedente ad mouendum volũtate. Sed ignorare videntibus ĩj,

quod ad seruãdam partem aliquã erectam voluntatis imperium requiratur: quippe musculi in hac haud aliter quàm in aliĳs functionibus tenduntur. Id vero iam in libro de musculorum motibus ostẽdimus. Per tremores autem, & ꝑ voluntatis imperio fieri actionem & facultatẽ, ob imbecillitatem nõ posse partem seruare inconcussã, hac non leui cõiectura assequeris. Quippe tremulum istud caput, supinum super rem quampiam mollem inclinaueris, protinus liberaberis à tremore. Similiter si scribẽs aliquis, aut secans, aut aliud quidpiam agẽs, tremore afficiatur: ne hic quidem tremere videbitur, si retractis ab opere manibus, quiescat. Quemadmodum vbi crura cuiuspiã inter ambulandum tremunt: si desinat ambulare, desinet quoque tremere. At videre est validissimos subĩde iuuenes, ꝗ grauia onera, humeris gestantes, progrediãtur, tremula habere crura: deinde

qum abiecto onere quieuerit, illico solui tremorem. Quum enim & graue, & leue, dicantur ad aliquid poterit pondus ad tantam attolli magnitudinẽ, vt validissimo cuiꝗ graue, videatur. Igitur maximum onus validam vincit facultatem: inualidam vero nõ solũ hoc, sed parua quoq; sarcina ꝓsternit. Quod si ad multã peruenerit imbecillitatem, sub proprio etiã corpore, ꝑinde quasi sine onere grauabitur. Proinde senes fere om̃es, quum vehementius munere quopiam funguntur, protinus tremore afficiũtur partes functioni destinatæ. Ita & per prærupta ingredientibus crura tremũt, deñciẽte vires timore. itidẽ qui incurrentẽ in se feram videns fugit, is quoq; tremulus euadit. Neq; nõ toto corpore tremit, cui coram terribili aliquo magistratu negotiũ ẽ: quippe loqui iussus, ne vocem quidem citra tremorem reddere poterit. Igitur vt animale pathos motri-

cẽ facultatẽ imbecilliorẽ reddens, functiones efficit tremulas: ita corporis morbi viribus incommodãtes, tremoris inducunt symptomata. Imprimis itaq; & maxime omnium officit facultati, quicquid ex intemperie constat. At senectus quoq; intemperies quædã est, ad frigus & siccitatẽ procliuior. quã ob rem senes facile vexantur tremore. Ex iuuenibus vero corripiuntur ij, q vehemẽter fuerũt refrigerati, & q se multo meraco vino ingurgitauerunt, aut multas subinde cruditates congesserunt, Aut qui diu multis cibis ingestis, nulla vsi sunt exercitatione, sed ignaui oĩno vixerũt in ocio, Aut qui intẽpestiue frigidã aquã biberunt. Huiusmodi oĩa frigidã intẽperiẽ efficiũt, interim in vniuerso corpore, interim in origine neruorum: ac interdum in aliis quoque ptibus, quę reliquis suapte natura sint imbecilliores, & ad noxã subeũdã magis opportunę. Pręterea

crassi lẽti'q; succi, facultatis mea-
tus obstruentes, ita vt exigua fa-
cultas affluat: tremorem efficere
possunt. id'q; maxime vbi exacte
obstruũt resoluunt'q; aliquorum
neruorũ partes quasdã: sic enĩ re-
liquę fibrę nõ satis valide muscu-
lum possunt intendere. Etenĩ vbi
humores obstruẽtes facultatis per
neruos meatũ, nõ in totũ fuerint
infixi, adeo vt per violẽtas viriũ
incursiones, possint adhuc & con
cuti, & cõmoueri: huiusmodi fiũt
motus, quales antea, incipiẽte ner
uorum resolutione, accidere dixi-
mus: attollitur enim aliqñ mem-
brum, sed ilico cõcidit. Nã per fa-
cultatis inuasiões, quũ ipsa se ve-
hemẽtius & excitat & cogit, ex-
cutiũt succi qui neruos obstruũt,
ac membrũ mouetur. Rursus re-
fluentibus humoribus, quos excus
serat, in priorẽ locũ: cõcidit & ia-
cet ĩmotũ, donec facultas rursus
confertim irruens, dissipauerit hu
mores, q ipsius meatus occupaue-

rāt. Sed de his hactenns dixisse satis sit. Palpitatio est diasolte (id est distinctio) præter naturam: ea in omni parte q̄ distinctionem suapte natura admittit, fieri potest. Neq; enim ossa, neq; cartilagines, vnq̄ palpitāt: quandoquidem distingui nō possunt. Atque hāc cuti subīde accidere videmus nōnūq̄ subiectis quoq; ipsi musculis. Præterea nō ita raro vētriculo, vesicę, ytero, ītestinis iocineri lieni, septo trāsuerso: atq; (vt sūmatim dicā) oībus q̄ distīgui possunt, Ita vt arterĳs, atq; adeo ipsi cordi videaẗ accidere, alio in ipsis p̄ter pulsum deprehēso motu. Verum hoc pathos, neq; ad volūtariā facultatē, neq; ad ipsius instrumenta ꝑprie pertinet, veluti tremor, cōuulsio q;. Sed vt nuper dictum est, omnia quæ distīgui possunt corpora, infestare consueuit. Hæc vero suapte natura mollia sūt vt & distēdi, & residere possit. Caussā symptoma. ab ĳs q̄ maxiē

Palpitatio vulgo iactus seu iectigatio

Membra quib: palpitatio non contingit / Contingit

musculos & neruos.

Caussa

perſpicua ſunt, venari oportet: id ꝗ vbi genę, aut tẽpora, aut frõs, aut maxillæ palpitant, videtur in ĩjs cutis, & attolli, & difflari, haud aliter q̃ arteriæ diſtinguuntur. Q đ igitur de ĩjs quærebatur, nũ a ſe ipſis diſtinctę, cõuellãt à ſeſe ob diſtinctionẽ id, qđ eas replet: quemadmodum fabrorũ folles impleti, ad vtris iſtar diſtinguũtur? hoc eſt quod de palpitãtibus partibus definire oportet. Videntur autem huiuſmodi partes, quod ad inquiſitionis genus ꝑtinet, ſimile quidpiã habere cũ arterĩjs: verũ in eo quod ad inuentionis prõptitudinẽ ſpectat, haud parũ diſtât. Quippe arterias vtpote ſemper, & ſecũdũ naturã pulſantes, ꝓbabile eſt ab inſita quadam facultate moueri. Id vero de palpitantibus ꝑtibus dici debet minime. Quippe oporteret id ſemꝑ ipſis adeſſe, præcipue per bonã valitudinem. Igitur cũ neꝗ ſemꝑ, neque ꝑ integrã ſanitatẽ, id eis eueniat: ꝑſpi

cuũ eſt, neque illas à ſeipſis diſtin gui. Quũ itaq; nõ á ſeipſis diſtin guantur, oĩno eas diſtingui oportet ab eſſentia quapiã intrinſecus ipſis influente. Ac cõiectare licet hanc eſſe vel ſuccũ, vel aereã aliquam naturam. Atqui ſuccũ eẽt negat palpitationis celeritas, & dum exoritur, & dũ ſoluitur. Nã & derepẽte fit, & ſubito cõquieſcit. At nullus ſuccus tã celeriter vel accedit, vel recedit, maxime in nuper dictis faciei ptibus, vbi nudis ferè oſſibus ſuptenditur cutis. Itaque neceſſe eſt cauſſam quę palpitationem efficit, eſſe aeream quãdam eſſentiam. Verum ſi ipſa pauca fuerit, & tenuis, ilico à corpore defluet. Proinde videtur eſſe vapor craſſus ac multus, id'q; pro captu ſpatiĩ in quo continetur. distinguit igitur, & attollit, & inflat partẽ, donec violenter exploſus, in cognatum ſibi aerem expiret. Ac ſimile quidpiam accidit, vt in bullis quę in decoctis ſuccis.

Q

I causa palpitationis

pinguib:

oriuntur. Nisi quod bulla rumpitur: corpus vero palpitãs, vtpote validum, non rumpitur, ac tantisper manet elatũ, quoad explosus ab ipso spiritus exierit: tũ rursus in eã, quam à principio obtinebat concidit sedem, quandoquidẽ vacuatum est, exiuit'que quicquid molestum erat. Porro consentaneum videt, vt refrigeratis quomodo libet ptibus, palpitationes eueniãt. Id enim qđ per naturalẽ habitum ab intimo animaliũ calore, & extenuatum & exacte elaboratum, defluebat: id nunc ob ipsius imbecillitatem à frigore cõtractam & vaporis naturam induit, & crassius euadit, Proinde nõ itidem vt antea trãspirat, sed ob meatus cõstipationem, sub cute detinetur, tarde'que egreditur. quod si cutis quoque densior fuerit, duplũ apparebit symptoma, accedẽte ad fluẽtis caussæ crassitudinem, meatuũ constipatione. Sic igitur per palpitationes attolliẽ distinguitur'que

II caussa palpitationis - Refrigeratio

III caussa. densa cutis.

cutis: sic musculi quoque, quum in ipsis huiusmodi excrementũ colligitur, adeo vt interdum totũ mẽbrum vna attollatur. Verum motus ille, á cõuulsione plane differt, eo qđ per ipsum neq; exacte intẽditur membrum, neq; incuruatᷓ. Nam quod membrum In palpitatione extẽditur, vel curuatᷓ haud magni momenti est. Concutitur vero tantisper in vtrãq; partem, quoad musculus desinat palpitare adeo vt non aliter q̃ tremor, hic motus perfici videatᷓ. sed hoc interest, qđ hic maiora, tremor vero minora habet interualla. Quippe palpitans musculus, si notabilis ei fuerit quantitas, interdistinguẽdũ, subinde vna secũ totũ attollit membrũ. quũ vero contrahitur, sinit ipsum ferri deorsum, perinde quasi inanimatũ. quo fit vt vniuersus hic motus sit pręter naturam, non mixtus, cõpositusq́ue vt in tremore. Porro vt ĩ mẽbrorum palpitatione fit motus

DE RIGORE

paucus, tardus & rarus: ita in rigore fit multus, citus, & densus. Atqui multū voco ex ipo motionum numero, citum ex motionis impetu, dēsum breui tēpore quietis. Sed motus hic, nō ē totus pter naturā, veluti in palpitatione cōuulsione'que, aliū habēs a tremore modū: quāquā ipse quoq; mixtus est, ex caussa prȩter naturā, & animantis facultate. sed plus virium in ipso, q̄ in tremore requiritur. Quin (si verum dicere oporteat) totus motus ad natiuam facultatē referendus est. hanc nos vsitato vocabulo, expultricē aut deiectricem nominamus. At caussa facultatē irritans, cogens'que, vt violenter moueat. præter naturā esse censetur. Igitur quisquis huius facultatis, dum inculpata degit animal sanitate, functiones satis intelligit: si modo prudentia præditus fuerit, huic non opus est longiori sermone. Qui vero eas ignoraue rit, hebetiori'que fuerit ingenio,

Multus
Motus citus
densus

rigoris

huic equidem consulo, nisi ardentissimus fuerit veritatis amator, vt ab hoc commentario recedat, Quod si veritatem & studiose inquirit, & habet in pcio, ad eos cōmentarios quibus naturales facultates tractauimus, prius se conuertat, in quibus vbi satis fuerit exercitatus, tum demū ad hunc librū redeat: qđ nisi fecerit, neque quas dicturi sumus, assequetur demonstratiões, neque ea quæ antea demõstratiõe dicta sunt, intelliget. Nos autem in hoc opere, nullam sectarum repræhendere instituimus. Quod si quartum & vigesimum Athenei librum legere nõ graueris: vetustiores illo, tū medicos, tum philosophos, absurda admodum de rigoris caussis dixisse, depræhendes: quippe Atheneus eas omes coarguit. Atqui si illius opinionem examinaueris, quãuis prioribus sit probabilior, inuenies eam non nihil à veritate deflectere. Equidē haud dubie scio eū qui

veritatis ſtudio tenetur, p̄ter illũ
quē iam narrauimus modũ, nullũ
aliũ amplexaturũ. Ego vero diſ-
putabo perinde ac ſi mihi cũ illo
res ſit, qui commentarios noſtros
de naturalibus facultatibus plege
rit: ſi prius pauca quędã, q̄ in ipſis
demonſtrata ſunt, ad memoriam
reuocauero, nempe de vtero, vē-
tre, inteſtinis, & veſica. Quippe
vterus nõ alio pacto (vt ibi demõ
ſtratũ eſt) inſurgit ad fœtus edi-
tionē, quam expultricis facultatis
officio. Quum eñ nouē menſibus
ſuſtineat, tum fœtus grauitatem,
tum ſuã ipſius extenſionem, atq;
toto hoc tēpore oſculũ ipſius adeo
adamuſſim claudatur, vt ne ſpe-
cilli quidē aculeũ admittat: abſo-
luto fœtu, ad ipſius ſecretionē ac-
cedit, diuerſa omnino conſtitutio
ne affectus. Nã fauces ipſius antea
clauſæ, adeo patent, vt facile per
ipſas fœtus exeat. Tunicæ vero
antea plurimum extentæ, & con
trahunt̄ vndiq;, & fœtum explo-

dunt: vt q̃ celeriter ab vteri ceruice decidat. Hęc itaq; facultas, quę adeo de fœtu sollicita est, vt q̃uis grauata, sustineat nouem mensibus: vbi perfectus est fœtus, accurate prospicit, quonam pacto tuto ipsum excernat. Corruptum vero fœtũ eĳcit, aut tertio, aut quarto, aut alio quolibet mense, haud aliter q̃ instante pariendi tempore fauces aperiēs. Vterus em̃ nõ habet p̃finitum temporis circuitũ, quo claudatur, aut aperiatur: sed ad vsus occasionem spectare consueuit. Haud aliter ventriculus quoq;, ingestis cibis (vt ostendimus) claudit inferius suum ipsius osculũ, ac nihil egredi sinit, prius q̃ absolute fuerit concoctũ: si modo nihil aliud functionem intercidere cogat, quēadmodum in vtero fœtus corruptela. fit enim in vētrículo pathos quoddã, quod huic proportione respõdeat: corruptis in ipso cibis, aut me hercle simul

Abortus
Concoctio

atque sumuntur ita deprauatis, aut etiã adeo multis, vt ipsos ferre nequeat. Ita fit, vt natantes in ipso, euomat: ad inferiora vero de clinantes, per inferiora quoq; deij ciat. Quin sine cibis, insurgit sæpenumero ventriculi facultas ad vomitum: id'que ob prauam, vel bilẽ, vel pituitã, aut aliũ quempiã huiusmodi succum, aut saniẽ. Singulis enim aĩalis ptibus, insita vis est, expellẽs id qđ in ipsis pter naturã cõsistit: queadmodũ in proprijs sup hac re libris demõstratũ est. Quippe satis videtur in psentia, pspicuitatis gratia, huiusmodi facultatis opa ad mẽoriã reuocasse, tũ ea q̃ de vtero, tũ ea q̃ de ventriculo dicta sunt. Etenĩ qualis est p vomitiões in ventriculo expultricis facultatis actio: eiusmodi etiã per tusses, & in pectore est, & in pulmonibus. Neque enim vllum animal didicit, aut nauseare, aut vomere, aut tussire, Quin complura animalia, ac ho-

mo quoque dum à generatiõe in-
culpata sanitate degnnt: multo
subinde tẽpore, ne'que vomitio-
nis, ne'q; tussis experientiam, ha-
buerunt. Quod si causa molestiã
afferens, aut vẽtriculi osculũ, aut
respirationis meatum obsederit:
ꝓtinus animal vel vomitiõe, vel
tussi vexabitur. Vt enim inter pa
riendũ vterus, ita inter vomẽdũ
ventriculus mouetur. In tussi ve- Tussis
ro alia ratio est: non possunt enim
pulmones tam vehementi conci-
tari motu, vt explodant id qđ mo
lestum est. Proinde inuenit natu-
ra auxiliũ, ab eximia quadã sapiẽ-
tia ꝓfectũ. Inspirato enim in as-
peras arterias externo aere, quũ
ipsæ sint cartilagineæ, ac duræ,
neq; cõtrahi possint circa id quod
in ipsis continetur: faberrime ma-
chinata est vehemẽtẽ hanc spiri-
tus ad exteriora motionem, quam
tussim nominant. Atq; huius ge- Sternuta
neris est sternutamẽtum quoque, mentũ
expellendo ea q̃ in naribus reten-

ta fuerunt: quæ & ipsæ, vt respi-
ratiõis meatus essent, à natura in
uentæ sunt. quippe spiritus vehe
mẽter admodum motus, meatus
ipsarum expurgat, tibicinum ex-
emplo, tibias, fistulasq́ꝫ purgan-
tium. Igitur quæ sit mouendi rõ,
vt hoc fiat: in sequẽtibus dilucide
indicabimus. Aggrediamur ve-
ro id, quod vsum aliquem, ad ea q̃
nobis ꝓposita sunt, conferre pos-
sit, Nempe quod huiusmodi mo-
tus, naturæ sunt opera: annume-
rantur tamen symptomatis ꝑter
naturã, ob causas naturã ad huius
modi motum cogentes. Porro in
intestinis, vtero, vesica (siue secũ
dum naturã, quid expellatur) ex-
pultricis facultatis motus similes
esse videntur: quã ob rẽ sympto-
mata non ita manifeste distingui
possunt. Atqui ea, quæ per tines-
mos, dysenterias, & leuitates inte
stinorũ, itidẽ quę per vrinæ tum
stillicidium, tum fluorem, excer-
nuntur: symptomatis adnumerã

lapis ut sanguis semen: alij [siue præter naturam] quia morbũ sequuntur.

da sunt. Quibus, si diligẽter rem examinaueris, addes, & flatũ strepẽtem, & stridorem, & ructũ, & murmurillũ, atq; alia huiusmodi: de quibus postea dicemus. porro quod ad ventriculũ pertineat vomitus, manifestissimũ est: quãquã nonnulli eũ, nõ naturæ opus, sed symptoma esse dixerunt. Si vero tusses, sternutamentaq; spectes, manifestius erit hic quoque tussis negotium: sed sternutamenta nõ similiter videntur esse præter naturã. At reuera & hæc, & tusses, & vomitiões, & alui fluores, & quicquid huiusmodi fuerit, ad illud symptomatũ genus referri debent, in quibus causa præter naturam, ad huiusmodi functiones subeundas, naturam irritat. Sed neque eadẽ in omnibus est huius motionis species, neque ab eadem prodit facultate. Nam quæ vel ab vtero, vel intestinis, aut vẽtriculo, aut vesica, excernunt: ea à partibus circũdãtur, quę quicquid in

ipsis continetur, explodunt, haud aliter q̃ manus, quum exprimere quidpiam conantur. facultas autẽ hũc motum efficiẽs, ex naturaliũ numero vna est. Quũ vero in asperis arteriis corpusculũ aliquod continetur: ipsæ, vt pote duræ & cartilagineæ, circa id quod infestat, contrahi non possunt. Proinde natura vehementer mouendo spiritum ad exteriora, tussim mouet, Hanc eadem afficiunt instrumenta, quibus vehementes perficiuntur respirationes, quas efflationes nominamus. vt tussis nihil aliud sit, q̃ vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus celerrime foras erumpẽs, impetu suo extrahit, explodit, que excrementa, meatum ipsius obstruentia: adeo vt si prima expiratio non possit ea quæ molesta sunt excutere, nõ grauetur, & iterum, & tertio in ipsa irruere, at'que magna ex p̃te sortitur effectum: præsertim si & spiritus impetuose feratur, &

ea quæ obstruũt, facile possint ex=
pelli. Sunt ad hoc idonea, quorum
neque aquosa, neque lẽta sit essen=
tia. Nam aquosa ob tenuitatẽ dis=
secatur potius à spiritu, q̃ vltra fe
ratur. Lẽta vero adeo inhæret ar
teriæ, vt ab ea solui vix possit. Igi
tur spiritus, si quando cum huius=
modi pugnauerit humoribus, sæ=
penumero magna violẽtia in ipos
irruit. Atque vehementissimę tus
ses, & quę validissimis viribus in=
digent, ab huiusmodi caussis ori=
untur, magis'que euellunt humo=
res, qui in arteriis contenti diffi=
culter soluuntur, eiiciuntur'que.
Iam sternutamenta validiorem
q̃ tussis habent spiritus impetum:
sed aliam habent generationis suę
causam. quippe non ob ea quæ as=
peris arteriis, sed naribus molesta
sunt, spiritus violenter emittitur:
cum quo ex prioribus quoque ce=
rebri ventriculis, non nihil emit=
ti solet. Proinde tussis capiti nihil
conducit. Sternutamenta vero,

nisi ob distillationem euenerint, haud mediocre presidium afferũt capiti vaporibus oppleto. Neque mirũ videri debet, spiritũ vnico impetu, & ex pulmone, & ex capite mitti. Etenim in tractatu de musculis indicauimus, cerebrum thoraci principium motiõis trãsmittere: à thorace vero distĩgui, contrahi'que pulmones. Quum igitur insurgit, vt ea quę nares infestant expellat, vtro'que vtitur expirationis meatu, Altero quidẽ quẽ ipsum per se fecit: altero vero neruis, veluti longis quibusdã manibus, in thoracem demissis. Per hos enim illum contrahit: per ossa vero quæ à percolãdi officio ethmoidea vocantur, ipsum vaporãtem emittit spiritum. Atque hæc sunt facultatis à voluptatis imperio pendentis symptomama. Vomitus vero, quamuis illis proportione quadam respondeat, ad naturalem refertur facultatẽ. Vt vomitum autem nausea affecti, non vomuerũt: ita screãtibus quibus-

dam, non sequuta est tussis, id'que ob causæ exiguitatẽ. Nam interdum ob pauxillam gutturis asperitatem, interdum ob tenuẽ quẽdam ac omnino paucũ humorẽ, screatio excitatur. Quicquid enĩ spiritum interceperit, id semper tussi reijcere oportet: siue id humor fuerit à capite defluens. vt in destillatiõibus: siue aliquid ĩ asperis arterijs coaceruatum, vt in peripneumonia, pleuritide, & in cõuexarum iocineris partium phlegmone, aut in gutturis ipsis asperitatibus. Præterea destillationibus à capite deriuatis, proportiõe respondent ea, quæ inter bibendum, aut edẽdum gutturi illabũtur. Est & aliud tussis genus, quod ad instrumentorum respirationi seruientium intemperiem refertur. id in primis considerauerunt viri ex pneumatica secta probatissimi, è quorum numero, Athenæus quoque censetur. Verum qua necessitate intẽperies tussim

Tussis
8: 123:

excitet, aliqui eorum ne vno quidem verbo dicere aggressi sunt, alii offendere se ipsum aiunt spiritum: alii obscurioribus, etiam nũ verbis garrientes, aliquid sese dixisse arbitrantur. Ob id tamen haudquaq̃ repræhendẽdi sunt viri huius rei causam ignorantes: quin potius laudandi videntur, vt qui suo ipsorum studio dignã inuenerint quæstionẽ. Igitur id genus tussis fit refrigeratis respirationis instrumẽtis. Sed ita affecti, nihil inter tussiendum expuunt. Neque violenta tussis, neque coacta: sed adeo exigua est, vt & supprimi, & ne eueniat, ꝓhiberi possit. Id'que vel in totũ vel magna ex parte. Atqui vehementem tussim, spiritus detentus non vincit. Iam quæ res sit spiritus detentio, in aliis subĩde libris indicauimus. Neque solum ꝓ tempore, & derepẽte, spiritus retẽtus, tussim ab intemperie pendentem fieri prohibet: Verum etiam (nisi magna

admodum fuerit) eam curare potest. quippe augetur in instrumẽtis respirationis calor, ob cohibitã respirationem: spiritus'q; sub thorace violẽter oppressus, in omnes arctos meatus penetrat. Atque hæc vtra'que, dum fiunt, læuigant omnia, & adtemporamẽti æquabilitatẽ perducũt. Sed cur per inœquales tẽperaturas tussis excitetur (Id enim dicebam non satis à pneumaticis medicis explicatum) equidem explicare tentabo, à rei ipsius essentia sumpto exordio. ita enim decet eos, qui cum demonstratione quidpiam dicturi sunt. Igitur intemperies interdum simplici qualitate constat, quum corpora vel calidiora, vel frigidiora vel aridiora, vel humidiora fuerit aut per coniugationem quandam ita afficiuntur. Interdum præter huiusmodi qualitates dispergitur in ipsis, veluti ros, id quod intemperatum est. Quod æqualis autem intemperies nullo penitus do

R

lore cruciet: & per hecticas febres declaratur, & per complures frigidos affectus, vbi æqualiter particulas quasdam occupãt. quippe huiusmodi intemperies cuilibet ita affecto, veluti sit acquisiticia quædã natura. At nullum corpus à sua ipsius natura infestatur. Nam (vt Hippocrates ait) ĩj quorum natura mutatur, corrumpitur'que, dolore afficiuntur'. non quorum iam mutata, aut corrupta est. Tunc enim corpora dolent, quum & mutantur, & à sua natura recedunt, quemadmodum superiore quoque libro demonstratum est. Igitur cũ in corpore quopiam sentiendi vi prædito, inæqualis suboritur intemperies: quanta fuerit intemperentiæ magnitudo, tanta etiam erit molestia. Quo fit vt in acutissimis validissimis'que febribus, solidæ animalis particulæ doleant, dum à calore præter naturam trasmutantur, alterantur'que. Quin incipientibus mor-

bis, ãtea quàm febris appareat, plurimi popularium inæqualitatem quandam ſentiunt, nonnunquam per vniuerſam corporis molem: ſed qualis ea ſit, enarrare non poſſũt. Ego vero pro miraculo ducã, ſi quis in his libris verſatus tantã poſſit iactare felicitatem. vt non quã fuerit huiuſmodi ſymptomate correptus. Nam in intima vniuerſi corporis mole, rei cuiuſdã a noſtra natura alienę, ac velut inſperſæ, ſenſus oritur, vt putetur, id quod ſparſum eſt, interim ſubcalidum quippiam eſſe, ĩterim erodẽs citra calefactionem, interim interdum vtro'que modo affectum. aut pręter hæc, omnes carnes videãt ſenſim diſtendi, ac omnibus huiuſmodi ſymptomatis laborantes, & inæqualitatẽ quandam ſentire ſe aiunt, & pandiculantur, omneſ'q; partes diſtendunt, id'que à naturali quodã impetu, cuiuſmodi nuper diximus, omnibus animalis partibus à natura datũ, quo ſeruan

tentur, permanerent'que. Distendunturvero maxime à somno experrecti, vtpote vaporantia excrementa in carnibus sentientes: tum ob congesti cibi concoctionẽ: tum ob huiusmodi motionum quietem. Atque hoc etiam minimi quique puerorũ habent, quãuis à nullo preceptore edocti, quippe natura ad huiusmodi motum excitat animalia, vaporãtibus excrementis spiracula fabricans. Porro huius molesti sensus altera species est ĩ laboriosis affectionibus, siue is post labores, siue sponte eueniat. Triplex autem in lassitudine fit sensus. Videtur enim corpus vel fractum, & contusum, vel vltro citro'que distentum. At cum mouetur plurimis veluti vlceribus conspersum. Igitur quum tendi videtur corporis moles, id'que citra exercitationem, affectus huiusmodi nominatur lassitudo tensionis spontanea. euenit autem potissimum ob multitudinem conti

nentes partes distendentem, vt ab ipsis contineri non possit. Quum vero vlcerum sensus per corpus transcurrere videt̃, id vero motis accidit magis quàm quiescentibus nisi admodum magna fuerit lasci-tudo: ac putaut ita affecti perinde se pungi, ac complures sint ipsis a-cus infixæ. nam à rodente humo-re hoc symptoma nascit̃. Per ter-tium vero lassitudinis genus, quo aiunt ossium se fatigatione detine-ri, ne minimũ quidẽ motũ laboran-tes tolerare possũt: manifestus'q̃ i ipsis est caloris sẽsus, neq; mordica-tionis, tentionis'que. quippe ma-gna viciatorum humorum copia, per totum animalis corpus trans-mittitur. Sed ita affectorum nullus pandiculari tentat. Nam omnem motum formidant. Per reliquas duas lassitutines, quarum alteram vlcerosam, alteram intẽtricẽ vo-care consueuerunt, huiusmodiquo que motus fieri videtur, quum vel exiguę omnino fuerint, aut ob ex-

crementa, flatus, vaporis'que na-
turam seruantia, exortæ. Itaque
vlcerosa lassitudo, quum maior fu
erit, ipsa quoque. quo minus moue
antur laborantes, prohibet. Ve-
rum perinde quasi ab vlcere cor-
pus, & dolore afficietur, & hor-
ret, ac proxime accidit (si hoc sym
ptoma increuerit) ad horroris affe
ctum, quippe per hunc horrent la
borantes, priusquã moueãtur. Ac
quemadmodum quum vlcerosus
fit, sensus, horrent vbi mouentur,
magis'q; si validior fuerit motus,
ita horroris affectus, vbi motus ac
cesserit) rigorẽ inducit. Atqui hęc
omnia à mordacibus oriuntur ex-
cremẽtis. Differunt vero inter se
tum excremẽtorum multitudine,
tum motu, tum etiam quod alia
magis, alia minus erodunt. Præ-
terea quod laborantium corporũ,
alia suapte natura non ita facile
afficiuntur, alia sunt imbecilla, a-
lia facile sentiunt, alia hebetiori
sunt sensu. Corpus enim quod &

facile sentit, & imbecillum est, à caussa per q̃ exigua molestiam percipit. Robustum autem, & quod hebetiori sensu præditum est, nisi magna fuerit caussa, ab huiusmodi symptomate non infestatur. At fortasse non in ĳs modo, verum etiam in eo, quod caussa vel mouetur, vel non mouetur, aut vbi mouetur, in eo quod vel citius, vel tardius mouetur, plurima depræhenditur in symptomatis differentia. Ac mihi quidem ita videtur. Præterea in eo quod idem homo, dum quiescit, solam interdum inæqualitatem sentit: dum mouet horrorem, dum vero exercitatur, rigorem. Quãobrẽ sic affectis consulunt medici, ipsa experientia docti, vt ab õni motu sese abstineãt. sic etiam ex ĳs, qui cruditatibus abundabant, nouimus quosdam, dum quiescerent nihil perpeti, dũ vero vel balneis, vel soli se expônerẽt, horrere: idq; multo magis,

exercitarentur. Nam & sol & bal
neum, & exercitatio, ad motum
excitant excrementa, alioqui qui-
escentia. Quemadmodum & ex
animi affectibus ira. Porro à seipsis
ad motum insurgunt excrementa
si vel calefiant, vel extenuantur,
vel in spiritum degenerent. Neq;
mirum videri debet, ea minus cor
pus infestare dum quiescunt: dum
vero mouentur, & plurimum læ-
dere concutiendo horrorem, rigo
rem, & febrim, inducere. Etenim
dura copuscula, quæ oculis extrīse
cus incidunt, si clausis genis parti
la quieuerit, aut parum omnino,
aut nihil molestiæ inserunt. Si ve
ro moueatur, ītolerabili dolore cru
ciant. Verum citra exemplum ex
ipsa rerum natura facile depræ-
henditur, caussam motam quie-
scente esse molestiorem. præser-
tim quum per sensibilia corpora
defertur, veluti nunc nobis propo
situm est. (quippe non de succis,
q per venas aut arterias fluūt, ser

mo est, sed de his, qui & in carne, & ĩ vniuerso corporis habitu cõti nentur) Quum igitur quidpiam per hęc transiens, violente fertur ad cutem: in ipso per carnem cutẽ'que transitu, necesse est vt & stimulet, & pũgat, & diuidat & vulneret eas partes omnes quibus obuium fuerit. Quod omnis autem mordax, mota'que, siue frigidissima fuerit siue calidissima, animanti & horrorem, & rigorem inducat: in primis ex huiusmodi argumentis conĳcere licet. Si sano corpori aquam feruentem de repente infundas, aut igneas scintillas incutias: protinus horridum euadet. Quin adhibito interdum aduren te medicamento, quod vlcus excitare possit: aliqui in primis quidem horrore, deinde rigore, postremo febre afficiuntur. Etenim tertianæ febres, vt omnium maxime biliosæ calidæ'que sunt, ita præ cæteris maxime horrorem efficere possunt: & quo fuerit synce

riores eò vehementior fit in ipsis rigor. Nã & ardentẽ febrẽ, rigor superueniens soluit, autore Hippocrate: quod bilis quę interim in venis continebatur, à natura per carnes ad cutem critice excutiat. Igitur motionis ipsius, qua p sentientia corpora, bilis defert, rigor simul & symptoma est & signũ. Nã huiusmodi rigore affecti, post ea sudãt, ac à febre liberãtur, eiecta ipsis bile. Interdum non ad cutem, sed ad internas partes impetum faciens, vel vomitione, vel alui solutione, deijcitur. Sæpenumero & intrô, & foras, eadem die defert, vt simnl & sudore, & vomitiõe, & alui deiectiõe, bilis vacuetur. Porro qui rigorem arbitrantur ardenti febri salubrem eẽ caussam, vtpote refrigerantẽ, eò quod cõtrariorum contraria sunt remedia: ŋ tota errant via. Principio si hoc verũ esset, licebat eis rigorem excitare, si laborantem aqua frigida vel aspergerent, vel

Contrariorum contraria sunt remedia

perfunderēt, aut si nudum ad fri-
gidum aerem educerēt, aut si ip-
sum in aquæ frigidæ cisternā de-
mergerent. Atqui si ardentem
febri rigor solueret ob hoc, quod
contrariam infert affectionē. opor
teret post rigorem febrim quie-
scere. At non sic se habet veritas
(quippe tātum abest vt protinus
incidente rigore quiescat febris,
vt post rigorem multo appareat
vehementior.) Quiescit autem
quum ęgrotans vel sudauerit co-
piose, vel pallidam bilem vomi-
tione, aut alui solutione eiecerit.
Etenim consentaneum est, dum
maiore impetu mouetur bilis, ve-
hementius febrim accendi. Igitur
non solum frigidas, verumetiam
calidas caussas posse rigorem pa-
rere, iam dictum est: Cęterū quā-
obrem caussas inter sese maxime
contrarias, idē symptoma sequa-
tur deinceps dicēdum est, si rur-
sus admonuerimus corū, q̄ facul-

tati expultrici molesta esse demon straumus. Non enim ita excernit ea quę in amplis instrumentorum spatiis continentur (veluti iam ostensum est ī vētriculo, vtero, vtrisq; vesicis, intestinis, pulmone, & naribus), vt interī ea, q̄ in ipsis corporibus nascūt excremēta, negligat. Sed ab his quoq; excernit id quod redundat, & citra molestiam, & transpirationē quæ sensum lateat: id vero si à naturali lege animal non aberret. Quod si erodens quidpiam in ipsis constiterit: maxime si vehemēter moueat, tū & tristantur, & ad expellendum festinant, quocunque maxime licet modo ė memborum ipsorum corpore quippiam expellere. contrahunt itaque ac constringunt sese partes: mox quælibet impellit eam quā cōtinet excremēti portionē. Quod si vniuersas partes simul moueri intelligas, totum corpus concussione, quassatione que vexabitur qualis apparere solet in

ĳs qui rigoribus correpti sunt. Cō cussis itaq; musculis omnibus, necesse est, opinor, cū ipsis & articulos vna concuti: atq; ob huiusmodi concussionē laborātes, inuiti & distenduntur, & incuruātur. Sed differūt huiusmodi motiones à cō uulsione, palpitatione'q;. In cōuulsione quidē similis est motus, non tamē ab eadē pficitur facultate. In palpitatione non est similis: verū, vt antea dictum est, attollit mem brum vnà cum distincto ab inflāte spiritu musculo. In rigore vero, vt nuper diximus, quęlibet ps mouetur, musculo seipsum attollente. per illarum autem motum, totus musculus quassatus concussus'que, articulos quibus innectit, vnà secum concutit. Huiusmodi motus in thoracis quoq; musculis per inęquales intemperies, deprehenditur. quo fit vt tussis, & breuior, & screationi nō absimilis sequatur: qppe cōcutiunt musculi, ea quæ carnibus ipsorum molesta

ſunt, per pulmonũ arterias excer nere cupientes. Per alias vero tuſ ſes, vt indicauimus, ipſi vehemẽter pulmonibus incũbunt, vt mul tam eandem'qꝫ cõfertã efflationẽ excitẽt. Ac maiore quoqꝫ cũ impetu irruũt, affatim ſpiritũ explo dentes, cũ quidpiã in naribus con tentũ, fuerit expurgandũ. Atqꝫ hoc intelligentes nonnulli, indigẽ tes quidem ſputi per thoracem ac pulmones reiectione: ſed quia imbecilli ſunt facultate, ſternutamẽta ſibi ciẽt, irritatis naribus, vt ob violẽtũ motionis impetum expugnant ea, q̃ antea tuſſiẽdo reĳcere haudquaquã poterant. Sed de huiuſmodi tuſſis genere iã antea dictum eſt ſatis. Ea vero tuſſis, q̃ ob intemperiem inſtrumentorũ reſpirationis accidit, ad rigoris, horroris'qꝫ genus pertinere videtur: ſed hoc intereſt, quod ipſa citius ſentitur, eo qđ reſpirationis inſtrumenta nunq̃ quieſcũt. Iam enim demõſtratũ eſt, huiuſmodi

affectus per totum corpus, ex mo-
tu maxime deprehendi. Igitur si
ea quæ infestant suapte natura hu
mida fuerint, ob cōcussionis, quas
sationis'que violentiam, per tus-
sim ac rigorem ab expultrice fa-
cultate impulsa, vltro citroque fe
runtur, donec ad conuenientem
locum applicuerint: alia quidē in
superiorem, alia in inferiorem vē
trem, alia denique ad cutem ad ex-
teriora: ita enim sensum haudqua-
quam effugiet ipsorum euacuatio.
Si vero solus spiritus, sine humi-
ditate, immodice vel calidus, vel
frigidus per corpus transeat: is
tum horrorem excitat, atque nō-
nunquam rigorem quoque, ean-
dem ob caussam. At ita effecti, ne-
que vomunt, neque sudant. neque
per aluum quicquam deiiciunt,
quod sensus notare queat, quod
aerea sint ea quæ expultricem
facultatem irritant. Ita balnearū
caldarium, præsertim de repen-
te atque etiam confertim, non

præcedēte calfactione, subeūtes, illico horrescimus. Neq; non vbi affatim ad frigidum aerē eximus. aut licet non affatim, cogamur tamen in ipso diutius immorari: id quod peregre profectis nonnunq̄ euenire solet. Atqui huiusmodi rigoris remedium est calfactio, non sudor, non vomitus, non alui deiectio. Quum itaq; (vt dictū est) & frigida, & calida caussa, rigorem excitare possit: Calidæ quidem, si aerea fuerit refrigeratio, satis efficaciter auxiliatur: si vero humoris speciem referat, febris eam necessario seq̄tur. curatur vero vacuatione. frigidę vero si aerea est, remediū ē calfactio: si vero sit humor, interdū sola concoctio sufficit, interdum vacuatio, nonnunq̄ ambæ cōueniūt. Ad rigores semper febrim sequi, vt vetus sermo est, ita verus ex omni pte nō est, ne si ipsum quidē vt decet definias. si cēm iis qui antiquorū placita enarrāda suscipit, ea amice ma

gis definire, quã morose redargue re debet. At ne sic q̃dẽ verus est sermo, vel si definiẽtes dixerimus rigores citra externã occasionẽ è corpore concitatos, febres necessario sequuntur. Quippe nõ solũ nobis, sed compluribus quoq; ante nos medicis, visus est rigor sine febre: non tñ adeo validus, vt is qui vel tertianã, vel quartanã præcedit, vel is quoq; qui & ardẽtes & calidas febres finire potest. Solent huiusmodi rigores à praua victus ratione originem ducere, dum per ocium quispiam se impleuerit, & subinde a cibo lauerit. Balnea a cibo
Quod si ciborũ quoq; temperatura frigidior sit, ac pituitam suapte natura parere possit: tum promptissime rigor excitatur, adeo vt perquam difficile sit calorem reuocare. Non igitur mirandum est superioris seculi medicos, huiusmodi rigoris speciem nunquã vidisse, vt potè minus aberrantibus tunc quàm modo à salubri victus

ratione hominibus, neq; etiã tam crebrò se lauantibus. Verũ vt nuper dicebamus, huiusmodi rigores, ad horrorem magis, quam ad concussionem pertinent. Quum enim praua excremẽta fuerint cõgesta, in primis inæqualitatẽ sentimus: quæ si acria fuerint, erosionis quoque sensus accedit. Secundo loco exiguum horrorem percipimus: mox maiorem, tandem adeo magnũ, vt iam rigoris particeps esse videatur. Postremo rigorem ipsum solũ sentimus, quo partes & quatiuntur, & concutiuntur. Huiusmodi rigor ob frigidos succos nunquam excitari videtur. Principio enim ob crassitudinem vehementer moueri non possunt: quod si aliquãdo extenuẽtur, rigorem quidem excitabunt, sed non ita validum, quippe non tantam admittit subtilitatem extenuata pituita, quantam extenuata flaua bilis. Atq; vt huiusmodi rigoris modus, parum fuit vete-

ribus cognitus: ita perniciosus in morbis rigor, ipsis non fuit ignotus: dicēte in aphorismis Hippocrate. Si rigor per febrē nō intermittentē acciderit imbecillo, letalis est. Etenim in huiusmodi rigoribus, insurgit quidē natura contra res noxias, q̊ eas expellat, sed victa cadit, extinguitur'q; atque hāc ob rē reddit symptoma perniciosum. Iam in quartanis febribus, succus ex calido frigido'que mixtus, rigorē excitat. q ppe atra bilis suapte natura frigidus succus cēset. Vbi vero adeo putris effecta est vt febrim inducat. quāta fuerit putredo, tantus erit & calor. Atq rigorē à calidis etiam caussis excitari, iam ostendimus. Q d vero ad has rigor ita sequat̄, vt & algidę & exangues appareāt ptes, pręcipue extremę, ac vniuersa quoque cutis, & ptes ad supficiē ei substratę, & quā ob caussam ita eueniat: id pfecto deinceps considerandū est. Porro motus quidā est omniū

26 lib: 4:

causa quare tanta est.

primus, atque (vt ita dicam) ma-
xime princeps, quo calor natiuus,
tum intro, tum foras defertur, id-
que in compluribus animi pathe-
matis. Ac vna cum ipso & sanguis
& spiritus, modo ad interna nem
pe ad suam scaturiginem, fertur,
retrahiturque: modo tẽdit ad ex-
terna, atque diffunditur. Etenim
animæ essentiam, in alia quapiam
tractatione definire, audax fortas
se facinus putabitur. In hoc vero
opere, pręter audaciam, etiã sup-
uacaneum videtur. At quęcunq;
tandẽ ipsa fuerit, é duobus alterũ
fateri oportet: aut quod ad omnes
functiones, vt primis instrumen-
Anima quid? tis vtitur & spiritu, & sanguine,
& vel alterius, vel vtriusq; calo-
re: aut quod in his ipsis consistit.
Porro ipsius motiones facile dep-
l enduntur, tũ ex multis aliĳs, tũ
maxime ex animalibus pathema-
tis. cuiusmodi sũt timor, & ira. p
timorẽ, & spũs & sanguis intrò,
& ad scatebrã suã reducũtur cõ-

trahũtur'q;:quo fit, vt algeãt p-
tes in ſuperficie poſitę.p iram ve-
ro, & diſtenduntur, & effundunt,
& caleſcũt. Certamẽ vero(vt vo
cant) ex vtriſq; conflatũ, in ę qua-
les habet motiones. Iam & cordis
& arteriarũ pulſationes, & mini-
mę, & pquã debiles, in timẽtibus
apparẽt. maximæ & validiſſimæ
in iratis. In certamĩe ſunt inæqua
les. Per verecũdiã, animalis facul
tas in primis quidem ad interiora
mouetur: ſed rurſus affatim redit
ad exteriora. Quod ſi non redie-
rit: iam non verecũdia, ſed timor
cenſeri debet. Quippe verecũdia
derepẽte fit, animata facultate ni-
hil mali perpeſſa. Euenit autẽ(vt
ita dixeris) ob mollicię, natiuũ'q;
timorem, quum quis præſtantio-
ris conuerſationem ferre non po-
tens, fugam parat, & procul (ſi li
ceat) abeſſe percupit. vnde fit vt
recedat dumtaxat ad intima, ve-
luti ſubterfugiẽs, idq; citra refri-
geratione, excitante, impellẽte'q;

ratione. patibilẽ animæ partẽ: nẽpe eam quæ & timet & verecundatur. mox redit, fertur'que foras eo maxime motionis modo, quo calor reuocatur ijs, qui in frigida se lauerũt. At in timore, neq; excitante, neq; impellẽte ratione patibilẽ animæ partẽ, magis ac magis calor extinguitur: vt nõnulli rigore quoq; infestentur. Vt in timore aũt confertim, ita in mœstitia paulatim fit motus, magnitudine dũtaxat ac vehementia, nõ toto genere differentibus inter se pathematis. Atqui nõnnulli ob timorem, subitaria morte perierũt: vbi debilis suapte natura animula, sub valido pathemate oppressa, cõfertim & extincta, & suffocata est. Etenim extinctio pathematis naturã sequit, ob refrigerationem eueniens: Suffocatio vero, quũ vniuersus sanguis ad principiũ confluit defert'q;. At ex iratis nemo mortuus est, vt pote quibus neq; calor refrigeratur, neq; robur dis

foluitur. Præ gaudio auté, nõnul
li fupra modũ pufillanimes, mor=
tui funt: haud aliter quã timẽtes.
Sed non ita valido motu aut feruo
re, ad exteriora fertur animata fa
cultas, quin é contrario, fi quid an
tea fuit ei roboris, id nũc exoluit,
laxatur'qꝫ. quũ ẽm nimio gaudio
laxata, petit exteriora, difcutitur,
atqꝫ diffipatur. Iam dolor ediuer=
fo cogens animã moueri, haud le
uiora, quã maximus timor, affert
fymptomata. Quippe laborãtes,
decolores apparent, refrigerant,
rigore concutiunt, tremunt, pul=
fus minores reddũtur, & abolent:
tandem veluti fyderati, attoniti'=
que moriuntur. Nã & in ĳs fugit
intimus calor ad principium, Ac
anima foluitur fimul atqꝫ extin=
guitur. Itaque quũ mortem infer
re poffint huiufmodi pathe, haud
mirum videri debet, fi animi quo
que deliquium inducant: ac præte
rea ea fymptomata quæ ad animi
deliquium fequi confueuerunt, tũ

alia, tum eas excrementorũ ſecretiones, quæ voluntatis imperium non expectãt. Verum non eſt noſtri inſtituti, nũc in his diutius immorari. itaque ad id quod propoſitum erat redeamus. Quũ igitur rigor à calidis ſimul & rodẽtibus ſuccis fiat: mirari haud quaquam oportet, ſi partes extremæ om̃es refrigerantur, declinãte animali facultate, vnà cum ſanguine, ad interna. Quippe frigus hoc tempore, non internarum, ſed externarum partium ſentitur. nõnulli enim tum vehementi ſiti cruciãtur. vtpote ſeruato ipſis intrinſecus calore. Iam quod huiuſmodi ſymptomata non præter rationẽ eueniãt rigore affectis, vel hac ratione colligere poteris. Si enĩ vehemens dolor vnam partẽ occupans, animi deliquium, refrigerationem'que inducit: haud mirum fuerit eũ, qui in vniuerſo corpore conſiſtit, (ſi neque animi defectionem, neque mortẽ affert) ſal-

tem algorem inducere posse. Nā dolores qui in rigore fiunt, cū reliquis doloribus omnibus cogitationē habere videntur: relinquūtur vero ab ĳs qui rapere hominē solent, & magnitudine, & tempore: sunt enī minores breuioresq́ꝫ. Sane colicus dolor, sæpenumero duobus diebus perpetuis cruciare solet. rigor vero quò fuerit vehementior, eò quoque breuior erit. Ac animæ motus in ipso, non ei qui timentibus euenit similis est: sed illi potius, qui verecundia affectis, aut frigida sese lauātibus, accidere solet. Itaqꝫ pugnat, certatq́ꝫ contra ea quæ molesta sunt, facultas, donec radicitus euellantur cōcutianturq́ue. At quia vehementes facit incursiones, & in intimo corpore coaceruata, magna vi caloris ipsa inuadit: febrim à rigore succedit, auxiliarem habēs in hoc certamine materiam, vnde & febris euadit vehemētior. Quod si aliquando inter certandum satis

Colicus dolor.

getur, antea quã res noxias dimo
uere possit (id vero vel ob faculta
tis imbecillitatem, vel caussã ma-
gnitudinem, euenire solet) neces-
sario sequetur mors. quemadmo-
dum iam antea dictum est. Postq̃
igitur huc vsque sermonẽ perdu
ximus: imponamus ei summam,
breuibus quibusdã capitibus, om-
nia quæ prædicta sunt, compre-
hendẽtem. quibus si quid dereli-
ctum fuerit, id quoque addere nõ
grauabimur. Igitur tussis, sternu
tamentum, singultus, rigor, vio-
lenti validi'que expultricis facul-
tatis sunt motus. Pandiculatiões,
& oscitationes, ad eandẽ pertinẽt
facultatem, & modũ seruãt: atq;
in horrore moderatior motus est.
Sed lõnge moderatior etiã est is,
qui per inæqualitatẽ infestat: vt
ipsum fere nõ motum, sed sensio-
nem dũtaxat eẽ dixeris: qualis in
vlcerosa lassitudine sensio est. ac
multo magis etiam in pruritu. in
hoc enim symptomate excremẽ-

torũ dũtaxat, quæ pruriginẽ excitare possint, sensus est: neq; enĩ alio nomĩe explicari possunt, nisi quis ea, aut nitrosa, aut salsa, aut amara, appellare voluerit, quod hmõi sit ipsorũ natura, q̃ ab externis rebus sumpto exẽplo dicere licet, vt vrtica, scilla, muria, aqua maris, & id genus reliq;s: neq; nõ ab his q̃ ad corpus ptinẽt, quippe solet pruritus vexare eos, qui aut balneũ negligũt, aut strigmẽtis referti sunt, aut cruditatibus abũdãt, aut praui succi cibos ingerũt: id vero lõge magis in psora, & lepra: qđ in hmõi affectibus & plus sit succi, & succus ipse crassior: atq; ob hũc magis crebriusq; pruriũt hi, q̃ reliq oẽs sine hmõi affectibus pruriẽtes. ac nihil iuuãtur, vel si vehemẽtissĩe scalpẽtes cutẽ sibi detraxerĩt. Succus enĩ noxius manet infixus, atq; (vt ita dicam) ĩpactus ĩ cute, neq; eĩ exiguus est, neq; tenuis, veluti in ĩjs q balneũ neglexerĩt, aut sordibus scatẽt: sed

& plurimus eſt & craſſus, & nõ-
nũq̃ lētus quoque. Atq; hõi ſym-
ptomata om̃ia à viciosis ſuccis ori
ginem trahunt: ac differunt inter
ſeſe, & qualitate, & quantitate
cauſſę. Prçterea & quiete & mo-
tu. Eſt enim exigua, tenuis, ſalſa,
& immota in pruritu. Itẽ exigua,
tenuis, erodens, & immota in laſ-
ſitudĩe vlceroſa. At multa, craſ-
ſa, ſalſa, & immota in lepra, pſora
'que. Pauca vero tenuis & mor-
dax, ac breuem quẽdam motũ ha
bẽs, in horrore. Si vero aut vehe
mentius mouetur, aut multũ a bũ
dat, aut mordacior eſt, iam non
horrorem, ſed rigorẽ excitat: ma
ximum quidem, ſi plurima ſimul
& mordaciſſima fuerit, vehemen
tiſſime'que moueatur, Minimum
vero, vbi aliqđ ex iam dictis mo-
dice auctum, efficit vt horror in
rigorem tranſmutetur. Complu-
res vero inter hũc minimum, &
illum maximum rigorem, medĳ
ſunt, tum magis, tũ minus inter

ſeſe differẽtes: ꝓut cauſſa magis, minus've, aut mouet, aut erodit, aut abũdat. Præterea ꝓut cauſſa rigorem excitans, in dictis differẽtijs, vel omnibus, vel quibuſdam, vel earũ aliqua fuerit aucta. Atq; hæc ſymptomata omnia, tum in cute, tum in ſubdita illi carne, cõgeſta cauſſa, cõſiſtere ſolẽt. Qđ vero ad tuſſim, ſternutamẽtum, & ſingultum attinet, Tuſſis quidem cauſſa, tum in pulmone, tum gutture, tum etiam thorace conſiſtit, Sternutamẽti, in naribus, Singultus vero, & in ventriculo & gula. Porro in omnibns quę dicta ſunt, vnum commune habetur: nempe expultricem facultatẽ ſeipſam ad vehemẽtiſſimos motus excitare, quo excutiat ea quæ inſtãt, quemadmodum antea diximus: tum alia quædam de ipſorũ generatiõe, tum etiam qđ ſternutamentũ ex accidente nonnunq̃, humorum in pulmone reſidẽtiũ, remediũ eſt, licet eius rei gratia

nõ fuerit excitatũ. Sic etiã vẽtrẽ
& gulã, in quibus singultus cõsi-
stit, sternutaméta purgãt, id que
per accidẽs. atq; hanc ob caussam
inter singultus remedia numerã
tur. quippe ventriculũ simul im-
pellunt musculi, qui per ventrem
& intenduntur, & contrahũtur,
vt violenta fiat in molestas cãs,
quas discutere oportet, incursio.
diximus iã fere omnia, tum facul-
tatum, tum functionũ animalium
symptomata, ac caussas quoque à
quibus illa oriũtur. Atqui in pri-
mo volumĩe, nulla naturalis, siue
functionis siue facultatis, sympto-
mata tractauimus. In hoc vero se-
cũdo, ꝑpter sermonis cõitatem,
nõnihil de ĩjs quoq; dictũ est. Sed
ꝑpriũ illis librũ dicabimus, nẽpe
tertiũ qui hũc sequitur. Verũ vt
in his duobus om̃ia animalis facul
tatis symptomata cõplectamur:
de his quoq; q̃ prĩcipes functiões
ĩpediũt, differẽdũ videt̃. Atq; in
ipsis tria symptomatũ gñā depre

hendũt. vnũ quũ abolet̃ functio. Alterũ quũ læditur. Tertium cũ in alienã speciẽ degenerat. Abo-letur quidẽ ĩ stultitia (vt vocãt) & obliuione. Sępenumero autem morbi in abscessum declinantes, stultitiã, aut obliuionẽ induxer̃t. Sane vidimus nõnullos & litera-rũ & artiũ omnino oblitos, adeo vt ne nominũ quidẽ suorũ memi nissent. Ita enim Thucidides scri bit in pestilentia euenisse, ex qua nonnulli, quum seruati fuissent, neque seipsos, neque suos necessa-rios agnouerunt. Atque visi sunt aliqui quibus extrema senectus, hmõi attulit symptomata. Vnde manifestũ est, & stultitiã, & obli uionẽ à frigore nasci: quippe me-dicamẽtis, quę hmõi symptoma-ta facere possunt, refrigerandi fa-cultas est. Hęc igit̃ symptomata, cerebri corpus refrigeratum esse declarant. Quemadmodũ & apo plexia, & morbus comitialis, ob pituitę ĩ vẽtriculis ipsius aceruatę

multitudinem accidere vidẽtur. proinde horum symptomatũ, tũ generatio, tum solutio, subitaria est: id quod per corporum intemperiem fieri, haudquaquã potest. At modica offendicula, ac veluti torpores, tum rationis, tum mẽoriæ, ob minorem eueniunt refrigerationẽ aut ob frigidũ aliquod medicamentũ, vel corpori ingestum, vel capiti adhibitũ, aut ob succum aliquẽ frigidũ in cerebro cõgestum Porro omne delirium, deprauatus est prĩcipis facultatis motus, à prauis succis, aut cerebri intemperie ortũ habẽs. Ac phrenitis nominatur, si febris accesserit: mania vero, si citra febrĩ accidat. Hæc interĩ mordaces sequitẽ succos, qualis est præcipue flaua bilis, interim vero à calidiori cerebri intemperatura nascitẽ. Sola autem melancholica (vt vocant) dementia, à frigidiori succo, vt caussa, euenire solet. Nam phrenitis non simpliciter ob calidos suc-

cos accidit, sed quum phleg-
monē, vel in cerebro, vel in ip-
sius membranis pariunt. In aliĳs
vero febribus deliria mouent, hu
iusmodi succo in cerebro abūdā-
te. Atque ea quæ in acutissimarū
febriū vigore oriūtur, mordacē,
calidū'que vaporē habent, cere-
brum occupātem: Melancholicæ
autem dementiæ, variæ sunt spe
cies: ꝑut in ipsis particulatim, do
losę. suspectæ'que imaginationes
apparēt. In omnibus autem vnū
commune habetur, quod Hippo-
crates quoque dixit. Si timor &
mœstitia diu perseuerant, atram
bilem significant: quippe omnes
præter rationem mœsti sunt. qđ
si eos interrogaueris quam ob rē
tristentur, non habent qđ respon
deāt. Ac non pauci ipsorum mor
tem, atq; alia quædam haudqua-
quam timenda, timere videtur.
Sunt qui vehementer cupiāt mo
ri. Quod vero atra bilis, rationa-
lis animę arcem occupans, timo-

rem, mœstitiam, & mortis expe-
ctationem inducat: nihil mirandū
est, quum videamus in rebus ex-
ternis nihil magis q̄ tenebras nos
perterrefacere. Si igitur quidpiā
tenebris simile rationali parti ani
mæ circūfundatur: hominem sem
per timere necesse est. vt pote qui
semper timoris caussam in corpo
re circunferat. Quod enim nobis
extrinsecus accidit, quum ambiēs
nos aer vastissimis tenebris fuerit
obscuratus: id melancholicis ab in
timo corpore erumpere videtur,
occupante cerebrum, vel ipsamet
atra bile, vel vapore quopiā me-
lancholico. vt in eo membro, quē
& inflantem, & hypochondriacū
appellant, euenire videmus.

GAL DE SYMPTOMATVM CAVSSIS, LIBER SEXTVS, GVILIELMO COPO BASILEIENSI INTERPRETE.

YMTOMATA QVÆ in naturalibus, tũ a=ctionibus, tum poten tĳs eueniunt: eandem habent inquiſitionis viam & rationem cum ĳs, quę a=nimali potentiæ ſupuenire ſolẽt. ac operæprecium fortaſſe fuerit, vt quemadmodum in his particu latim p ſpecies exercitati ſumus, ita & in illorũ ſpeciebus exercea=mur. Itaq; caput huius rei fuerit, ſi omnes cauſſas, quæ potentĳs no xam inferre poſſunt, noſcere vo=luerimus: vt quo pacto dum ſanæ ſunt, ſuas actiones perficiunt, no=ſcamus. Etenim ſi terendo, ventri culus cibos cõcoquit: ſi quo minus terat impediatur, crudelitatis effi=

cit symptomata. Porro si nihil omnino terat, etiã nihil omnino cõcoquere: si viciose terat, quoqꝫ cõcoquere dicet. Eadẽ ratione si putrefaciendo concoquit, nisi putredinẽ induxerit, haudquaq̃ concoquet. Verum si concoctio ipsa, vt nos demonstrauimus, alteratio est secundũ qualitatẽ, quam nimirum vẽtriculus facit, dum sibi cibos similes reddit: nemo negauerit alterationis errrorẽ, symptoma fore concoctionis. Quod si nulla penitus fuerit alteratio, vocabitur hoc symptoma cruditas: haud aliter quam vel immobilitas vel sensus priuatio in animalis potentiæ actionibus, significans præcipue partis animę actionum & abolitionem, & priuationem. Si vero fiat quidem alteratio, sed non vt oportet, vocabitur & hæc cruditas: non priuationem, vt prius illud symptoma, sed vicium duntaxat significans. At vicium bifariã accidere solet: aut enim tarde alterantur ci

bi, vt vix properiem tanſmutatio
nem ſnſcipiant : aut corrumpunt̃
omnino, vt nullam concoctionem
admittere poſſint . illud bradype-
pſia, id eſt tarda cõcoctio, nomina
tur: hoc nullum proprium nomen
obtinet . Atq; huiuſmodi ſnnt con
coctionis noxæ . Quarum cauſſa
communis quidem eſt alteratricis
potentiæ à ſcopo aberratio . Hæc
tum per ſpecies, tum per genera
diuiditur: Quippe duo prima ſunt
genera aberrationis, Vnumquum
potentia ipſa affecta eſt : alterum
ab externo quopiam errore naſci-
tur: atque vtrum'que rurſus diui-
ditur. Nam potentia bifariam læ-
ditur, aut per ſuam ipſius eſſenti-
am, aut per aliquem inſtrumento
rum morbum. Error vero extrin
ſecus aduenienſ, & ipſe triplex eſt
vnus à ventriculi excrementis, al
ter à cibis, Tertius à dormiendi tẽ
pore oritur. Iam in propria eſſen-
tia noxiæ intemperies quędam a-

gẽtium qualitatũ ſunt. Ab inſtru
mentis vero pendent eriſypelata, œdemata, phlegmonæ, ſcirri, abſceſſus, & alii quidam huiuſmodi morbi, atque horũ alĳ ſimplices, alĳ compoſiti in ventriculo conſiſtunt. Propter quos omnes ventriculus male concoquit, ipſius potentia, qua concoquit noxam ſuſtinente: per intemperies quidem in ſua ipſius eſſentia, per alios vero morbos qui inſtrumentales ſunt, impedita dumtaxat. Quod ſi cũ intemperie, inſtrumẽtorum morbi componantur, vtroque modo noxam patietur. Atque ob omnes iam expoſitas cauſſas, ventriculus male concoquere ſolet, vel nullo in cæteris incidente errore. E cõtrario vẽtriculo haudquaquam affecto animans non concoquit, aut propter ciborum, potionum'que immodicam quantitatem, aut prauam qualitatem, aut quia intempeſtiue, aut non recto ordine ingeruntur, aut excrementum in-

utile, aut ſomnum breuem. Porro vbi viciosa ciborum qualitas infeſtat, aut excrementa in ventriculo redundant, malam cõcoctionem corruptio comitatur. q̃q & ordo pręposterus, & cibus intempeſtiue exhibitus, idẽ efficere poſſunt. Ordinem præpoſterum appello, ſi quis exempli cauſſa, aut cotonea, aut mala punica in primis ingeſſerit, mox holera ſumat ex oleo & garo. Intempeſtiuũ vero cibum voco, ſi quis in aurora antea quã vel ipſe modice fuerit exercitatus, vel heſternus cibus deſcenderit, prandiũ ſumat. At corruptela, ſi nidorem referat, à calidis bilioſiſ'que cibis accidit. ſi acidus fuerit ructus, à frigidis natura atque pituitoſis. Similiter de excrementis dicendum eſt: q̃ppe acidum ructum excitãt pituitoſa frigida'q;: nidorẽ bilioſa & calida excremẽta. Atq; ventriculus quoq; per morbos frigidiores, acidos ructus: per calidos vero bilioſoſ'que

nidorē ructat. Bradypepſia, id eſt tarda cōcoctio, fit quia difficulter cibi corrumpuntur, vel quod potentia illos non ſuperat, vel quod ſomnus breuior fuit, quam vt eos vincere poſſet. Vbi vero citra corruptelam cibus omnino coctione priuatur, tum ſcire oportet ventriculum plane victum eſſe: vel ab immodica multitudine, quam potentiæ imbecillitas ferre non potuit, aut à vehementi frigore: quippe ventriculus in huiuſmodi conſtitutionibus, ita à coquendo ceſſat, vt ne aggrediatur quidem omnino concoctionem. Huiuſmodi exemplis facile intelliges eas quæ in vaſis accidunt cruditates, nam ad eoſdem modos reducūtur. Similiter & eas quas tertia coctio parit, quas mox totius corporis nutricatio ſequitur: eandem habente proportionem ad venas cibo, qui à ventriculo ipſis tranſmittitur, atque ad carnes eo, qui à venis in ipſas digeritur, quam

habẽt cibi potionisq́; ad ventri-
culum, Atq; hæc omnia nobis in-
dicauit præcognita concoctionis
ratio. Quum enim tẽperiem hu-
iusmodi, quæ ex quatuor constat
elementis, & quæ corporis ven-
triculi proprietatẽ constituit, sci-
uerimus esse caussam alterationis
ciborum quodq́; ad hanc rem nõ
mediocriter confert calidum ele-
mentum: facile nobis via ostende-
tur, qua cruditatis quoque caussas
inueniamus. Atqui nõ solum per
cruditates, verumetiam in reli-
quis omnibus tria symptomatum
genera deprehenduntur. vnum
veluti abolitio, vel priuatio est,
vel quomodolibet nominare vo-
lueris: alterum defectus vel imper
fectio actionis, Tertium cum pra-
ua & erronea fit actio. Iam ven-
triculus (vt nuper dicebamus) a-
ctione priuatus dicitur, quum ne
minimũ quidem cibos alterat, im
perfecte concoquit per bradype-
psias, id est tardas cõcoctiones. de

prauata vero & erronea actio vocatur, vbi cibos corrumpit. Porro in venis actionis priuatio dep̄hendit̄, vbi humores omnino crudi relinquuntur. eiusdem vero defectio, quum semicõcocti sunt. sed deprauata actio fit, vbi viciosi euaserint. Haud aliter in vniuerso animantis habitu, velut priuatio actiõis dicetur, si ibidem crudi cõstiterint humores: defectio vbi semicocti: prauitas quum fuerint viciati. Ex huiusmodi viciatis succis generant̄ erisypelata, cancri, gãgrenę, phagedęnę, carbones, herpetes, atq; alij id genus morbi. Atque oim horũ symptomatũ caussæ, nõ diuersi generis sunt à prioribus, quas de vẽtriculo diximus, Etenim aliæ ad potentiæ imbecillitatem, aliæ ad errorem qui circa cibos committitur: aliæ ad studia, & ea quæ extrinsecus animanti accidunt, referuntur, Idque eadẽ qua in illis ratione. Nam potentiæ imbecillitas, interim peculiarem

ſimiliarium partium intemperi-
em, interim non hanc, ſed inſtru-
mentorū morbos comitatur. Por-
ro cibi deprauatio, tum ad multi-
tudinem, tum ad ſuccorum quali-
tatem refertur. Quemadmodum
& ſtudia, & ea q̄ extrinſecus oc-
currunt, ad ordinem præpoſte-
rum, & intempeſtiuam, vt opi-
nor, aſſumptionem pertinere vi-
dentur. Atqui ſtudia voco æqui-
tationem piſcationē, venerea, bal
neas, deambulationes, nauigatio-
nes, venationes, atque vt ſimpli-
citer dicam, quicquid corporis ſer
uitio gerimus. Iam nō ſatis fuerit
medicū ſola ſymptomata, ipſorū-
que generationē inuenire: verum
generationis quoq; modū, vt va-
rium inter effectrices cauſſas ordi
nē obtineāt, ſcire neceſſe ē. Neq;
enim ſolum id noſſe conuenit, nū
vētriculus nihil om̄ino concoxe-
rit: ſed quā ob rē ita euenerit ſciē-
dū eſt, an ob vehementē coctricis
potentię imbecillitatē, an ob imo-

dicam multitudinem, an ob prauã aliquam ciborum qualitatẽ. Quippe si ciborum caussa symptoma acciderit, facile corrigitur: si vero ob extremum potentiæ casum, in lienteriam, id est intestinorum leuitatem, aut in aquam intercutẽ, quã tympaniam vocant, permutabitur. Haud aliter de venis quoq; dicendum est. non solum enim nũ sanguifica vis à scopo deciderit, verumetiã quam ob caussam deciderit, inquirẽdum est: vtrum ob sanguificæ potentiæ imbecillitatem (nec enim inepte ita vocabitur) an ob multos, frigidos, eosdem'q; crudos humores, quos vẽtriculus venis reddidit. siquidem hoc facile sanari potest: illud in aquam intercutem transit. Similiter in corporis habitu inquirẽdum est. Quippe ob crudos humores afficiuntur, q à morbis immodice satiari mox flatibus impleri per vniuersum corporis habitum, aqua intercute infestantur. Quibus vero ob potẽ

tiæ imbecillitatem id euenerit, ĳ in eam speciem aquæ intercutis incidere solent, quã anasarca vocant. Cęterum omnis intemperies, si vehemens fuerit, vires deĳcit. quod si frigus vicerit, frigidos affectus efficiet: contra, si calor. Itidem in reliquarum duarum qualitatum oppositione considerare oportet. Porro omnia quæ iam dicta sunt, vna in re communicant. nempe quod maxime ab eo quod secundum naturam est, aberrant. Nam si ventriculus in cibos, quos consueuerit quis accipere, & qui modum non excedant, omnino nihil agere videat: maxima ipsum intemperie affici, conĳciendũ est, quæ si immodico calore grassetr: illico cibi corrumpentur, ac communiter quidem corruptela nidorem refert. priuatim vero quilibet cibus id nidoris genus reddit, quod naturæ suæ proprium est. sunt enim cibi, qui posteaquã corrupti sunt, virulentiam, aut cœ-

ni fœtorem reddunt, nonnulli pi-
scium crudorum, aut alterius'ab-
surde, explicatu'q; difficilisputredi
nis, nidorē referuntur. Nullus enī
cibus, si immodice fuerit calfactus
sine putredine permanere potest.
qui sic affecti sunt, siti cruciantur,
atq; interdum paruis, tenuibus, ac
hecticis, febribus corripiunt. Si ob
frigoris vehementer intempe-
riem, cibus omnino crudus per-
manserit: ita affecti neque sitiunt,
neque febricitant, atq; ciborum i-
psorumqualitatem exacte perci-
piunt, siue ad ructum, siuevomiti-
onem prouocetur. quod si leue a-
liquod coctionisvestigium cibis ī-
primatur, fuerit'q; ciborum natu-
ra, aut modice temperata, aut fri-
gidior, acidi ructus excitabuntur:
si vero calidiori fuerint intempe-
rie, aut suapte natura flatum ex-
citare possit, vapore spiritu'q; vē
triculum implent. Atque in huius
modi intēperies facile labitur, ven
triculus. Verū ad tantam vel sic-

citatis, vel humiditatis intemperi em, vt actio eius aboleatur, vētriculus, nisi in multo tempore, peruenire non potest. quippe oportet vt aqua intercus, humiditatem, senectus vero, tabes, siccitatem prę cedat, Sed huiusmodi differentiarum explicatio alterius fuerit negocij. Iam ad retentricem potētiam veniendum est. Nam & in hac triplex occurrit: prima symptomatum differentia, si omnino non comprehendat, si debiliter, si deprauate. Nam si nihil penitus aut debiliter retineat, vel flatum, vel fluctuationem ī caussa esse putandum est: flatum quidem, vbi alimenta suapte natura, vt flatum pariant, sunt idonea, ac ventriculus nō ita multo frigore affectus est, fluctuatiões vero quū nihil in ipo cōtinet ex quo flatus excitari possit, aut ipe nimio frigore laborāt. Nā humōi affectus nullū vaporē suscitare solet. Porro manifestū ē

fluctuationem nō sine potione in ventriculo prouenire. Vltimę vero imbecillitatis eius caussa, morbus est: atque alius quidem veluti simillaris partis ventriculi morbus, alius veluti instrumenti. De motibus autem in ipso deprauatis vt pote quum vel tremit, vel palpitat, vel quodammodo concutitur, vel conuellitũ, in libro de symptomatum differentia iam dictum est. Porro cuiusmodi sit vna quęque dictarũ motionũ, quæ ve sit vniuscuiusq; ipsarũ caussa, proximo libro ostensum est. atqui in pñsentia hoc adĳciendum videtur: nempe quod miscentur & morbi, & symptomata, tũ retentricis, tũ expultricis facultatis: vt in ea vẽtriculi cõmotione, quæ veluti cõuulsio eius est, ac illi per singultũ accidit. Neque enim absoluta conuulsio est, hæc enim solis musculis inesse solet: atqui neq; ventriculus ipse, neq; ipsius hostiolũ musculus esse cẽsebitur. Porro vtrisq;

potentĳs commmune quoddam symptoma veluti conuulsio quædam attribuitur. retentrici quidem, quod ventriculus per singultum praue & non secundum naturam, cibos amplectitur: expultrici vero, quod præcipue ad eam ptinet deprauatus ille motus, dũ ea quæ molesta sunt expellere conatur. iam vero & vomentibus, & ĳs qui singultu vexãtur. vt nõ idẽ est motus, ita nec affectus idẽ. Nam per vomitiones, ea q̃ in spatio continent, eĳciuntur. per singultũ vero, ea quæ vẽtriculi corpus imbuerũt: haud dissimili tũ affectu, tũ motu qualẽ fieri offendimus ĳs qui ob intemperiem tussi molestantur, cũ omnes vẽtriculi partes, id quod cruciat exprimere tentãt. hãc ob caussam, quibus vẽtriculus obriguit, ĳ huiusmodi symptoma experiuntur. Itidẽ qui piper affatim deuorant, aut calidũ aliquod pharmacum, deinde calidam potionem superbibunt at-

que eo magis mouebit ſingultum
piper, quo fuerit in tenuiores par-
tes contritum, ita enim facilius vē
triculi corpus ſubingredietū. Sic de
reliquis quoque omnibus intelli-
gēdum eſt: quippe ſiue calida ſint,
ſiue frigida, ſi in ventriculi cor-
pus penetrant, ſingultum excita-
bunt. qui primum quidem expul-
tricis potentiæ motus quidam eſt:
deinde retentricis quoque, quam
amplexatricem etiam vocare lice
bit. Similiter nauſea quoque ex-
pultricis facultatis deprauatus mo
tus eſt, quo per gulam celerrime
vacuetur id quod ventriculo no-
xium eſt. Atq; in hoc ſymptoma-
tum genere haud abſurde nume-
ratur lienteria, id eſt in inteſtino-
rum leuitas, vbi ventriculus à re
quapiam vel mordaci, vel grauan
te, ſic irritatur, vt eam expelle-
re cupiat. Etenim quum duo ſint
ventriculo hoſtiola, vnum ad gu-
lam ſuperius, alterum inferius ad
pyloron id eſt ianitorem: ad quod-

libet horum deriuetur id quod infestat, illo ad expulsionem vtetur. Quod si vtrisque eiusmodi affectus superuenerit, vtrumque simul hostium, ad hũc vsum accõmodabit. vt in eo affectu quem cholerem vocant, videre est. Superest quartum potentiæ genus, quam attractricem vocant: quæ etiam triplici symptomatum genere corripi potest, quippe vel omnino nequit trahere cibos: (vocatur'que huiusmodi symptoma, gulæ paralysis, id est resolutio, vel difficulter trahit, quum videlicet iam incipit quidem resolui gula, sed nondum resoluta est. Tertium ab his genus est, quum deprauata sit attractio. verum de motione deprauata, iam sæpe diximus, quemadmodum & de affectibus à quibus oritur. Porro solet nonnunquam superuenire carneum tuberculum, quale in externis quoque partibus videre est. quod ita gulam occupat, vt interim

totam ciborum viam, interim partem aliquam eius obstruat: vocanturque huiusmodi affectus, morbi instrumẽtorum, de quibus in libro de morborum differentia iam diximus. Quum enim secundum naturam se habuerit ventriculus, ê supernis partibus ad sese trahit, atque per inferiores deĳcit: quum vero prçter naturam affectus est, etiam ab infernis aliquid assumit, quippe nonnullis clysteres adeo ascenderunt, vt vomitione reĳcerentur. quemadmodum & stercus, per letales voluulos. Atqui satus fuerit per huiusmodi affectus, vt dicamus ventirculum non trahere, sed suscipere duntaxat ea quæ ob intestinorum compressionem violenter sursum feruntur. Nam quod intestina (etenim de his aliquid dicere operæprecium fuerit) constringũtur: id ipsis secũdum naturam conuenit, id quod in alĳs libris iam diximus: atque constrictionis auxilio adiuta, cibũ

ad infernas partes deĳciũt. verũ per affectus quosdam, quum constringi inceperint, ea quæ in ipsis continentur, ab infernis ad superiora feruntur. Ita solet euenire nonnullis, quibus non licet ventris onera deponere, quia versantur vel in foro, vel ĩ alio loco, vel negocio: vt humor quispiã acris ad sedem vsque descendat, ibiq́ violenter retentus, rursus ad supernas partes referatur, atq́ tum & vẽtriculũ rodat & caput vaporibus impleat. Incipit enĩ motum à podice, animalis potentiæ instrumento. Deinde quodlibet intestinorũ ipsum à se expellit ad proximũ quod loco superiori cõstitutũ sit: haud aliter quã antea quum deorsum tradebatur. Atq́ ad hunc modum flatus interdum retẽtus recurrit. Itaque nõ mirũ videri debet, si per tam violẽtas intestinorum constrictiones, aliquando tũ clyster, tũ stercus, ad ventriculũ præter naturam refe

ratur, atq; sic vomitiõis impetũ excitet. Porro alij ipſorũ motus, ſub genere eorũ quæ ſecundũ naturam ſunt, continentur. Qui ſi vel debiles, vel deprauati fuerĩt, inter ſymptomata numerari debent. Atque proportione ad eos motus, quos de ventriculo diximus, referẽdi ſunt. Ita etiam vbi inteſtina motu priuãtur, nõ mediocre ſymptoma fuerit: atq; hãc ob cauſſam fit nonnunquã volu us. Itidem & tumores præter naturam obſtant aliquando, vt vel nihil omnino excrementorũ deorſum ferri queat, vel nõ ſatis copioſe dejiciantur. Eſt vbi induratum ſtercus, in quorũdam inteſtinorum reuolutionibus infixum, prohibet quo minus ſuperiora excrementa deorſum labantur. Cęterum hoc loco obſeruãdum eſt, vt omnia ſymptomata inteſtinorum, ad ea quæ de ventriculo dicta ſunt proportione referantur: ſiue per intemperiem, ſiue ob tu-

morem aliquem præter naturã, siue per ea quę continentur in ipsis excrementa, eueniant. Iam ne temporis iacturam faciamus, satius fuerit, vt vitata prolixitate, ad aliud symptomatum genus nostra cõuertatur oratio. Igitur alimenti per corpus digestio (gręci anadosin vocant) inter naturalia opera numeratur: quum ex ventriculo in iecur, atque ex hoc in vniuersum corpus, alimẽtum digeritur. atque iam ostendimus eam perfici, quum quælibet partium, peculiarem sibi cibum allicit. porro huic actioni tria symptomatũ genera accidere solent. Nam vel imbecilla, vel depriuata est, vel omnino cessat. ac caussarum quoque quẽadmodum supra diximus, triplex distĩctio est: nempe aut trahẽtium partiũ intẽperies, aut ĩstrumẽtorum morbi, aut digerendi alimenti prauitas. Per intẽperies, facultas redditur

ĩbecilla. Inſtrumẽtorũ vero mor=
bi ciborũ meatus adſtringũt. Pra
uitas autẽ dicetur, ſi vel craſſior
eſt cibus, vel viſcoſior. Verum
quibus notis hæc dinoſcantᷣ, oſtẽ
dere in p̃ſentia fortaſſe fuerit in=
tempeſtiuũ. Igitur de excremen
torũ expulſione ſermonẽ aggre=
diamur. atq; in hac triplices etiã
inueniũtur cauſſæ: vna quũ par=
tes, quę excrementa expurgant,
ſunt imbecillæ, altera viarũ an=
guſtia, poſtrema eſt excrementi
malitia. Imbecillitatem intempe=
ries: anguſtiã vero parit, vel ob=
turatio, vel aliquis inſtrumento=
rũ tumor. Atqui tumorũ cauſſa
eſt humorum fluxio, quũ in ipſa
inſtrumentorum corpora effun=
duntur. Obturationem facit, hu=
morum, vel craſſitudo, vel viſco
ſitas, vel innatum aliquod tuber=
culum. Excrementorum malitia
oritur tum à multitudine, tum à
craſſitudine, tum etiam à viſcoſi
tate. Cæterum per concoctionem

in venis factã, tria quoque redũ-
dant excrementorum gña. Vnũ
quidem bilis amara, Alterũ alte-
ra bilis, Tertium veluti serum.
amarã bilem vesica iocineri adia
cens expurgat: atram bilem lien
ad se allicit. Serum renes trahũt.
Porro quicquid, viciose expurga
tur, id vel ob instrumenti ꝓprĩ
imbecillitatem, vel ob viarũ an-
gustiam, sic expurgari putãdum
est. quum viarum autem duo sint
genera, vnum per quod trahitur
excrementum, alterum per quod
expellit: vtriuslibet angustia ex-
cretionem lædere potest. Quin-
etiam ipsis haudquaquam læsis, si
fuerint excremẽta multa, fuerint
ꝗ immoderata omnia, ita vt ex-
cerni non possint: ipsa per vniuer
sum corpus, vnà cũ sanguine fe-
runtur. Ipsius vero immodera-
tiõis, duplex affertur caussa: nẽpe
alteratrix potẽtia male affecta, &
alimentorũ prauitas. potentia læ-
ditur ob partium intemperiem,

veluti iam sæpe diximus. q̄ vero ex alimẽtis orit̃ prauitas, in quolibet excrementorum proprium obtinet modũ: quippe alia suapte natura ad atram bilem magis declinãt, alia ad aquositates, alia ad bilem amaram: quemadmodum ĩ libris quos de ipsis edidimus, iam dictum est. Igitur intemperies, q̄ alteratricis facultatis imbecillitatem peperit, calidior quidem quã oportet: interdũ biliosum, interdum melancholicum excrementum efficit (atqui cuiusmodi sint hæc excrementa, in aliĩs libris ostensum est) frigidior vero pituitatem, & aquosum excrementum parit. Neque vllum est excrementum, quod non sequatur propria symptomatum species. pallida bilis, si p̱ vniuersum corporis habitum redundat, regium morbum(græci icteron vocãt). si vero in vna dũtaxat parte, erisypelata, & herpetes excitat.

Atram bilem, si in vniuerso fue-

rit corpore, elephas: si in vna ali=
qua parte, cancer sequitur. Pitui=
tam, si per vniuersum corpus in=
creuerit, ea species aquæ intercu
tis quã leucophlegntiã vocant,
comitatur. In vna vero parte,
œdema: ita enim appellant tumo
rem laxum ac doloris expertem.
Serosa excrementa si redundant:
aquam intercutem (quã ascitẽ no
minant) generare solent: quæ si
in vnam aliquã partem incubue=
rint, in ea phlyctænas, id est pu=
stulas, excitant. ita accidere vi=
demus, vbi singula excrementa
syncera redũdauerint. vbi vero
vel inter sese, vel cum sanguine
fuerint permixta: multas tũ sym
ptomatum, tum morborum, spe=
cies inducunt. de quibus nõ opus
est hic longiorem producere ser=
monẽ: sed reuertamur ad ea, q̃ su
pra proposuimus. Nutricatio, vt
naturaliũ actionũ prima ẽ, ita fe=
re perq̃ necessaria est, qppe q̃ al=
teratricis facultatis speciescẽse=

tur. Siquidem & concoctio quę in ventriculo fit, alteratio est: itidē ea quæ in venis, & quæ in qualibet parte. Quibus quarta alterationis species annumeratur, quæ assimilatio vocat̄. Quæ licet nomen diuersum à nutricatiōe sortita sit, idem tamen est vtriusq; opus. Porro nutricatio aberrat à scopo, si vel omnino nihil agit, vel à perfecta actiōe deficit: idq; ob altricem facultatem, quæ sub alterationis genere continet̄: vel ob materię, tum defectū, tum prauitatem. defectus quidem cibi est in eo affectu, quo corpus assūpto cibo nō pascitur (græci atrophiā vocant) siue exiguus cibus, siue omnino nullus ingeratur. deprauatus vero cibus facit elephantē, leucas, id ē vitiligines, atq; alios huiusmodi morbos. Nā vbi carni cibus assimilatur, si pituita refertus sit sanguis, accidit vt caro quoq; magis pituitosa efficiatur. neque enim idē est, carnē esse, &

carnem phlegmaticam esse. Neque etiam idem est carnem eẽ, & melãcholicam carnem esse. Neq; hercle vel biliosam, vel tẽperatã in primis (quas vocant) qualitatibus: vel humidiorẽ, vel sicciorẽ, vel calidiorem, vel frigidiorem. facile vero credes ea q̃ diximus, si animalium carnẽ consideraueritis, tum eorũ quæ sanguine p̃dita sunt, tum eorũ quę illo carent: pręterea serpentum qui vere gigni conspiciuntur, eorum maxie qui viridium hærbarum imitantur colorem. Atqui horum caro hęrbis est similis: reliqui albã habent carnem, & sanguinis expertẽ, veluti scarabeus, & polypus. atque aliorũ aliter caro affecta est sed horum differẽtias ob infinitã multitudinẽ nominare nemo potest. Quũ igitur (vt dicebamus) pituitoso viscoso'q; sanguie diutius alitur, caro quidẽ manet, sed mutatur eius differẽtia, & in aliã speciẽ conuertitur, & media caro

fit, inter eam quæ sanguine præ-
dita est, & eam quę sanguine ca-
ret. Atque quũ sic fuerit affecta,
accidit vt ne tentet quidẽ postea
affluens sibi alimentum in ruben-
tis carnis speciem transmutare,
haud aliter q̃ polypis, scarabeis'q;
accidit. Hac occasione q̃ celerri-
me ipsa tota & alba, & pituitosa
euadit: quãdo & ipsa cibũ in rubo
rem posthac trãsmutare nõ põt,
& id qđ ei influit, pituitosum est.
Qualis enĩ protinus ab initio &
scarabeorum & testaceorum fere
omnium caro est: talem ex trans-
mutatione acquirũt ĩj, qui leuce,
id est vitiligine, infestantur. ita
enim huiusmodi affectũ in carne
appellare solent, à colore nomen
instituẽtes. At vbi caro nigra ac
pallida fuerit, elephas nomĩatur,
ab animali elephãto mutuato no-
mine. Nec aliter hic affectus gene
rari solet q̃ leuce, quũ longo tem
pore cibus melancholicus ad car-
nem fluxerit. Iam Alphi haud di

uersum à pdictis habēt gñationis modum: verũ p hos nõ tota caro afficit, sed corpis dũtaxat superficies, veluti squamis quibusdã inspergit. atq; albi qdē ex pituita, nigri vero ex melãcholico humore, pdeũt. Cæterũ quãta sit alimẽtorũ vis, & q̃ vehementer carnẽ pmutare possint, Aristoteli q̃que dictũ est, vbi meminit terrarum ad quas deducta pecora, immutari conspiciũtur: tũ in colore, tum in aliĩs qbusdã, q̃ ne sensum qdẽ fugiũt, differẽtĩs. Qui vero negãt alitũ ab alimẽto mutari posse qđ vincẽtis, nõ victi, alimẽtũ sit nomẽ: ĩ neq; de aĩantiũ, neq; de plãtarũ trãsmutatiõe, q cq̃ sanũ dicere possũt: hallucinariq; circa litteras, nemini nõ manifestissĩe apparẽt, Et eĩ q̃ de psica plãta in Aegyptũ trãslata narrãtur, nẽo ignorat. Similiter (vt opinor) & de vitibus q̃ apud nos natæ sunt, si in alienam deferantur terram, vinum longe diuersum reddũt: itidem de reliquis q̃q; plantis ru-

ſticæ rei ſcriptores oſtenderunt. quemadmodũ & de herbis, ĩj qui hærbariam poſteris tradiderunt: quippe quum ex ſuis terris ĩ alienas deferũtur, etiam minori quã duorum ſtadiorũ interuallo, non paucis alterationis differentĩjs immutantur. Proinde non ſatis erat quod ſcirẽt, ac dicerent alimẽtũ nomen eſſe rei, quæ vincitur, alteratur, mutatur. Sed diſtinguere debuerunt, quo pacto vitiligo, id eſt leuce generetur: Etenim huiuſmodi affectus cauſſa ẽ, vel caro quę alitur, vel alimenti ipſius prauitas. quod ſi (vt ipſi volunt) alimentum non eſt, neceſſario dicẽdum erit, quod ſit caro. quid igĩt obſtat, quominus ipſa ſibi alimentum omnino aſſimilet, ita enĩ qđ natura huius affectiõis cauſſa ſit, dicere oporteret. Igĩt longe melius fuerit, vt dicamus alimẽtum eſſe cauſſam, At licet eius qđ alitur munus ſit, alimentũ ſibi reddere ſimile: alimẽti vero pathos,

vt immutetur, alito'q; simile efficiatur: non dixeris tamen, id quod afficitur, agenti vel minimã quandam talionem non posse referre. Hoc enim q̃ longe à veritate recedat, iam diximus quum huiusmodi argumentum tractaremus. Neque etiam nos solum ita sentimus, verum etiam philosophorũ qui naturæ tum functiones, tum affectus enarrauerunt grauissimi. vnde constat rem omnem (etiam si fuerit multo potentior) affici ab illa cum qua versatur, idq; sensu haud obscure percipiente: qđ & si ad primam applicationem latet, temporis tamen progressu facile apparebit. Ita gladius, licet ad secandum sit efficacissimus, vbi carnes vel mollissimas secat, obtusior redditur: ac durissimum lapidem, aquæ gutta, si diutius in eum destillauerit, excauare potest. Iã qd de ĩjs quæ inter sese miscentur dicendum sit, nemo nescit. quippe si in aquæ feruentis amphoram,

gelidæ aquæ heminam effuderis, id quod ex vtrisque mixtum est, non solum heminam victam esse declarat, sed vincentis quoque affectum quem gelidæ hemina, in feruentis aquæ amphoram retrusit. rursus si in frigidę amphoram, feruentis aquæ heminam effundas, succumbet quidem hemina. At afficietur interea (licet non ita multum) amphora. Verum vt iam antea diximus, non est instituti nostri in hoc opere, neque contendere, neque sermonē protrahere: sed quo ad eius fieri potest, q̄ celerrime docere. Igitur leuce, id est vitiligo, maximus alteratricis facultatis est error. Sunt aliȷ̄ quoque multi parui'que errores, cū vel per humiditatem, vel siccitatē, vel calorem, vel frigus, caro immutatur. Sed nō solū ob alteratricis facultatis imbecillitatem, pars aliqua priuatur alimento: verumetiam vbi attrahendi vis fuerit imbecillior, aut expultrix immodice mouerit.

Atqui tum immodice mouet expellẽdi vis(vt & antea diximus) cum retentrix potentia grauat̃, aut ob excrementorum vel multitudinem, vel acrimoniam, aut ob propriam imbecillitatem. tunc enim necesse est, vt cũ eo quod redundat, simul etiam quod vtile ẽ, excernatur: vt in lienteria, dysenteria, colera'que fieri solet. Quod si expellendi facultas fuerit imbecilla, necesse est carnem tum humidiorem fieri, tum pluribus excrementis impleri. Atqui multorum excrementorũ redũdantia, ob alteratricis facultatis imbecillitatem accidit. Itaq; simul vtrãq; potentiam à sua functione aberrare cõtigerit, vt attrahẽdi vis multum alliciat succum, non possit autem alteratrix quicq̃d attractum est cõficere: tum multa redũdare excremẽta, ac expultricẽ vim hoc tẽpore minus ꝓbe imbecilliusq; suo munere fungi, & hãc ob rẽ cõplura in carne cremẽta consiste-

re, necesse est. ita fit vt pro excre mentorum, tum specie, tum quan titate, alias aliter raro immutet, vt interim ædematis, id est mol= lis tumoris, interim inflatiōis, nō nunq̃ aquę intercutis referat spe= ciem. atq; hoc genere continetur illa aquæ intercutis species, quam anasarca nominant. Verum non est nobis immorandū (vt opinor) in ijs, quippe qui non omnia parti culatim explicare decreuimus: sa tis enim videtur ea quæ ad studio sorum exercitationem conducere possunt, proposuisse. Igitur haud importunum fuerit ad aliud sym= ptomatum genus transire, qđ nō longe abest ab ijs quæ in actionis noxa cōsistunt. Hoc genus in ex= crementorum tum quantitate: tū qualitate conspicitur: siue poten= tiæ noxa adueniat, siue intempe= stiue irritetur, siue ad prauum mo tum excitetur, Aut instrumen= tum aliquod hianti ore pateat, aut rumpatur, aut erodatur: id quod

in sanguinis excretiõe videre est: satius enim fortasse fuerit ab hac initium sumere, quippe quæ fere semp ex genere videtur esse prę-ter naturam. Nam excepto eo sanguinis fluore, q mulieribus ab vtero defluit: reliquę omnes sanguinis expulsiones, toto genere præter naturam esse censentur. Atq vteri profluuia, tunc solum p̄ter naturam sunt, quũ modũ in quãtitate excesserint. Igitur vasa rũpuntur, aut ob plagam extrinsecus illatã, aut aliquo calcitrante, aut percutiente, aut alias hominẽ vehementer feriẽte, rumpuntur & salientibus, & ab alto cadentibus: pręterea ijs, qui acuta magnaque voce clamauerint, quippe per huiusmodi clamorem, vocalium instrumentorum partes non mediocriter tunduntur, atque eandẽ ob rem disrumpuntur eorum vasa quos saltationes læserunt. Sed illorum qui ab alto ceciderunt noxa, ad plagarũ genus referẽda ẽ;

Nihil enim refert, siue ob cadentē super te lapidem, siue quia vehe- menti impetu in terram delapsus es, pars quæpiam affligatur. Ob has fere caussas vasa rumpuntur, quæ adeo sunt euidentes, vt ne- minem latere possint. Sūt alia flu xionum genera, quę à corporis af fectibus scaturiūt: vt si quis vltro é naribus sanguinem mittat, aut ipsum vomat, aut tussiendo, aut screando reijciat, aut à sede deij- ciendo, aut meiendo cum vrina sanguinem expellat. Omnes hu- iusmodi fluxiones toto genere p̄- ter naturam sunt. At muliebre pro fluuium, vt iam diximus, non toto genere, sed tunc solum præ- ter naturam est, quum quantita- tis modum excesserit. Horum om nium caussa trifariam distingui- tur, quippe vel facultas ora vaso- rum aperit, vt in sanguinis fluo- re é naribus videre est: vel san- guis ipse male affectus est, aut va- sorum aliquod male affectum. San

guinem male affectum dico, vel quum adeo viciosus est (græci cacochymon vocant) vt vasa quibus continetur erodat: vel adeo ẽ auctus vt à vasis contineri nõ possit, atque hic vt vas ipsum rumpere non potest, ita vasorum ora aperire potest. At vasa male affecta dicuntur, si vel molliora, vel duriora, vel tenuiora fuerint. Id quod nõnullis à natura cõtingit, quorum figmentum statim in vtero viciatur. Quãquàm etiã molliora à redundãte humiditate: duriora, ab ariditate, tenuiora ab inedia nonnunquam proueniunt.

Quod immodice molle est, facile rumpit ob imbecillitatẽ: At valde durũ, quia haud facile multum extẽdit. Tenue ob venarũ vtrasque huiusmodi affectiones, non solum ab internis caussis, verũ etiã ab externis rumpi facile potest. Verum non omnia vasa similiter erodi possũt. Nã durũ crassũmq; erodi contumax. Ita de hiatu quoq;

dicendum est. Nam vasa imbecil
la, mollia & tenuia, prona sunt vt
ora ipsorum pateant. Robusta ve
ro & crassa, & dura, sunt ad hiatũ
inepta. Accidit autẽ hiatus ab his
quæ vasorũ ora irritant, & à ple-
nitudine grauante, nõnunq̃ à na
tura, quũ excernit ea quæ sibi mo
lesta sunt. Sũt qui iam dictis quar
tum genus addant, ipsum'que pe-
desin id est saltum sanguinis, vo-
cant. sed non ita res se habet. qp-
pe haud quaq̃ quartum genus est,
sed vel ob exiguarum venarum
hiatum fit, vel ad genus cruentæ
excretiõis reduci nõ debet, Quip
pe seri speciẽ refert, quale per io-
cineris renũ'q; imbecillitatẽ sub-
īde euenire solet: vt vel cũ vrinas,
vel cũ alui excremẽtis, serũ cruẽ
tum eijciatur. sed de ijs postea di-
cemus. In præsentia de his quæ
vomitione reijciuntur: dicendum
est, fiunt autem huiusmodi excre
tiones, interim grauato ob multi-
tudinem ventriculo, vt quũ plu-

rimum cibi ingeſtum eſt: interim ob rem mordacem, veluti mœſto, quemadmodum vbi per cruditates cibus ingeſtus, vel aridum ructum, vel nidorem, vel amarorē, vel acrimoniam refert. Eodē genere cōtinent, & biliosa, & p tuitosa, & ſeroſa excremēta: tum inibi nata, tum ex vniuerſo animantis habitu in ipſum deriuata. Eſt præterea tertium cauſſarum genus, quibus ventriculus ad vomēdi impetum concitatur, nulla vel graui, vel mordaci re ipſum irritante: ſed ob id duntaxat qđ præter naturam quidpiam in eo continetur. Eſt autem cōmunis omniū q̄ p̄ter naturā ſunt definitio, ſi (poſtea q̄ concocta ſunt) alere nō poſſint. Hac ratione (vt opinor) non ſolum acida pituita, aut ſalſa: verum dulcis quoque nonnunquam in ventriculo conſiſtens, ipſum ad vomitum prouocat. Haud aliter ſanguis, vbi in ventriculum effuſus eſt, ipſum ad vomitionem

impellit. Solet ventriculus etiam ad inferiores partes excrementa transmittere, idq; aliqñ celerius, aliquando tardius, aut minus, aut plus, aut sæpenũero, aut raro, vel vtile alimentũ, vel corruptũ, aut à supnis in ipsum deriuatũ, aut in ipso genitũ. At excretio solitũ tẽpus præuenit, vel qa ventriculus ob multũ cibũ assumptũ grauat̃, vel pũgit̃, vellicatur'q; à re mordente, quã vt alienã ac extraneã expellere nititur. Cæterũ meminisse debemus, quũ multũ q̃d dicimus, id trifariã fieri posse, Aut qa potentiam vt pote imbecilliorem vincit: aut assumptũ alimentũ immodicũ ẽ, aut ob vtrãq; caussam. Præter iam dictas caussas alimẽta quoq; tum humidiora, tũ viscosiora ingesta, velocẽ deiectionẽ efficiunt: q̃ tum celerius delabũtur, quum leuiter post eorũ assumptionem ambulaueris, vt concutiant̃ quidem, sed non ante tempus per corpus digerãtur, id quod per cõ

cussiones interdum accidere vi-
detur. At quoniã complures sunt
intestinorum circũuolutiones, ne
cesse est vt alimenta per singulas,
ex superioribus ad inferiora defe-
rantur. deinde quod grauitatis p̃-
sidio fieri nõ potest, nẽpe vt pro-
pellãtur ea q̃ p intestinorum cir-
cumuolutiones fixa continentur,
id potẽtiæ haud difficile est: quip-
pe habent intestina insitam vim,
qua expellant ea quæ sibi molesta
sunt. Atqui humida, viscosa'que a-
limẽta facile permaneant, siue id
ab ipsorũ grauitate, corporis'que
quassatione contingat, siue à facul
tatis efficacia protrudantur. At-
que de citę deiectionis caussis, hęc
dixisse satis fuerit. Tardius q̃ pro
consuetudine excernit venter: aut
ob intestinorum vel imbecillita-
tem, vel obtusum sensum, aut ob
alimentorum tum paucitatem,
tum qualitatem. Quippe quæ
imbecilla sunt, protrudere non
possunt: quippe vero sensus ob

tuſus eſt, non facile percipiunt ea
quę ipſis moleſta ſunt. Atqui hãc
moleſtiam expulſio ſanare ſolet.
Iam alimenta pauciora quidem q̃
oportet, pauca continent excre=
menta, proinde nõ adeo grauant:
craſſa vero & acerba, non vt hu=
mida viſcoſa'que facile labuntur,
ſed contra lento mouent per mea
tus inceſſu. Neque ſolum inteſti=
norum, ſed muſculorum quoque
ventris imbecillitas deiectiones
retardat, præſertim vbi duriora
fuerint excrementa tum enim nõ
ſolum muſculorum ventris, ve=
rum eorum quoque qui per thora
cem tenduntur, efficaci auxilio o=
pus eſt. Atqui pauciora q̃ propor
tione multitudinis ciborum, red
dunt excrementa, vbi plus ex ipſis
anadoſin .i. digeſtionem trãſit in
corpus Ecõtrario plura q̃ pportio
ne ingeſtorum deficiuntur, inter
dum ob defectum digeſtionis, per
corpus, interdum ob excrementa
quædam è ſupernis ad ventris ſpa

tium defluxa. Porro assiduę excre tiones, vel ob imbecillitatem, vel rasionem eueniunt. Imbecillitatē instrumentorum ventriculi (vt subinde dictum est) intemperies efficit. At erodunt ea quæ in ipsis continentur. Mordicationis quatuor inueniūtur caussę, vna est vis pharmaci, vel cibis coniuncti, vel seorsum assumpti. Altera est alimentorum corruptela, Insuper excrementa mordacia, que ex corpore ad ventriculi partes defluunt. Postremo eiusmodi excremento in ipso genita, quēadmodū fit in dysēteria pendēte ab vlcere maligno. Potest & quīta huiusmodi symptomatū caussa superaddi, nēpe vehemēs corporū sēcus, siue is à natura, siue ab vlcere ꝓcedat. Est alius assidue deiectionis modus ob caussæ genus ab omnibus iam dictis discretus. quum musculi extremæ parti, per quam effluunt excremēta, adiacentes, resoluuntur, quippe huiusmodi ꝓiecti-

ones, à voluntatis imperio pen-
dent minime, proinde & intem-
pestiuæ, & inordinatæ, & assiduę
sunt. Sed satis de excrementis iam
dictum est. Reliquum est vt de va
porante spiritu, quem flatum quo-
que nominant, deinceps dicamus.
Nam & is in ventriculi spatijs
oriri solet, quum vel humores pi-
tuitosi ibi contenti, vel cibi, ab im
becilli calore in vapores resoluun-
tur. Etenim vt absolutum frigus
vaporem haud quaquam excitat
(neque enim extenuare, neq; cōfi
cere, neque dissoluere cibum po-
test) ita vehemēs calor, magna ex
parte vincens ea quæ comprehen
dit, plus quàm pro vaporis genera
tione, cibum extenuat, nisi is sua-
pte natura facile in flatum trāseat.
verum spiritus ita genitus, & tur
bidus erit, & (vt ita dixerim) ne-
bulosus: quietiā paucus & parū du
raturus vt ad vnū aut alterum ru
ctū statim euanescat. Calor autē in

cibos agens, si parum validus fuerit, vt eos quodammodo dissoluit, ita non omnino conficit: deinde sic flatus siue spiritus exoritur. Atque vt vno verbo absoluam, quemadmodum in externis rebus videmus, vt frigidissima constitutio, maxime spirante borea, aerem sereniorem reddit, ac calidissimũ constitutio, ambientem nos aerem purum efficit, medię vero constitutiones nebulas pariunt: ita in animantibus accidit. Neque enim calor extremam imbecillitatem, neque cum vehemẽtes sunt ei vires: sed cum medium inter has affectiones obtinet, flatum gignere potest. Hic si per os reĳcitur, ructum facit. Si vero per inferiorem extremam'que partem demittitur, flatum reddit, interim strepentem, interim sine strepitu. Quum vero per neutram partium defertur, flatum seu inflationẽ (vt vocãt) efficit: symptoma nimirũ ventriculi ob imbecillitatẽ nõ

potentis ſpiritum, tum redundan-
tem, tũ nebuloſum expellere. At-
que inteſtinorum alias aliæ partes
quum huiuſmodi ſpiritus in ipſis
& continetur, & mouetur, vari-
os excitant ſtrepitus: qui licet non
omnes ſortiti ſunt nomina, poſ-
ſunt tamen ſic declarari, vt nemo
vel mediocris ingenĳ, non intel-
ligat, & quale & quantum ſit ex-
crementum, & in qua potiſſimum
parte circumuoluatur. Quippe ſi
acutum tenuemque ſonum reddi-
derit ſpiritus, per tenue & omni-
no anguſtum defertur inteſtinum
ipſe'que & purior, & magis aere-
us eſſe deprehenditur. Quod ſi ſpi
ritus inflandi vim habeat, exigu-
um ſimiliter ſtrepitum excitabit
dum per tenuia inteſtina reuolui-
tur, ſed non adeo exacte acutum,
tenuem'que. Atque omnes huiuſ-
modi ſtrepitus, ĩ ieiuni ĩteſtini ſpa
tĳs cõſiſtere ſolent: eo'q; minus re
ſonant, quo magis ad reliqua, infe
riora'que inteſtina deſcenderint,

porro ſunt aliĳ bomboſi(vt ita di-
cam) bõbis latiſſimarũ tibiarũ nõ
abſimiles,quales habere ſolent ĳ,
qui tymbaulæ id eſt ſiticines,no-
minantur. quæ ob materiam ex
qua conſtant, purum ſonum red-
dere non poſſunt: & viæ qua ſpiri
tus tranſit , latitudo , ſonum effi-
cit grauiorem . Atqui huiuſmodi
flatus in craſſis inteſtinis cõſiſtũt,
vbi vacua fuerint ab excremen-
tis. Quod ſi humiditas aliqua in i-
pſis contineatur,ab hac quoq; pro
dibit quędam bombi ſpecies , quã
murmurillum vocãt.futuram nũ
cians humidi excrementi deiectio
nẽ. Etenim eiuſmodi ſtrepitus ſpe
cies, vtrũq; ſignificat: deiectionẽ
quidẽ,quia à mouẽte uatura fit:hu
midum vero excrementum quia
murmurationem habuit comitẽ.
Porro ſtrepitus flatum foras miſ-
ſum ſequens,ſi murmurilli ſpeciẽ
refert,dictiones ab ipſo fore præ-
nunciat.ſi vero purus, & vt ita di
xeri,reſonans,claruſq; fuerit,alte

rum duorum, aut intestinum esse inane, aut in superiori eius parte excrementa admodum dura contineri, significat. est & alius iter hos medius strepitus(vt ita dicã)bõbosus, ab affectiõe inter iam dictas media ortũ habẽs. Qui vero velu ti stridorem refert(τρυσμὸν aut τρισμόν dicunt, quippe vtroq; vocabulo vtunt, alij per υ, alij per ι, priorem syllabã scribẽtes) is ab instrumẽtorũ angustia, & inflante spiritu, atq; pauca humiditate procedit. Sed his, quantũ præsenti instituto opus est, satis iã dictũ est. Proinde ad ea transeamus, quæ à supernis in ventriculum confluunt: diximus eñ has ob caussas tũ humidiora, tum plura cõgeri excremẽta. Porro fluxio à supnis partibus in ventriculũ fit subinde, vbi prævalida facultas expellit excremẽta. Interdũ quũ adeo imbecilla facultas est, vt ne id quidem quod vtile est, ferre possit. Itaq; excernitur id quod redundat, tũ in

crisibus, tũ nõnunq̃ per bonã va
letudinẽ, queadmodũ in mulieri-
bus singulis mẽsibus fieri videmus
Itidẽ per cruẽtas dysenterias. Hip
pocrates accidere dixit ijs, quibus
membrorum aliquod mutilatum
est. Atqui videmus id non solum
illis, sed alijs quibusdam, per defi-
nitos circuitus euenire. Quotquot
autem ita inanitos vidimus, om-
nes prioris vitæ exrecitationem,
cum ignauo ocio permutauerant:
atque huiusmodi excrementum,
sola quantitate abalienatum est, al
terum qualitate peccat, & magna
ex parte in acutis morbis critic-
ce expellitur: nonnunquam in his
quoque quorum habitus liquescit.
Porro inter hoc, quod omnino
inutile, parum'que excremen-
tum est, & illud vtile, de quo di-
ximus: aliud tertiũ excrementorũ
genus medium inuenitur, (vt in
ventriculo, cibus semicoctus) Hoc
per hepaticas maxime affectiones
excernitur. Nominantur autem

hepatici, quos ob iocineris imbecil litatem morbus infestat, etiam si nulla affuerit phlegmone. Similis enim affectus tum euenit huic visceri: qualis imbecilli vẽtriculo accidere solet, quum appetit quidem cibos, sed quos concupiuit, incoctos relinquens, & grauatur & eos semicoctos intestinis trasmittit. Ac ventriculus ipse ad vomitum insurgere potest: iecur vero habet affectum vomitioni proportione respõdentem, siquidem alimentum quod per ora vasorum mesaricorum ad sese conuellebat, rursus semicoctum per ea respuit. Est vero huiusmodi excrementi species, vti maioribus nostris placuit, similis aquæ in qua ablutæ fuerunt carnes. At satius fortasse fuerat nõ ita simpliciter pnũciare: sed vt absolutior euaderet imago, & cruentę, & nup mactatę, sermoni superaddere. Quod si quis hoc excrementum, aquosum sanguinẽ appellauerit, is quoque boni in-

terpretis munere fũctus mihi videbitur. Atq; hoc symptoma, semicoctorum ciborum vomitioni proportione respondet: alterum vero humidis ventriculi excrementis absolutam quide incōcoctionē assequutis: sed quo minus per corpus digerãtur impeditis, assimilitatē. vt enim sub his grauatus ventriculus ad expellendũ excitatē, haud aliter iecur, vbi ex tradito sibi cibo, satis delectationis fructus'q; perceperit, id quod residuũ est, diutius tolerare nequit. Itaque alimẽtum, quũ vlterius progredi ob caussam aliquã non possit, vt ad vẽtriculum redeat necesse ē. Atq; apparet sanguis tum excretus, & nigrior, & splẽdidior, eo qui à natura sua nõ deflexit, vt videatur ex sanguĩe & atra bile commixtus. Sanguis enim solus per se ob refrigerationem nigricans, tantum abest vt splendorem vllum acquirat, vt etiam eum quẽ ab initio habuit,

amittat. Sed atra bilis. vel sanguine ipso splendidior est, quẽadmodũ & mortui maris bitumen, quod iudaicum vocant. Neq; enĩ grumi exemplo, ex refrigerato, sed ex immodice assato sanguine fit atra bilis. vnde & lucidũ splẽdorem obtinet, & feruet veluti quidem cinis, ac frigida quidem est, quia terrestris, sed caloris nõ expers, quemadmodum & cinis, & acetum. Porro succus ex ventriculo ĩ iecur delatus, hoc modo afficitur, vbi diu in ipso manens, digeri per corpus non potest. Ac sunt nonnulli qui hanc excretionis speciem dysenteriã nominẽt, quippe ita affecti vellicari solent, nõ aliter q̃ dysenterici, ob flauę, ni fallor, bilis acrimoniam, quam dũ sanguis assaretur, acquisiuit. Sed vtatur quisq; quo libuerit nomine. Iam cruentorũ excrementorũ, quatuor sunt omnino differẽtiæ. vna est, vbi sanguis p circuitus quosdã emanat, vel ob mu

tilatum membrũ, vel ob exercitationem derelictã. Altera quũ ob II
ĩbecillitatẽ aquoſus ſanguis deijcitur, haud abſimilis ablutarum
carnium lauacro. Tertia (quam III
nuper diximus) ex melancholico
ſplendenteq; ſanguine conſtat.
Atqui p has tres, quas diximus,
differentias, & multum eſt excrementum, & affatim excernitur.
Per quartã vero paulatim & bre- IIII
uibus interuallis deiectio fieri ſolet, nõnunquã ſinceri ſanguinis,
nonnũquã grumoſi, cum quo interdũ puris quoque nonnihil excerni cõſpicitur, itidẽ & ramẽta
(græci ephlecidas vocãt) & ptes
qdã ĩteſtinorũ mẽbranis ſimiles.
Sæpenumero denſum quoq; ſtercus
excernit, cruentis guttis reſpſũ.
Igit ob q̃s affectus tres differentiæ
priores eueniãt, iã dictũ ẽ. Quartæ
vero (cuius mõ meminimus) affectus ẽ vlcus ĩteſtinorũ atq; hãc ſolã dyſenteriæ vocabulo dignant, Dyſenteria
hoc iõ diximus, qđ mlti ſũt q ne

glectis rebus, nimis anxie circa voculas versantur. atqui preter=eunda censemus nomia. Sed pter iā dicta, est aliud dysenteriæ ge=nus, tenasmum vocant, ob recti intestini vlcus eueniens. Ac cæ=tera quidem symptomata dysen=terię similia habet, tentiōis vero vehementia, dysenteriam longe superat. Vrinæ tū suppressiōes, tum deprauatæ expulsiones, ex=cremētis, quæ vel in ventre reti nentur, vel pręter naturam deĳ=ciuntur, pro portione respondere videntur. Supprimitur quidem, vel ob vesicę imbecillitatem, ex=cernere nō potētis, vel ob ostio=li ipsius angustiam. Ac huiusmo=di ambo vesicæ morbi, vnū com mune habent symptoma, ischu=riam, id est vrinę suppressionem, siquidem vrina in ipsa detinetur. Est & aliud symptoma, quum ni hil pœnitus vrinæ in vesica de=labitur, abolita nimirum renum actiōe. Hoc multi medicorū itidē

ischuriam appellauere, cū reuera nō sit ischuria. Sed permittamus eis huiusmodi vti appellatione, quum non habeant aliud propriū peculiare'q; vocabulum. Verum affectuum differentiam interim ignorare nō oportet. Alius enim affectus censendus est, quum oppleta, alius quum vacua nihil'que omnino in se cōtinēte vesica nō reddit vrina. Nam in ea affectiōe qua vesica plena est, aut os ipsius angustum est, aut hoc se habente secundum naturā, ipsa ob imbecillitatem neque contrahi, neque foras pellere vrinā pōt. Os itaq; fit angustū, vel quia obturatur, vel quia clauditur. Obturatur autē vel a grumo, vel crasso pure, vel lapide, vel callo, vel tuberculo quod in meatu ipso natū est, cuiusmodi in externis partibus omnibus accidere videmus, vt auribus, naribus, pudēdis, & sede. Clauditur vero aut ob tumorem præter naturam aut ob multam siccitatē,

pręter naturam.
Tumor prodit a phlegmōe, scir-
ris, reliquisq; tumoribus, qui ve-
sicæ ceruicem attollere possunt,
adeo vt in externū quoq; meatū
moles porrigat. Siccitas ab ardē-
tissimis maximū´q; squalorē indu
centibus febribus ꝑuenit, in qui-
bus subinde videmus laborantes
sic affici, vt ne loqui quidem pos-
sint, nisi irrigato prius ore. Cęte-
rum haudquaq̄ opus est, vt inqui
ramus, quas ob caussas vesica im-
becillior reddat̄, quippe quas sæ-
penumero, quum de multis aliĳs
partibus disputaremus iam dixi-
mus, siue illis, vt similaribus, siue
vt īstrumētis accidāt. At vesicā
nonnūquā immodice impleri (id
enī est ei præ cæteris peculiare)
& ipsi vidimus, & ab aliĳs audiui-
mus. Etenim depħēsi sunt quidā
vesicam oppletam habentes, qui
veriti surgere à cœna vt meie-
rent, ita meiendi functione priua
ti fuerūt, vt lotiū excernere ne-
quirēt, q̄uis id maxime conarēt.

Atq; videt eiusmodi quispiã affe
ctus, etiã ventri accidere, quẽ tñ
ppauci aduertunt. quippe ĳ qui-
bus ventriculus ipse ita fuerit affe
ctus, pręfocatione occupãtur. At
vbi in vniuersis intestinis excre-
menta aceruati cumulãt, medici
comitãtibus symptomatis sedu-
cti, ad alia mentem deflectunt.
Solet eiusmodi affectus euenire,
vbi ab exhibito purgatorio phar
maco, excrementa defluunt qui-
dem ad intestina: sed ibi perma-
nent. Igitur iam dicti affectus, fa-
cultatẽ qua lotiũ excernitur, sua
functione quodam modo priuãt.
Qui vero ab ĳs magnitudine re-
linquuntur, quãuis in eodẽ conti
nentur genere, actiones efficiunt
veluti obtusas, torpidasque. Re-
liquos affectus, tertiũ genus sym
ptomatum quod in deprauatis
motibus consistit. sequi consue-
uit, quod per multas species di-
strahitur. Primam stranguriam
vocant, quæ vel ob vesicæ im-

Stranguria

becillitatem, vel ob acre lotium fieri videtur. Altera ventris fluxionibus haud absimilis est. Eam hoc loco copiosius ꝓsequi non fuerit absurdum. fit autem quædam veluti refusio, vel eliquatio, siue resolutio, siue dissolutio (aut quomodocū́ꝗ; quis nominare decreuerit) interim vniuersi corporis, interim eorum dūtaxat succorū, quos venæ continent. deinde qđ ita liquatum est, modo in ventrē, modo cum vrina defluit, nōnūq̄ in sudorem transmutatur. Itaque venarum succis in serosam saniē resolutis, renes ad sese excrementum huiusmodi trahunt, pręsertim vbi integra valetudine constāt. Tum eni serum à venis expurgant, & continenter vesicæ transmittunt fluxionem. Quum vero renes inualidi fuerīt, vt trahere nequeant, tū venæ eiusmodi serum, aut in ventrem demittunt, aut vniuerso corpori ipsum tradentes, derepente habitum ad

aquam intercutem transmutant: Si vero crassius fuerit id quod eliquatum est, nequeãt vero renes ipsum trahere vt in ventrẽ confluat necesse ẽ. At vbi caro sic liquefacta est, tum vel venter suscipit fluxionẽ, si crassum fuerit quod eliquatum est, vel sudores profluent, si in vapores resoluat. Atque de eliquatiõe, tum carnis, tũ sanguinis, hæc dixisse in p̃sentia satis fuerit. Reliquorum lotij symptomatũ, alia quidẽ vesicæ, aut renum affectus quosdã ostendũt, de quibus in aphorismis Hippocrates scripsit, alia quantũ vel cruditatis, vel concoctionis, sanguini accesserit declarant, atque de his in pronosticis traditũ est. Oportunũ itaque videtur, vt ad sudores transeamus. de quibus iã quodammodo dictum est, qđ resoluto interdum habitu eueniãt. ac nominat hic affectus syncope, Cuius rei contrarium per criticos sudores accidit. quippe qui robus

Aqua intercus

li: 4: aph: 75: &c
& li: 2 præsagiorũ

Sudores

ſtas vires annunciãt, tantũ abeſt vt diſſolutã portẽdant naturam. Huiuſmodi enim ſudores corpus purgant, atq; his haud abſimiles ſunt ſudores, quos & modica exercitatio, & balneum, & æſtiuus calor euocauit. Atqui per immodicas exercitationes vtilis quoq; humoris nõ nihil excernitur. Odorẽ etiam & calorẽ expurgati excremẽti referũt. Multus vero ſudor effluit, aut ob corporis raritatem, aut ob excremẽti tenuitatem, aut eius abũdãtiã. E diuerſo à cõtrariis cauſſis detinet ſi paucũ, ſi viſcidũ, ſi craſſum fuerit excremẽtum. aut ſi cõſtipãtur meatus. Id vero ipſis accidit, vel quia obturãtur, vel quia claudũtur. Obturantur a ſuccis tum craſſis tũ viſcoſis. Claudũtur vero, vel ob inediam, vel mollitiẽ. Atq; vt reliquorũ excrementorũ, ita ſudoris quoq;, tũ ſuppreſſio, tũ excretio, ob viriũ in carne imbecillitatem euenire ſolet. Porro tũ veſica, tũ

venter tolerãt nõnũq̃ cõ.ēta in ipis excremēta adeo facile vt grauate ad expulsionem insurgere videant. Nõnũq̃ contra, ne pauxillo q̃dē tpe sustinēt. sed & moleste ferũt, & nihil nõ reijciunt. Ceterũ cũ hic sermo ad oēs partes cõiter ptineat, ipsum ad finē vsq; seruare & simul psequi voluimus. Etenī mirũ incredibile'q; videt, corpore aliquo noxã perpesso, vires ipsius oēs nõ ex ęquo lædi, sed alias magis, alias minus, alias haudquaq̃. Nemo enī ignorat, nullius partis functionē, ipius essentia manente illęsa, posse impediri. At sæpenumero qualibet parte actionem aggrediēte, alias alia functionum læditur. Neque enim simili apparatu opus est ad alterationem, atque ad eas actiones quæ à voluntatis imperio prodeunt. Quippe ad alterationem satis est, vt omia sibi in vicem proxime accedãt, neq; opus est vt locum loco mutēt, neq; ab

CAP: III

vllo ſuſcipiantur. Neque teneāt quidpiam, neque fulciantur. Per actiones vero ab electione ꝓdeūtes, ſiue trahendum, ſiue detrahēdum, ſiue impellendū aliquid fuerit, fieri non poteſt, vt ſine motu ſecundum locum fiat actio. Itaq; ſi corpus adeo fuerit molle, vt & humidū, & fluidū, atq; infirmū ſit, ipſum neq; ſimiliter trahere, neque cōtinere, neque excernere poteſt. Nam in omnibus eiuſmodi functiōibus, neceſſe eſt eos qui agunt, & firmos eſſe, & intentos. Humiditas autem, non prohibet, quominus ea quæ inter ſe iuncta ſunt alterētur, præſertim ſi cum humiditate calor quoque conueniat. Neque vlla qualitatum agētium res vicinas perinde alterare videtur atque calor. Hinc manifeſtum eſt, qđ corpus vehemēti, tum calore, tum humore ꝑditū, quā celerrime alterabit, id eſt & concoquet ſimul propriū alimentum, & ſibi aſſimilabit. Durum

Quare pueri optime nutriuntur.

id fit in pueris

vero sed ita durum, vt sicuti non facile flectitur, ita tuto firmatur, id & trahere vehemẽter quidlibet, & impellere violenter, & detinere fortiter poterit neq; enim labascit cum tenditur vt ea quæ sunt valde mollia. Neque vllum subest periculum ne frangatur imodice extentum. Deniq; quicquid semel complectendo apprehendit, id retinere potest. Quum sic agere haudquaq̃ possint ea, q̃ vel ob siccitatem vix flectuntur, vel ob humorem nimis sunt mollia. vt enim illa ad amplexus sũt inepta, ita hęc debili ansa innixa, facile elabi sinunt ea, quæ cõprehenderunt. Igitur optime nutriuntur calida & humida corpora, alterant enim q̃ celeriter, & alliciunt ad sese alimentum, mox in intimis partibus reponunt, deinde assimilant. Pessime omniũ frigida & sicca. Neq; ei alterare possunt, neq; suscipere, neq; apponere, neque assimulare. Iam calorem

Nutritiua

celeriter alterare posse, antea dictum est, atque in hac re cõsistit concoquendi ratio. Quod vero humidissimum idem'q; mollissimũ corpus, facile in sese recipiat id q͂d alteratũ est, admonitiõe potius quã probatiõe indiget. Similiter q͂d durũ & siccũ, nihil permittat ad se ingredi prius, quam & frãgatur, ac veluti exulceret. Itidem quod corpora humidiora tum facilius, tum celerius & adhęreant, & coalescãt: duriorũ vero alia haudquaquã, alia non facile sic afficiantur, nemin ẽ latere puto. Atq; vt æs, ferrũ, aurũ, & lapides, silẽtio prętereamus, de plũbo loquamur. Quippe manifeste constat plũbum cũ plumbo haud quaquã coalescere, nisi prius calefacta fundatur. Itaq; pueri alij'q; quorũ corporis temperamentum & calidius est & humidius, in his quę ad concoctionem, appositionem, adhæsionem, atque nutricationem pertinent, optime degũt,

Etenim & concoctio, & nutrica-
tio, alterationes esse censentur.
Appositio fit quum cibus in roris
speciem redactus ab alito suscipi-
tur. Adhæsio autem est alimenti
cum alito cõglutinatio quædam,
dum in vnum coalescunt. In his
omnibus non mediocrem præbet
vsum ad adsimilationẽ ipsius alen-
di corporis humiditas, quippe quę
constitutionem alimento habeat
similem. Digestionis autem per
corpus in pueris instrumẽta, licet
ob obeundas functiones parũ sint
ualida, sunt tamẽ satis idonea, ni-
hil'que ipsis deesse videtur. Nam
venæ moderatam fere soliditatẽ
& robur obtinent. At retẽtrix in
ipsis facultas imbecillior depre-
henditur, quam ob rem celeriter
excernunt, siue grauet eos aliq̃d,
siue aliam quamlibet perpetian-
tur molestiam. Porro expellẽdi fa-
cultas pueris, itidẽ vt hęc modice
imbecilla ẽ. q̃ q̃ retentrix facultas

nõ solum in pueris, verum etiam reliquis omnibus, expultrice vis detur imbecillior, etiam si fuerint æquales. idque ob temporis, quo actio perficitur prolixitatem: lon giori enim tempore indiget retẽs trix potentia, quo suo munere fun gatur. Expultrix vero breuiori tẽ pore actionem suam perficit: quip pe quæ vnico impetu id quod mo lestum videtur, impellere, abĳces re' que potest. Quemadmodum enim in extremis rebus videmus hominem vt proĳciat à se onus as liquod, satis fortem, eundem tas men non posse ipsum tota die por tare. Ita internis quoq; instrumẽs tis vsu venit, vt facilius à se pros pellant id quod molestum est, quã multo tempore retineant. Igitur pueri (nam nobis de his sermo ẽ) vt alteratricis facultatis robore iu uenes superant, ita in attrahendi facultate sunt ipsis longe inferios res, quamuis ne ĩ hac quidem defi ciat eos q̃cq̃, qđ ad eius muneri

functionem desiderari possit. In duabus reliquis facultatibus iuuenibus vincuntur, quanquam non depre-hēditur expultricis imbecillitas, idque ob temporis breuitatē, quo suo fungitur munere, quippe crebrius, & vomunt, & deijciunt quàm iuuenes, non ob expultricis potentiæ robur, sed ob retentricis imbecillitatem. Atque in concoctionibus quæ ad ventriculum pertinent, si humida molliáque sumpserint, ea perinde vt iuuenes concoquere possunt, dura vero deterius conficiunt. Etenim puerorum calor, ad vaporis naturam: iuuenum vero, ad siccitatē magis recedit. Atqui humidiora corpora, humidioribus indigēt alimentis siccio-ra siccioribus. Igitur si concoctio est alteratio alimenti, ad propria aliti qualitatem: cōsequens est, humidiores molliorésque cibos pueris esse magis peculiares, iuuenibus vero aridiores. Senes ad omnes fere functiones, corpus male affectū

calor in aqua feruente

ut calor in igne caditt.

Senes

habẽt, quippe qui iuuenibus sunt aridiores: præterea frigidi sunt. Igitur neque probe concoquunt, ob caloris penuriã: neq; nutriuntur, partim ob siccitatem, partim ob alteratricis facultatis imbecillitatem. Iam digestio per corpus ipsis & tarda & imbecilla est, nimirũ instrumẽtis veluti torpentibus ob frigiditatem. Deiectiões vero, quæ quidẽ breuibus interuallis eueniunt, potentię imbecillitatẽ non arguunt: quæ vero lõgiori spatio, male perficiuntur. Cæterum ad functiões practicas, durum & calidum instrumẽtum magis idoneũ est: frigidum vero & humidum maxime imbecillũ. Reliquæ duę coniugatiões, inter has medium locũ obtinent. Atq; si ætates spectes, frigidum simul & humidũ corpus haudquaquã deprehendes: iam enim dictum est, senum corpora esse frigida & sicca. Porro inter prauas temperaturas, aliæ secundum naturam

propriam alicui conueniũt. Aliæ ex acquisitis prodeunt affectibus: vt exempli caussa, phrenitis morbus est calidus & siccus, atque ob hoc ad practicas functiões valẽtissimus. Contra, lethargus imbecillus, quippe qui abundanti, frigidoque humore partes irrigat.
Atque huiusmodi est quędam aq̃ intercutis species, maxĩe ea quæ tum leucophlegmãtia, tum anasarca nominatur. Denique frigidũ vbique debilius est, & torpidum: siue siccitas: siue humiditas frigori iungatur. Haud aliter inter naturales potentias, retentrix robustior quidem videtur in aridioribus calidioribusque instrumẽtis: imbecillior vero in humidioribus frigidioribusq́;, siue statim à generatione ita fuerint affecta: siue succedente tempore huiusmodi affectiones acquisiuerint. Porro animaduertere in singulis partibus oportet, quantum recedant à modo, vt exempli gratia, nerui,

tẽdones, musculi, sindesmi, id est ligamenta, quanto sicciores tanto robustiores esse necesse est. Nisi a deo modum excesserint, vt & vix flecti possint ob duriciem, & veluti friabiles videantur ob siccitatem. Atqui vbi sic affecti sunt, cõuulsione corripiũtur. Contra, naturalia instrumenta, quo sunt humidiora, eo sunt ad nutricationẽ magis idonea, etiam si ad extremam humiditatem ipsorum temperamentum perueniat: ad concoctionem vero non sunt aptiora, neque seipsis, neque aridioribus, q̃bus similis fuerit calor. Nisi siccum aliquãdo cibum exhibeas instrumento sicco & squalido, non liberaliter ei miscens humiditatem. Cæterum & ad digestionem per corpus, & ad excretiones, corpora admodum dura, sunt inepta, quod haud facile vel dilatantur. vel contrahuntur. quorum alterum attractionem, alterum excretionem promouet. Sed rem om-

nem in paucos scopos contrahentes, summatim pstringamus. Calor auctus, ad omnem alteratione efficacissimus est, nisi ad tantā vehementiam increscat, vt eliquandi vim assequatur: nam tum primum redditur omnino inutilis. Frigiditas nulli functioni vtilis ē. Siccitas ad robur & firmitudinē confert, nisi adeo fuerit aucta, vt corpora rigida immobilia, ac friabilia efficiat. Humiditas ad nutricationem quidē mirifice facit, cæteris vero functionibus omnibus aduersat, ea excepta, qua corpus augmentum recipit huic enim efficatius quàm nutricationi auxiliatur: qui enim probe augmentū consequi voluerit, vt extendatur facile, & inflectet opus est. Sed nō ab re fortasse fuerit hoc loco finem huic operi imponere. Neque enim (vt iam antea dictum est) omnia particulatim persequi, sed ad studiosorum exercitationem. multis exemplis, ad complures

Calor

Frigiditas
Siccitas

Humiditas

CA: IIII

ſymptomatum, tum ſpecies, tum genera, ſermonem inducere propoſuimus. verum quia non ad tantam creuit liber magnitudinem, quin plura cape poſſit: dicamus ea quoque quę hactenus fuerunt omiſſa. Siue é naribus, ſiue auribus, ſiue palato, ſiue oculis, ſiue faucibus, ſiue vtero, aut ex reliquarum partium quacunque aliquid profluit: eius tum quantitatem, tum qualitatem cõſiderare, atque excretiõis modum in cauſſas iam dictas reducere oportet. Sic enim inuenientur ſymptomata, quæ à ſimilarium intemperie ortum habent, itidem inſtrumentorũ morbi: inſuper qualis, quantaque fuerit materia. Veluti (exempli cauſſa) tum diſtillationis, tum grauedinis (hæc coryſa, illa catarrus, græcis nominatur) cauſſa eſt cerebrum, vt pars quidem ſimilaris vel à frigore, vel à ſolis ardore, ad intemperiem reductum: vt iſtrumentum vero, quatenus à plenis

tudine infestatur. Igitur quemad modum profluuium ĩ ventre per cruditatem fieri solet, ita dictorũ affectuum vterque in cerebro. Nominamus autem destillationem, vbi ad os excrementum defluxerit. grauedinem vero si nares infestet. Raucitas (græci branchũ vocant) ob destillationem imbutis faucibus fieri solet. Si ad gurgulionẽ fluxio deriuetur, aut vuã (vt vocant) parit, aut aliàs in tumorem ipsum attollit, Si in adenas quæ in fine oris vtrimque sibi inuicem apponuntur, antiadas facit. Si in partes illis adiacentes, paristhmia. Aque defertur fluxio à capite, nonnunquam in ventrem, nõnunquam in asperam arteriam, vtrilibet mirifice nocens: verum de huiusmodi fluxionum noxis, maiores nostri accuratius scripserunt, & nos in medẽdi methodo de ipsis amplius dicemus. Porro de his, qui vel è pulmone vel thorace expuũt, iam antea in

libro de crisibus diximus. Cæterum neq; mensium suppressionē, neq; prauas expulsiones, omnium quæ ex vtero profluere solent. difficile fuerit inuenire, si similes tibi scopos ꝓposueris. Etenim nōs nunquā vteri ipsius corpus, si solidum fuerit, aut durum, caussa est cur menses supprimant. duratur autem vel illico ab origine, adeo vt nil vnquā expurgare queat, nisi vel medicamentorū, vel temporis beneficio, ad meliorem trāsferatur constitutionem. Aut tractu temporis post generationem. idq; pro illius affectus ratione, quo crebrius vterum infestari contigerit. Atque vitiosa etiam venarum angustia ꝓtinus in vtero cōtrahitur, conformante eam muliere. Cui ꝓportiōe respōdet ea, quā adiacētia corpora faciūt, cōstipatio, q̄q̄ hęc accidit interdum, vbi citra culpam crassius euaserit corpus: intēperies aūt vteri & à natura orit, et affectus quosdā comitat

quemadmodũ & denſitas. At detinentur etiam nonnunquam mẽſes ob materiã ipſam, quũ vel craſſũ fuerit excrementũ, vel viſcoſum. Supprimuntur etiam nonnũquam, licet vtile fuerit excrementũ, obſtructis ob huiuſmodi humore vaſis, quæ ad vterum deſcendant. Præterea vniuerſi corporis occaſione, mulier iterdũ nihil expurgat, interdũ plus iuſto, iterdũ minus, nonnunquam etiam deprauatum. Nihil omnino excernit, ob multas exercitationes, & victum tenué, & quum ad alias partes repunt humores. Minus excernit, eaſdem ob cauſſas, ſed remiſſiores quàm pro naturali conſuetudine. Plus autem ob diuturnum ocium & victum opiparum. Cæterum deprauatę per vterum fluxiones (nominatur vero quicquid huiuſmodi eſt fluxus muliebris) fiunt expurgato per hanc partem vniuerſo corpore. Atque talẽ ſemper refert ſpeciem id quod excernitur

Men- {rubrum / Album / pallidum} struum

quale eſt id quod in animante redundat. quippe rubrum excrementum ſanguinis ſaniem declarat, album pituitam, pallidum amaram.

id est mistum menstruum

bilem

Præter iam dicta, eſt aliud ex vtero deprauatum profluuium, ob affectum aliquẽ ipſum infeſtãtẽ eueniẽs. Inſuper menſes interdũ ſupprimunt, nõ ob ſanguinis penuriam, quã vel multa exercitatio (vt dictũ eſt) vel tenuis induxit, neq; ob affectum in vtero cõſiſtẽtem, ſed propter robuſtas vires ſanguine ad alias partes irruẽte. Verum (vt nuper dicebam) haud difficile fuerit quemlibet (ni fallor) in his commẽtarijs verſatum, & iam circa multa excercitatũ, huiuſmo per ſeipſum inuenire. Etenim neminem latet. quod nonnunquam aut maior menſiũ copia fluit quã antea aut minor, aut omnino nihil fluit, aut parum eſt quæ effluit ob proprios vteri morbos, ſiue ipſius cornua, ceruix, ſiue totum ſpatium afficiatur, atque ſub hac

ut pariat

densitas & constrictio

VIII raro cõtingit

parum effluit

diuiſione ſteriles quoq; compre- Steriles
hẽdi poſſunt. iam priapiſmus eſt,
cum maſculinum pudendum intu
meſcit & inflatur inuito, habet-
que cauſam hoc ſyptoma ſpiri-
tum inflantem. Gonorrhœa au-
tem (id eſt ſeminis profluuium)
ſi pudendo non intento euenerit, I
retentricis facultatis in ſeminariis duplex
vaſis imbecillitatem ſequitur. Si gonorrhoea
vero intento pudendo acciderit: II
conuulſioni quodammodo ſimilis spasmo
erit affectus. Atque de his non o-
portet diutius diſſerere. Tranſ- CAP: V
eamus itaque ad reliquum ſym-
ptomatum genus, quod ne ipſum
quidẽ multo ſermõe ĩdiget. ob ea
quę iã, de cõſequentibus ſe inuicẽ
ſymptomatis, prædicta ſunt, atq;
ſic finem huic operi ĩponamus. Co- Colores
lorum viciſſitudinẽ (vt ſumma-
tim dicam) faciũt ſucci à naturali I
ſua ſpecie aberrãtes, aut in profun II
dum ſubeuntes, aut cutem velu- III
ti illuentes. Particulati vero, cauſ
ſæ ob quas ſuccos ad huiuſmodi

tum motus, tũ affectus peruenir oportet, sunt aĩmi affectiões: aẽri nos ambiẽtis vel ad calorem vel ad frigus permutatio, corporis etiam affectus vel calidiores, vel frigidiores. Item sanguis vel paucus vel plurimus, tũ foras elatus, tũ ĩtrò reuulsus. Huc accedit etiã quẽlibet humorũ viciũ (græci cacochymiam vocant) ad suã ipsius speciem vniuersi corporis calorẽ permutare potens, vt in morbo regio aqua intercute, elephante, itẽ lienis et iocinoris imbecillitas, quibus decoloratæ quęlibet partes pro portione respondent. Porro à naturali figura deflectunt partes, immodicæ vel repletæ, vel inanitæ, vel à proprijs sedibus remotæ, aut reuulsę. Caussę vero singularum affectionum pluressũt, quã vt ĩ pręsentia debeãt explicari, quãq̃ eas haud difficulter inueniet is, qui non oscitanter, ea quę hactenus pręscripsimus, plegerit. Neq; nõ facile dep̃hendet caussas

ob quas corporum alia grauiter olēt, alia remollescūt, alia durātur, alia aliter pro portione illorum afficiuntur. Verum non opus est in ĳs diutius immorari. eīn diximus de ipsis in vltima parte libri, cui titulus est de symptomatum differentĳs. Atq; libri de symptomatum caussis, hoc loco finis esto, si vnum duntaxat addiderimus, cuius demonstrationem in libro de symptomatum differētia, in hunc locum distulimus. Nempe quæ symptomata se inuicem necessario sequantur, & quæ non necessario, quanquam ne id quidem videtur mihi longo egere sermone. quippe satis fuerit vnico exemplo huius rei methodum ostendere, multitudinem eorum quæ particulatim dici possent, abĳciendo. Itaque animaduerte, vtrum ab vna caussa pficiatē effectus, an à pluribus. Si ab vna, vt caussam efficiētē sequatur necesse est. Si à pluribus, non est

necesse, atque hæc methodus in omni re cõmunis est. Haud aliter de symptomatis quoq; tibi cõsiderandum est. quippe quod ab vno dependet, necessario consequitur, vbi vero aliæ q̃dã causse ad secundi symptomatis generationem accedunt, ipsum nõ necessario consequitur ad primũ. Neque enim cruditatem (græci apepsiã vocant) necessario sequitur inflatio, vel mordicatio, vel humida aut multa deiectio, vel nausea, vel fastidiũ, vel ĩmodica appetentia, vel ad functiões ignauia, vel lãguida mẽs, vel capitis grauitas, vel vigilia, vel cordis dolor. Neque etiã morbus comitialis, neq; deliriũ, neq; stupor, neq; veternus. Similiter neq; mœstitia, neq; aliud aliquod tristitiæ genus. Ac multo minus melancholica. Neq; etiã colica, neq; renũ, aut lienis, aut iocineris, aut thoracis, aut articulorũ dolor, itidem neq; inæqualitas, neque horror, neque ri-